

Lammas & vuohi

2/2016

Perusteet kuntoon
lammas- ja vuohitilalla

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu. www.proagria.fi/suomenlammasyhdistys

Nurmiviljelyn
muistilista

Karitsanlihasta
puolet
kotimaista

Käyttövinkit
koko ruholle

PRO
Agria

Vuosikymmenten kokemuksella

Olemme jo 65 vuoden ajan ottaneet vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta **huovutusvillaa**, **hahtuvaa**, **hahtuvalankaa** sekä **karsta-** ja **kampalankaa**.

Villat meille – langat teille

Tuo villat meille omaeräkehruuseen (väh.20kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

Tutustu tuotteisiin myös verkkokaupassamme!

www.pirtinkehraamo.fi/verkkokauppa

Ostamme villaa, olethan yhteydessä etukäteen villan vastaanottoon:

Päivi Häkkinen puh. 050 543 6533

**Pirtin
Kehräämö**

KEHRÄÄMÖ ja Tehtaanmyymälä
Kehräämöntie 2, 51520 Hirola
Puh. 010-617 3030
www.pirtinkehraamo.fi

**Suomalaisesta
villasta
valmistetut
tuotteet.**

Sisällysluettelo

Kuva: Evgenya Berdyayeva

Menestys kumpuaa perusasioiden hallinnasta

Lammastalous on ammattimaistunut viime vuosina nopeasti. Aperuokinta on tullut jäädäkseen, elektroniset vaa'at laskevat automaattisesti päiväkasvuja ja keinosiemennys on arkipäiväistynyt.

Tarve perusasioiden hyvään hallintaan on kuitenkin yhä entisellään. Terve ja hyvinvoiva eläin on kannattavan lammastalouden perusta. Kärjistäen voi sanoa, että automatisoidut ruokintajärjestelmät tai huippuunsa hiotut suoramyyntiketjut eivät auta, jos ei ole mitä myydä.

Lammasalalle on tullut runsaasti uusia yrittäjiä, joiden ensimmäinen ja tärkein tehtävä lampureina on opetella lammakotieläimenä. Mahdollisuudet menestykseen punnitaan tässä vaiheessa. Toisaalta myös suurissa yksiköissä ja toimintaa laajennettaessa ammattitaidon merkitys korostuu virheiden seurausten kertautuessa suhteessa eläinmäärään.

Kaiken takana on nainen – niin myös lammastaloudessa. Hyväkuntoinen uuhi tuottaa virkeitä jälkeläisiä. Karitsat tulee saada pysymään hengissä ja terveinä, jotta ne kasvaisivat, ja eväät tuloksetekoon olisivat olemassa.

Tässä Lammas & vuohi -lehden numerossa pureudutaan lampaanhoidon ja -kasvatuksen perusasioihin. Tietopaketti on suunnattu paitsi vasta-alkajille niin myös alan ammattilaisille. Kahta vanhaa sanontaa lainatakseni: kertaus on opintojen äiti, eikä oppi ojaan kaada.

VAKIOPALSTAT

- 4 Pääkirjoitus
- 5 Edunvalvonta
- 6 Tuoretta satoa
- 54 Kerittyä ja karstattua
- 58 Lammashaasta lautaselle

ARTIKKELIT

- 9 Lammasyhdistyksen hallituksen uudet jäsenet
- 52 Kainuunharmaa kanta-kirjaan
- 57 Lampaan- ja karitsanliha

VUOHIPALSTA

- 50 Vuohenlihantuotanto – kokeilua ja kannattavuuden arviointia

TEEMASIVUT

OTA TALTEEN

- 14 Lammasroduista on varaa valita
- 16 Ruokinnan ydin laadukas karkearehu
- 18 Seosrehu lampaiden ruokintavaihtoehtona
- 20 Kesä laitumella
- 22 Maisemanhoidosta on hyötyä meille kaikille
- 23 Paimenkoira voi säästää työaikaa
- 24 Laumanvartijakoirat karkottavat petoja
- 25 Astutukseen valmistautuminen, karitsointi ja vieroitus
- 26 Työkaluja uuden kuntoluokan seuraamiseen
- 27 Lampaan jalostus tuotantosuuntana
- 28 Eläinaineksen laatuun kannattaa satsata!
- 30 Jalostuseläimen tuominen Suomeen EU:n alueelta
- 31 Karitsointi on tärkein sesonki
- 33 Karitoiden kasvatusta tehokkaasti
- 34 Paperityöt lammastilalla
- 35 Lampuri työskentelee sesongista toiseen
- 36 Työmäärä yllätti uudet lampurit
- 37 Lampaiden yleisimpiä terveysongelmia
- 38 Asiointi teurastamon kanssa
- 41 Vinkkejä teuraskasvatukseen
- 43 Syyssadon markkinointia avoimin ovin
- 44 Suoramyyntiä isossa mittakaavassa
- 45 Lähikaritsaa ravintolan listalle
- 46 Vuohituotannon perusteet
- 48 Katse karkearehuntekoon

Tilaushinta: 79 €/vuosikerta 2016 (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys: 300 €/vuosi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat:
 raili.lindblad@proagria.fi

Paino: T-Print Ky, Hyvinkää
 ISSN 0785-7276

Päätoimittaja:

Pia Parikka
 Puh. 044 973 7000
 pia.parikka@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri:

Terhi Torikka
 Puh. 040 752 6363
 terhi.torikka@gmail.com

Toimituksen osoite:

Terhi Torikka, Kuutostie 470
 59130 Koitsanlahti

Toimituskunta:

Petri Leinonen
 Jarmo Latvanen
 Kaarin Knuuttila
 Christer Ollqvist
 Helinä Leppänen
 Timo Heikkilä
 Anne Jurva

Ilmoitusmyynti:

Eila Pennanen
 puh. 044 236 9902
 ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kansikuva:

Päivi Nietosvaara

Pikkukuvat:

Anu Ellä,
 Veljekset Rönkä Oy /
 Meri-Lapin Karitsa

Seuraava lehti 4.7.2016

Aineistot 18.5.2016 mennessä.

Nietosvaaran tilan texelit
 karitsoivat keväällä.

Traktorimarssin jälkeen

Traktorimarssilla oli vaikutusta. Näin totesivat Sipilän hallituksen kärkiministerit tiedottaessaan julkisen talouden suunnitelmasta huhtikuun alkupäivinä.

Arvokas, mutta tarmokas suomalaisen maaseudun marssi kehäkolmosen sisään jätti jälkensä ja porasi viestin myös päättäjien mieliin - ja sydämiin. Rohkenen sanoa harvoin nähneeni lähimpiä kollegoitani niin liikuttuneina ja vaikuttuneina kuin traktorien täyttämää toria katsellessa.

Monen kansalaisen keskustelusta kuului tuon perjantain jälkeen myös entistä parempi ymmärrys suomalaisen ruuan merkityksestä. Ehkä vihdoinkin jotain nytkähti liikkeelle laajemman yleisön silmissä siinä, että maatalouden menestyksellä on suora yhteys, saako lähikaupasta kotimaista vai ei. Hyvä maatalouspolitiikka ei ole vain tuottajan toimintaedellytyksiä vaan myös ääni suomalaisen kuluttajan oikeuksille.

Maatilat ovat nyt saamassa helpotusta tukalaan kannattavuustilanteeseen. Valtion taloustilanne on yhä tiukka, eikä suuria rahoja voitu luvata, mutta jotain sentään. Hallitus päätti kehysneuvotteluissa lisätä maa- ja metsätalousministeriön määrärahoja perumalla aiemmin sovitut leikkauksia.

Ministeri *Kimmo Tiilikainen* (kesk.) totesi tulotason säilyvän käytännössä ennallaan, koska vastaavat summat piti hallitusohjelman mukaan säästää tuista ensi vuonna.

Tästä potista kansallista maataloustukea nostetaan 6,7 miljoonalla eurolla kahtena tulevana vuotena. Luonnonhaittakorvauksiin varataan uutta rahaa parikymmentä miljoonaa euroa vuodelle 2018. Ensimmäisestä lisätalousarviosta varataan rahaa myös maataloudelle.

Mutta miten tähän tilanteeseen oikein on tultu?

Maatalous laajassa mittakaavassa ei enää vuosiin ole ollut vain itsenäistä pienviljelyä tai kodinomaista karjanpitoa. Harrastuksena se sitä voi olla, mutta ei elinkeinona. Siitä on tullut yhä voimallisempi osa globaalia taloutta. Näin on täysin selvää, että vuonna 2007 globaalista fi-

nanssikriisistä käynnistynyt sarja talousvaikeuksien vuosia ei säästännyt maatalouttakaan. Se heijastui kuluttajien käyttäytymiseen, kun moni päätyi työttömäksi tai lomautetuksi. Kauppojen halpuutustrendi yhdistettynä ylitarjontaan sekä tukileikkauksiin ajoi maataloutta yhä ahtaammalle.

Finanssikriisistä ei ollut vielä elvytty, kun Ukrainassa alkoi tapahtua. Globaalin talouden lisäksi maailmanpolitiikka astui lautumillemme. On yleiseurooppalainen ilmiö, että Venäjän kaupan kohdistuva pakotepolitiikka ja Venäjän vastapakotteet olivat joillekin tilallisille se viimeinen isku, jonka seurauksena edessä oli uuden elinkeinon etsiminen.

Ja lopulta leikatut ja osin riittämättömät maataloustuet jäivät vielä saamatta Maatalousviraston sotkujen jälkeen. Ymmärrän täysin, miksi monelta meni tässä kohdin kuppi niin sanotusti nurin. Onkohan milloinkaan yksi elinkeinoryhmä ollut näin monen osin toisistaan riippumattomien ja osin toisiinsa tiiviisti kytkeytyvien vaikeuksien ikeessä?

Tämän kotikutoisen ja paikoin surkukupaiselta kuulostavan ongelman hoitaminen aloitettiin traktorimarssin yhteydessä. Maaseutuvirasto otettiin ministeriön ohjaukseen. Tukien maksatukseen valitaan uusi hankejohtaja. Helpotusta maatilojen ahdinkoon luodaan myös julkisten hankintojen kriteereitä tiukentamalla. Julkisissa hankinnoissa on suuri mahdollisuus kotimaisen ruuan tukemiseen.

Voimia tärkeään työhönne suomalaisen ruuan puolesta!

Annika Saarikko

Turkulainen kansanedustaja
Keskustan varapuheenjohtaja

P.S. 1,5-vuotiaan poikamme lempipuuhaa on katsella eläinten kuvia kirjoista ja hokea kovaan ääneen "Mää, mää, mää". Lamma on selvästi suosikkiläin.

Kuva: Suomen Keskusta

"Globaalin talouden lisäksi maailmanpolitiikka astui lautumillemme."

SUOMEN LAMMASYHDISTYS R.Y. HALLITUS 2016

Petri Leinonen, puheenjohtaja, Tornio, petri.leinonen@elomestari.fi

Jarmo Latvanen, Akaa, jarmo.latvanen@pp.inet.fi, Varajäsen: Katja Sikka, Rymättylä, katja.sikka@pp.inet.fi

Kaarin Knuuttila, Kouvola, knuuttila@muhiemenlahtivaja.fi, Varajäsen: Maaret Berg-Tynkkynen, Parikkala, suurtupa@gmail.com

Christer Ollqvist, Vöyri, christer.ollqvist@agrolink.fi, Varajäsen: Sirpa Tyrväinen, Kangasniemi, koivuniementila@gmail.com

Helinä Leppänen, Tohmajärvi, helina.leppanen@luukku.com, Varajäsen: Tanja Kostian, Iisalmi, kumpusenkaritsa@gmail.com

Timo Heikkilä, Pattijoki, heikkila.timo@kotinet.com, Varajäsen: Leila Niemelä, Lohtaja, leila.niemela@kotinet.com

Anne Jurva, Tervola, janne.jurva@pp1.inet.fi, Varajäsen: Jaana Keränen, Pello, keranen.jaana@hotmail.com

Yhdistys rekisteröity 27.12.1988.

Digitalisaatio luo mahdollisuuksia

Uudet tuulet puhaltavat edunvalvonnassa! Vastaan MTK:ssa lammassasioista seuraavat puoli vuotta perhevapaan sijaisena. Vaikka lammassa- ja vuohisektori on itselleni melko uusi tuttavuus, pätevät siihen samantaiset perusperiaatteet kuin muuhunkin edunvalvontaan. Nyt, kun kaikilla tuotantosuunnilla menee enemmän tai vähemmän huonosti, täytyy keksiä erilaisia ja rohkeita keinoja parantaa kannattavuutta.

Kannattavuudessa vertaillaan tilalle tulevia ja sieltä lähteviä rahavirtoja. Viime vuosina tuottajahinnat ovat pudonneet. Tukipuoleltakaan ei ole odotettavissa tulevina vuosina enempää rahaa, jos edes nykyiset pääsevät maksuun asti. Tulojen pienentymisestä huolimatta tuotantopanosten hinnat eivät ole pudonneet. Tämä luo kestävämmän yhtälön, mikä syö kannattavuutta. Tilan talouden yskeminen hetkellisesti ei kaada venettä, mutta pitkään jatkuneena se ajaa ahdinkoon. Yksittäinen tuottaja ei näihin faktoihin voi juurikaan vaikuttaa. Myös MTK:n vaikutusvalta on rajallinen, vaikka täällä tiukasti taistellaan sekä kansallisilla että globaaleilla kentillä suomalaisen tuottajan puolesta.

Suomen hallitus on luvannut kääntää kaikki kivet tilanteen parantamiseksi, mutta mitä tuottaja voi tehdä?

Kannattavuuden parantamisessa on yksinkertaistetusti kaksi vaihtoehtoa: joko parantaa tuloja tai pienentää menoja. Mitä vaihtoehtoja tulopuolella voisi olla? Lammassektorilla myydään huomattavan suuri osuus tuotteista suoraan asiakkaille. Suoramyyntissä korostuu asiakassuhteet, ja erityisesti olemassa olevista kiinni pitäminen. Pysyvien asiakassuhteiden luominen synnyttää luottamusta omaan tuotantoon ja tulevaisuuteen, mikä antaa myös tuotannon kasvulle paremmat edellytykset. Mutta miten voi vaikuttaa siihen, että myös uudet, potentiaaliset asiakkaat löytävät tilan tuotteet?

Kuluttajan ja tuottajan kohtaamiseen on digitalisaation aikakaudella mahdollista kehittää tehokkaita välineitä. MTK:n omistama Viestilehde Oy osti hiljattain osuuden LähiProsta, joka tarjoaa Ruokaasuomesta.fi-sivustolla tuottajien ja kuluttajien kohtaamispaikan. Tuottaja pystyy myymään ja markkinoimaan tuotteitaan sivustolla itsenäisesti. Kuluttaja pystyy hakemaan tuotteita kategorioittain tai

karttahaulla esimerkiksi mökkimatkan varrelta, mitä kautta hänellä on myös mahdollisuus tutustua alkutuotantoon. Myös ruokapiirit

ovat olleet kiinnostuneita palvelusta. Omiin kotisivuihin verrattuna portaali on tuottajalle riskittömämpi ja edullisempi. Palvelu on tällä hetkellä pilotissa, ja tuottajia otetaan edelleen mukaan kokeilemaan. Palvelun on määrä avautua kaikille käyttäjille kesäkuussa. Sivustoon pääsee tutustumaan osoitteessa www.ruokaasuomesta.fi. Tämänkaltaiset ideat luovat positiivista tunnelmaa nykyisen taloustilanteen keskelle ja vaihtoehtoja perinteiselle kaupankäynnille. Ja mikä parasta – mahdollistavat paremmin tuottajan ja asiakkaan kohtaamisen.

Kuva: MTK

”MTK:n omistama Viestilehde Oy osti hiljattain osuuden LähiProsta, joka tarjoaa Ruokaasuomesta.fi-sivustolla tuottajien ja kuluttajien kohtaamispaikan.”

SUOMEN LAMMASYHDISTYKSEN KOTISIVUILLA UUSI ILME

Kotisivujen uudistunut ulkoasu julkaistaan netissä lehden kolmosnumeron ilmestymisen aikoihin toukokuun alussa. Sivuston värimaailma on raikastunut ja käytettävyyttä on parannettu mm. uuden sivurakenteen ja alasetvalikoiden avulla. Sisällön uudistus jatkuu kevään ajan, uusimmat päivitykset löytyvät etusivun päivitysosioista. Tervetuloa tutustumaan!

Lampurin sähköiset kanavat

SLY:n verkkosivut lammasyhdistys.fi

Eläinvälityskanava lammasnetti.fi

Tietopankki lammaswiki.fi

Lammassuoneuvonta proagria.fi/lammas

Lammasyhdistys Facebookissa

**Uusi jäsenetu
suoramyymntitiloille:**
Yhteystiedot
suoramyymntikarttaan

Tiedustelut: Pia Parikka

pia.parikka@lammasyhdistys.fi puh. 044 973 7000

Tuoretta satoa

KOONNUT Pia Parikka, Terhi Torikka

PUOLET KARITSASTA KOTIMAISTA

Vuoden 2015 tilastot osoittavat, että lammastalous on edelleen kasvussa. Lampaanlihan kokonaistuotanto vuonna 2015 oli 1,2 miljoonaa kiloa ja tuotanto nousi 18 prosenttia edellisvuodesta. Kaikessa lampaanlihassa omavaraisuusaste viime vuonna oli 30,2 prosenttia.

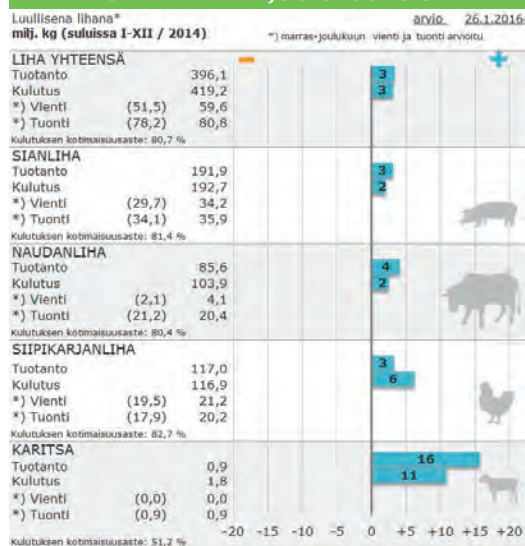
Karitsanlihaa tuotettiin viime vuonna 0,9 miljoonaa kiloa ja yli 1-vuotiaiden lampaiden lihaa 0,3 miljoonaa kiloa. Suomen Gallup Elintarviketiedon mukaan karitsanlihantuotanto kasvoi 16 ja lampaan 29 prosenttia.

Karitsassa saavutettiin Valtakunnallisen Lammasstrategian tavoitetaso 50 prosentin omavaraisuudesta, sillä 51,2 prosenttia kulutetusta karitsasta oli tuotettu Suomessa. Karitsaa syötiin viime vuonna yhteensä 1,8 miljoonaa kiloa, mikä on 11 prosenttia edellisvuotta enemmän.

Lampaanlihan kokonaiskulutus oli 3,7 miljoonaa kiloa. Nousua edellisvuodesta oli 4 prosenttia. Suomen Gallup ennakoi karitsanlihan tuotannon ja kulutuksen kasvavan reilulla 10 prosentilla vuonna 2016.

Vienti ja tuonti säilyivät ennallaan. Karitsanlihaa ei viety ulkomaille lainkaan tuonnin säilyessä 0,9 miljoonassa kilossa. Tuontiliha painottui edelleen lampaaseen, sillä yli 1-vuotiaiden lampaiden lihaa tuotiin vuonna 2015 1,7 miljoonaa kiloa.

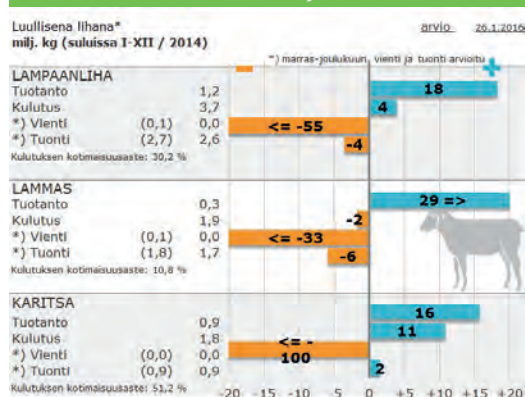
LIHABAROMETRI TAMMI-JOULUKUU 2015

*Luullisesta lihasta luutonta 80 %, lisäksi kypsennysväkivi vaihtelee 10–30 % tuotteesta riippuen.
Lähde: Suomen Gallup Elintarviketieto Oy muutos-% edelliseen vuoteen

Karitsanlihantuotanto nousi viime vuonna 16 prosenttia edellisvuodesta. Muiden lihalajien tuotanto nousi kolmen prosenttia.

LAMMASBAROMETRI TAMMI-JOULUKUU 2015

*Luullisesta lihasta luutonta 80 %, lisäksi kypsennysväkivi vaihtelee 10–30 % tuotteesta riippuen.
Lähde: Suomen Gallup Elintarviketieto Oy muutos-% edelliseen vuoteen

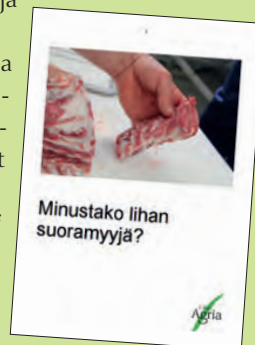
Karitsanlihan omavaraisuusaste saavutettiin Valtakunnallisen Lammasstrategian tavoitetaso, sillä vuonna 2015 joka toinen syöty karitsanlihakilola tuotettu Suomessa.

UUSI OPAS SUORAMYYYJILLE

ProAgria Etelä-Suomen lammastuotannon asiantuntijat ovat laatineet oppaan suoramyynnin tueksi. Minustako lihan suoramyymä? -opas valottaa suoramyynnin viranomaismääräyksiä kattavasti. Myös teuraseläinten valmistelusta on kerrottu oppaassa monipuolisesti.

Monipuolisessa ja hyvin kuvitetussa Minustako lihan suoramyymä? -oppaassa on kuvattu ruhon paloitteita ja eri ruhonosien käyttöä. Myös pakkausmerkinnöistä on kerrottu kattavasti. Opas sisältää myös laskelmaesimerkkejä suoramyynnistä.

Opas on ladattavissa verkosta hakusanalla "Minustako lihan suoramyymä?". Kokoamistyöhön ovat osallistuneet Kaie Ahskog, Johanna Rautiainen ja Outi Penttilä. Lihastalon säätiö on osallistunut oppaan rahoitukseen.

KATRAS-HANKKEESSA KONKARI OPASTAA ALKAJAA

Käytäntö on paras opettaja, uskotaan itäsuomalaisille lammastiloille suunnatussa Katras-hankkeessa. Kolmivuotisessa hankkeessa kokeillaan lammastiloille uutta toimintamallia, jossa aloittava, tuotantoa muuttava tai laajentava lampuri pääsee harjoittelemaan työtapoja oppimislampolassa.

Oppimispaikan tuotantomalli on mahdollisimman samanlainen kuin oppijan suunnittelema tuotanto. Oppiminen ajoitetaan muutaman päivän jaksoissa eri vuodenaikoihin. Tuotannon kasvaessa vaatimukset alan kannattavuudelle kovenevat. Ison katraan hoito vaatii vahvaa osaamista. Toiminnan pohjana on oltava asiakkaiden tarve ja markkinat, mutta lisäksi on otettava huomioon omat voimavarat sekä eläinten ja ympäristön hyvinvointi.

Katras-hankkeen pääteemoja ovat johtaminen, tuotantotalous ja yhteistyö. Näitä opiskellaan pienryhmissä, teemapäivissä ja opintomatkoilla. Ensimmäisten tilaisuuksien aiheeksi on valikoitunut lampaita koskevien täydentävien ehtojen ja hyvinvointikorvausten vaatimusten tarkastaminen ja tarkastuskäyntiin valmistautuminen. Koulutuksissa ELY-keskusten tarkastajat selventävät tarkastuksiin liittyviä asioita, minkä toivotaan helpottavan tarkastuskäyntejä ja tuottajien henkistä painetta.

Katraan toiminta-aluetta ovat Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala ja Kainuu. Alueella on yhteensä noin 240 lammastilaa. Hanke jatkuu vuoden 2018 elokuun loppuun.

LAMMASTALOUTTA KEHITETÄÄN YHTEISTYÖSSÄ

ProAgria ja Suomen Lammasyhdistys ovat laatineet yhteistyösopimuksen, jolla korvataan edellinen, vuonna 1988 laadittu sopimus lammasta- ja vuohitalousneuvonnan hoitamisesta ja kehittämisestä.

Yhteistyösopimuksen tavoitteena on kehittää lammasta- ja vuohitaloutta sekä lampaan- ja vuohenjalostusta Suomessa. Suunnat alan kehitystoiminnalle tulevat Valtakunnallisesta Lammastastrategiasta.

Uudella sopimuksella määritetään vastuujaosta ja yhteistyöstä järjestöjen kesken. ProAgria vastaa aiempaan tapaan lammasta-neuvonnasta. Suomen Lammasyhdistys toimii lampureiden ja lammaskerhojen yhdyselimenä julkaisten Lammasta & vuohi -lehteä.

ProAgria ja Suomen Lammasyhdistys tekevät yhteistyötä erityisesti lampaanjalostuksessa, viestinnässä ja tiedotuksessa sekä lammasta-neuvontapalveluiden kehittämisessä. Suomen Lammasyhdistyksen hallitus toimii jatkossa lammasta-neuvonnan ja WebLammasta-sovelluksen asiakasraatina.

Vuoden 2016 indeksilaskenta-aikataulu:

Uudet BLUP-indeksit lasketaan aina parittomien viikkojen perjantaina. Saman viikon keskiviikkoon mennessä WebLampaaseen tallennetut tuotosseurantatiedot ehtivät mukaan indeksilaskentaan.

VUODELLE 2016 TUKITASOENNUSTEET LAMPAILLE JA VUOHILLE

Maa- ja metsätalousministeriö on julkaissut EU:n tuotantosidonnaisten palkkioiden ehdot, enimmäismäärät ja yksikkötukitasot kuluvalle vuodelle, uutisoi Maaseudun Tulevaisuus.

Uuhi- ja kuttupalkkio sekä teuraskaritsa- ja -kilipalkkiot ovat EU:n tuotantosidonnaisia palkkioita. Yhteensä lampaan- ja vuohenlihan tuotannolle maksetaan 2,8 miljoonaa euroa tuotantosidonnaista palkkiota.

Lampaiden ja vuohien palkkiokelpoisuus perustuu eläinrekisterin tietoihin. Teuraslampaiden ja -vuohien, uuhien ja kuttujen palkkio maksetaan MT:n mukaan yhdessä erässä MMM:n arvion mukaan ensi vuoden keväällä.

Uuhipalkkio	milj.€	€/eläin
Uuhet Manner-Suomi AB-tukialue	1,0	50
Uuhet Manner-Ahvenanmaa	0,3	70
Uuhet ulkosaaristo AB-tukialue	0,2	100
Kuttupalkkio AB-tukialue	0,2	150
Teuraskaritsa- ja -kilipalkkio, koko maa	1,1	38
Kaikki lampaat ja vuohet yhteensä	2,8	

MMM:n arvio lammasta- ja vuohipalkkion yksikkötasoksi vuodelle 2016 tarkentuu lopullisten eläinmäärien selvittyä keväällä 2017

TURKISTAITEILIIJA KAISA DUUS STENTORPISSA KESÄLLÄ

Paraisilla lammastila Stentorpin kesänäyttelyssä on vierailevana taidekäsityöläisenä turkistaiteilija *Kaisa Duus* Flensburgista Saksasta. Syntyjään ruotsalainen taiteilija luo Gotlannin turkislampaan taljoista värikkäitä, hauskoja liivejä, hameita, hattuja ja myssyjä. Hänen mottonsa on "Uusia vaatteita vanhoja perinteitä noudattaen". Räiskyvään tyyliin kuuluu nykyaikaisia muotoja kansallispukujen ja vanhojen skandianavialaisten turkisompelumenetelmien innoittamina. Näyttely avataan 11.6.2016, jolloin Kaisa on itse esittelemässä tuotteitaan. www.kaisaduus.de ja www.stentorp.fi.

Jalostuslampaiden ja vuohien suositushinnat

Suomalaiset alkuperäisrodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 260 €

4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 380 €

Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 330 €

Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 450 €

Tuontirodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 310 €

4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 500 €

Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 380 €

Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 550 €

Hinnasto on tarkoitettu tuotosseurantatilojen lampaille, joille on tehty tuotosseurannan viralliset punnitukset, UÄ-mittaukset ja eläväEUROP-arvostelu. Lisäksi eläin on rakenearvosteltu. Hinta sisältää lammasta-neuvojan allekirjoituksellaan vahvistaman Sukutodistuksen. Välityspalkkio 10 %.

Lisähintasuositus 1.10. alkaen on 12 €/kk.

Jalostusvuohet

2–3 kk ikäiset kuttukilit, alkaen 90 €

4–8 kk ikäiset kuttukilit, alkaen 150 €

Astutetut kuttukilit, alkaen 200 €

Alle 5 kk ikäiset pukkikilit 120 €

Yli 5 kk ikäiset pukkikilit 170 €

Lypsykutut, tuotoksesta riippuen, alkaen 250 €

Vanhemmat pukit, alkaen 300 €

Tinkimaidon hinta (kotoa myytyinä), alkaen 1,5 €/l.

Astutusmaksut

Suositus astutusmaksuksi 10 €/uuhi tai kuttu ja lisäksi hoitomaksu 1 €/päivä uuhesta tai kutusta, joka jätetään vieraalle tilalle astutettavaksi.

KOKO SUOMELLE MITÄTTÖMÄN RISKIN STATUS SCRAPIEN SUHTEEN

Lammas- ja vuohitilojen odottama asetusmuutos hyväksyttiin 15.3.2016 Euroopan komission työryhmässä. Muutoksella myönnetään Suomelle ja Ruotsille mitättömän riskin status lampaan ja vuohen klassisen scrapien suhteen.

Muutos tulee voimaan kesällä, asetuksen käytyä ensin kommenteilla Euroopan parlamentissa. Tämä vie kahdesta kolmeen kuukautta, kertoo neuvotteleva virkamies *Kajsa Hakulin* maa- ja metsätalousministeriöstä Maaseudun Tulevaisuudelle.

Voimaan tulon jälkeen Suomi voi lakkauttaa scrapien vapaaehtoisen terveysvalvonnan. Silloin kaikki tilat saavat scrapie-terveysluokakseen 1, mikä tarkoittaa mitättömää riskiä. Tämä helpottaa muun muassa eläinkauppaa.

Muutoksen voimaan tulon asti valvontaan kuuluvien tilojen tulee kuitenkin toimia ohjelman mukaan, muistuttaa ylitarkastaja *Miia Kauremaa* Evirasta. "On pystyttävä osoittamaan, että ohjelmaa on noudatettu."

Mitättömän riskin status ei ole jatkossakaan itsestäänselvyys, vaan riittävä määrä näytteitä tilanteen osoittamiseksi on koottava edelleen, kertoo *Hakulin*. "Olimme aivan hilkulla, että seurantamäärät riittivät komissiolle. Ne eivät saa pudota jatkossakaan. Status voidaan ottaa pois, jos emme täytä vaatimusta jatkossa."

Raatokeraäilyalueella näytteet saadaan suoraan *Honkajoki Oy:n* kautta sinne toimitettavista ruhoista. Keraäilyalueen ulkopuoliselta osalta ratkaisua pohditaan parhaillaan ministeriössä. Seuranta ei voi rajoittua vain osaan maasta.

Harkinnassa on, että raatokeraäilyalueen ulkopuoliset tietyn kokoluokan ylittävät tilat velvoitettaisiin toimittamaan näytteitä tilalla kuolleista tai lopetetuista eläimistä.

INTERNORDEN 2016 VALTAA GRÖNLANNIN

Yhteispohjoismainen lammaskongressi InterNorden tutustuu tänä vuonna Grönlannin lammastalouteen. Tapahtuma kokoaa yhteen lampurit sekä neuvonnan ja tutkimuksen edustajat tavoitteenaan jakaa tietoa, oppia ja ylläpitää yhteyksiä alan toimijoihin yli maiden rajojen.

Grönlannin InterNordenissa tutustutaan pohjoiseen maahan sekä sen erikoiseen lammastalouteen. Tapahtuma on avoin kaikille, ja erityisesti lampureiden toivotaan osallistuvan tapahtumaan aktiivisesti. Tapahtuman alustava ajankohta on 9.–12.8.2016.

Suomalaiset ilmoittautuvat tapahtumaan keskitetysti Suomen Lammasyhdistyksen kautta. Yhteydenotot: pia.parikka@lammasyhdistys.fi. Tapahtumaohjelma julkaistaan sen ilmestyttyä yhdistyksen verkkosivuilla: www.lammasyhdistys.fi

Byrokratian purkutalkoot

*On Mavia, Avia, Melaa ja Kelaa
mikään ei niistä kunnolla pelaa
Joku saunan takana voi heiluttaa "helaa"
Myös itsensä pois päiviltä delaa.
Kirkossa pappi nimiä selaa
kun tuonelan lautturi heiluttaa melaa
Tuskimpa siinä ees virkamies relaa.*

*Pankki takaisin pyytää antamaa velkaa,
Kaupasta enempiä velaksi rehua ei saa.
Virkamies selittää "ATK kone ei toimi"
järjestelmä ei Mavin maksatusta poimi.
Kun tilalta katkeaa sähkö
on vaarana koko tuotannon lähtö.
Tuottajan päälle kaatuu täysi muki
kun myöhässä on koko EU-tuki.*

*Evira aina vain vaateita syytää
tuskimpa koskaan ees anteeksi pyytää
Sadat on paperiin pantava ruksit
"Oiva" on ainoa jonka kanssa sä "kuksit"
Kun paperihommissa valkenee aamut
on naamaltaan kirkkaimmat valkeat haamut
Tässä turhassa "rallissa" menee monikin "romuksi"
Ja krematorio romun muuttaa harmaaksi tomuksi
Hautakivessä lukee "Johan hyytyi tää hullu,
eikä elonsa aikana sen rikkaammaks tullu"
Vaikka kovin hän teurasti sikaa ja kiliä
vain virkamies touhusta rohmusi tiliä.*

*Illalla rukous: Päästä jo tuskasta tästä.
Olisinpa viisas ja lopettaisin viljelemästä,
mutta kun perintönä sain tilan oman
ja viljelijäpuolisiksi sen kaupungin soman,
niin ei tilaa raaskisi rappiolle päästää
vaan sukupolvelta toiselle säästää.
Auta minua kestäämään vainot nää virkamiesten
ja tuottajana ylväänä seisten.*

Heikki Manninen ja Kaarin Knuuttila

OIKAISU LOMITUSASIOISTA

Lammas & vuohi lehti julkaisi viime numerossaan virheellistä tietoa lampureiden lomaoikeudesta. Lehden mukaan lomaoikeuden saisi 40 lampaalla.

Melan maaliskuussa julkaiseman uusitun lomitussoppan mukaan lomituspalvelujen saaminen edellyttää, että maatalousyrityksen kotieläintuotanto käsittää lomituspalvelujen käyttämisajankohtana vähintään kuusi kotieläinyksikköä. Yhtenä kotieläinyksikkönä pidetään neljää yli kuuden kuukauden ikäistä vuohia tai kymmentä yli kuuden kuukauden ikäistä lammasta. Näin ollen lomaoikeus syntyy kuudellakymmenellä yli kuuden kuukauden ikäisellä lampaalla tai neljälläkymmenellä yli kuuden kuukauden ikäisellä vuohella. Lisätietoja lomituksesta: mela.fi hakusanalla "lomitussoppaat"

"Lomituspalvelujen saaminen edellyttää, että maatalousyrityksen kotieläintuotanto käsittää lomituksen käyttämisajankohtana vähintään kuusi kotieläinyksikköä."

Paimennuksen EM-kisat käydään elokuussa Juvalla Inkilänhovin maisemissa.

PAIMENNUKSEN EM-KILPAILUT SUOMEEN

Manner-Euroopan parhaat handlerit ja koirat kohtaavat lammaspaimennuksen Euroopan Mestaruus -kisoissa Juvalla elokuussa. Itäsuomalainen järjestäjajoukko Suomen Paimenkoirayhdistyksen tuella tekee parhaansa kisojen onnistumiseksi. Continentalit, kuten paimennuksen EM-kisoja kutsutaan, järjestetään vuosittain. Euroopan mestaruudesta kisattiin ensimmäisen kerran Sveitsissä vuonna 1985. Manner-Eurooppaan haluttiin oma mitteli, koska Brittien omiin mestaruuskilpailuihin ei muilla ole asiaa.

Kullakin osallistuvalla maalla on kisojen isännöintivastuu jossain vaiheessa. Suomi järjestää nyt EM-kisat ensimmäistä kertaa. Toiset tekevät niistä suurellisemman kuin toiset, kunhan itse kilpailu täyttää puitteiltaan suurkilpailun mitat.

Kisat Inkilään

Johanna ja Severi Hirvonen ovat avanneet tilansa Inkilänhovin ovet kilpailulle. Kisapaikaksi on valittu katsojaystävällinen pelto Juvan Siikakoskella. Kisapeltto on testattu toimivaksi jo vuonna 2012, jolloin siellä kilpailtiin Suomen mestaruudesta. Lampaat, joita kisaa varten varataan noin 350 kappaletta, tulevat Inkilänhovista ja Putkisalon kartanosta Rantasalmelta. Lampaat ovat pääosin risteytysuuhia ja -karitsoita. Suomella on näytön paikka, mutta järjestelytoimikunnan puheenjohtaja ja kilpailun johtaja *Susanna Nuutinen* luottaa kisakoneeseensa. Sponsorihankinta ja järjestely ovat jo vauhdissa. Paimennuskautena järjestetään kannatuskilpailuja ja muita rahanhankinta tempauksia. Jokainen on tervetullut seuraamaan kisojen edistymistä nettisivujen www.continental2016.fi ja Facebookin kautta.

Manner-Euroopasta kisoihin osallistuu noin 100 koirakkoa. Suomella paikoista on kahdeksan eli täysi joukkueellinen.

Paimenkoiran käyttö edistää luonnon monimuotoisuutta ja eläinten hyvinvointia

Vaikka paimennus ja paimenkoiran käyttö ja koulutus kiinnostaakin nykyisin myös harrastajapaimenia, paimenkoiraihmiset ovat edelleen suurelta osin lampureita ja karjatilallisia. Suuri osa heistä vaikuttaa vahvasti eurooppalaisen luonnon monimuotoisuuteen, koska työkoirat luovat paljon lisämahdollisuuksia hoitaa laidunalueita. Lammas- ja karjalaumojen siirto ja paimennus onnistuvat niin aktiivipeltoalueilla kuin luonnonlaitumilla ja kansallispuistoissa. Maailmalla yleisimmän paimenrodun, bordercollien, kotimaa Brittein saarten hienot nummimaisemat ovat lähes täysin lampureiden, paimenien ja paimenkoirien työn tulosta.

Continental Sheepdog Championship 2016

Juva, Finland 26.-28.8.

Kuva: Kirsi Vertainen

PAIMEN 2016 -KISOJEN LOGO JA SEN TARINA

Järjestelytoimikunta on valinnut virallisiksi kisaisänniksi Kertun ja Keijon, Suomen Paimenkoirayhdistys SPKY ry:n jäsenlehdessä Paimenpostissa jo vuodesta 2010 seikkailleet piirroshahmot. Kertun ja Keijon sekä heidän paimenkoiriensa Flashyn ja Follyn vaihtelevat kuulumiset sekä innokas ja hyvää tarkoittava yrittäminen antavat kasvot EM-kilpailuille.

Juvalaisen lampurin, käsityöyrittäjä ja taiteilija Kirsi Vertaisen kynästä syntyvät tarinat ovat osa kerrottua kotimaisen paimennuksen tarinaa. Toivottavasti niin suomalaiset kuin ulkomaiset vieraat saavat hymyn huulilleen ja tuntevat itsensä sydämellisesti tervetulleiksi!

Lammasyhdistyksen hallituksen uudet jäsenet esittäytyvät

Kuva: Anne Jurva

”Meidän tulisi hymyillä yhtenä joukkona kuluttajan edessä ja tiiviinä ryhmänä poliitikkoja lobbaamassa.”

Anne Jurva

Lammasyhdistys on parasta yhteistyötä

Tervehdys täältä Länsi-Lapista Tervolasta. Tänään aprillipäivänä 2016 täällä on kunnon kantohanget ja hiihto- sekä moottorikelkkailukelit parhaimmillaan. Vanhempani asuvat Pyhäjoella ja siellä ei ole kuulemma ole lunta ollenkaan ja kuovit kulkevat kynnöspelloilla. Kun katson ikkunasta näitä metrisiä lumihankia, tuntuu aivan käsittämättömältä! Silti me maanviljelijät pitkin pitkää Suomen maata viljelemme pääpiirteittäin samalla tavalla peltojamme, pellot tuottavat hyviä satoja tästä Etelä-Lapista vielä satojen kilometrien päähän.

”Elämme maataloudessa vaikeita muutoksen aikoja”, on *Veikko Vennamo* sanonut 1980. Eipä ole maailma siitä paljoa muuttunut, maatalousalalta on poistunut paljon työpaikkoja tuon vuoden jälkeen, melkoisia sisesejätässä olemme kaikki karjasta elinkeinon perheelleen hankkivat ihmiset. Miten näitä vaikeuksia sitten voitetaisiin? Vaikea on yksittäisen lampurin taistella virkamiehiä ja säädöksiä

vastaan, kova pala on saada tukkuun omia tuotteita myyntiin tai edistää karitsanlihan kulutusta. Mutta yhdessä olemme enemmän, ja voimme saada äänemme kuuluviin. Yhteistyö lähtee siitä, että arvostamme ja kunnioitamme toisiamme. Lampureille siinä onkin erityisen paljon haastetta, sillä olemme niin kirjava joukkio. Muka-

na on todellakin kaikki sateenkaaren värit, joka sävyllä. Silti olemme kaikki yhtä arvokkaita. Meidän tulisi hymyillä yhtenä joukkona kuluttajan edessä ja tiiviinä ryhmänä poliitikkoja lobbaamassa.

Tallaisen yhteistyön paras kehittäjä on Lammasyhdistys. Minun näkökulmasta katsottuna Lammasyhdistyksellä on kaksi jalkaa, toinen on Lammas & vuohi -lehti ja toinen on Lammaspäivät.

Lehti on kaiken kattava tiedotuskanava, muttei kuitenkaan liian asiapainotteinen (lue: tylsä). Kaksi kertaa vuodessa järjestettävät lammaspäivät ovat hieno keino tutustua kollegoihin sekä heidän tiloihinsa, kuulla uusia asioita ja samalla lomailla Suomesa. Otetaan siis kaikki hyöty irti jäsenyydestä ja nähdään lammaspäivillä!

Christer Ollqvist

Mihin lammasala on menossa ja mihin yhdistyksen pitäisi keskittyä?

Pohjanmaan vuoro oli SLY:n hallituksen paikkaan jälleen tarjolla. Kun nuoria innokkaita ei löytynyt, vanha jäärä pääsi muutaman vuoden tauon jälkeen mukaan. Olen täysipäiväinen lampuri länsirannikolta Vöyriltä. (Tilaesittelyä

Kuva: Milla Alanco

toisen jutun yhteydessä tarkemmin).

Lammastaloudessa on ollut 2000-luvun aallonpohjasta alkaen jatkuvaa nousua ja lammastalous on tullut yhdeksi varteenotettavaksi tuotantosuunnaksi. Välillä tuntuu, että onko kasvu ollut viimevuosina jopa liian voimakasta, koska teuraiden liikumisessa on ollut ongelmia matalasta omavaraisuudesta huolimatta. Kun lammasala vielä kasvaa on saatava koko ketju toimimaan saumattomasti, että teuraat lähtevät tilalta oikeaan aikaan. Jos ei koko ketju toimi, tulee ongelmia, koska lihatuotannon kannattavuus ei kestä epävarmuutta ja viivytyksiä. En voi kun ihmetellä 1,5–2 euroa alemmaa karitsanlihan tuottajahintaa EU-maihin verrattuna kevätkaudella, jolloin hinnan tulisi olla korkeimmillaan. Jostain syystä jatkuu edelleen vanha ongelma, että tarjonta ja kysyntä eivät täysin kohtaa.

Tukipuoella on lammas- ja vuohitaloutta kohdeltu huonosti, ainut tuotantosuunta joka ei ole saanut tukiennakkoja. Meillä on Suomessa monimutkainen merkintäjärjestelmä. Henkilökohtaisesti en pidä myöskään eläinyksikkölaskennan ruokintapäiväjärjestelmästä. Lisääntyneeseen byrokraatiaan on saatava helpotusta, jotta meillä on aikaa keskittyä oikeisiin asioihin.

Eläinsuojelulaki on uudistumassa, joten työsarkaa edunvalvontapuoella riittää. Vaikka nyt ajat ovat maataloudessa synkät, ja meillä löytyy selvitetäviä ongelmia, olen vakuuttunut, että monipuolisella lammastuotannolla on positiivinen tulevaisuus Suomessa. SLY:llä on tärkeä tehtävä edistää ja viedä eteenpäin lammastaloutta kohti kannattavampaa tulevaisuutta yhteisesti päätetyn lammastalouden mukaisesti.

”En voi kun ihmetellä 1,5–2 euroa alemmaa karitsanlihan tuottajahintaa EU-maihin verrattuna kevätkaudella, jolloin hinnan tulisi olla korkeimmillaan. Jostain syystä jatkuu edelleen vanha ongelma, että tarjonta ja kysyntä eivät täysin kohtaa.”

AIKUISILLE

Lampuri
Aloitut 6.9.2016 (maalatalousalan perustutkinnon osa)
Räätälöimme sinulle sopivan opiskelupaketin.
* Vierailevat asiantuntijat luennoimassa!

Lisätietoja
Jari Nousiainen p. 044 785 3847 tai Mika Mujunen, p. 044 785 3802
etunimi.sukunimi@sakky.fi
Haku sähköisesti osoitteessa:
www.sakky.fi>aikuiset>alkavat koulutukset

Koulutus tekee hyvää!

SAVON AMMATTI- JA AIKUISOPISTO
www.sakky.fi

OSTETAAN
karitsaa / lammasta ympäri Suomen
Hyvään hintaan!
Luomuhyväksyntä
puh.010 229 1021, Orimattila
www.vainionteurastamo.fi

**LAADUKKAAT LAMMASTARVIKKEET
SEKÄ MUUT MAATALOUSTARVIKKEET**

Lisäsimme yli 200 uutta tuotetta verkkokauppaan.
Tervetuloa tutustumaan!

SUOMALAISEN FARMARIN VERKKOKAUPPA
kotilammas.suomalainenverkkokauppa.fi
Satulamäen Kotilammas, Suonenjoki puh. 040 822 6817

Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkuu ja tyhjiöpakkaus myös rahtityönä

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

Jan Suttle

Terien teroituspalvelu
Vuohelantie 34
38250 Roismala
puh. 0500820243

Retronik-lammaskalusteet

- pyöröpaalihäkit
- käsittelyaidat
- hoito-/karitsaportit
- eläinportit
- laidunkatokset
- uimuri juomakupit + suojakaaret
- rännityslaitteet ja stopparit
- 2-tiejakajat
- ruokintakourut muovi ja metalli

Uutuutena karitsointikarsinat!
Kätevät kasata

Retronik Ky
Raija 040 7022 162
Reino 050 521 0082
rareko105@gmail.com

Lypsypumppu uuhelle ja kutulle

Ternimaito – nestemäistä kultaa

Varmista kaikkien karitsoiden ja kilien maidonsaanti

Hinta 175 euroa, ei lähetyskuluja

Hans Naess, Norja
Tilaukset: h.naess@online.no
Lisätietoja: www.udderlyez.com

Suomen ja Skandinavian edustaja
yhtiössä Wheeler Enterprises Inc.
EZ Animal Products, USA.

REHU-ÄSSÄ OY

- LAMMASKIVENNÄISIÄ myös luomutuotantoon hyväksytty.
- NUOLUKIVET myös luomutuotantoon hyväksytty.

POHJANMAAN REHU-ÄSSÄ OY
PUH: 06 344 4433
FAX: 06 344 4432
email: rehuassa@rehuassa.fi

Lammasta lautaselle, karitsaa kaikkiin keittiöihin

Ostamme sekä teemme rahtityötä.

Tilateurastamo Kouvola
www.muhniemenlahtivaja.fi
puh. 040 578 6317

Ammattilaisen valinta! Lampaiden kerintään ja sorkkien hoitoon

Huolto- ja teroituspalvelut

Huolto- ja teroituspalvelut kerintäkoneille ja tarvikkeille!

Rantsilta kaikki tuotteet helposti ja vaivattomasti kotiovellesi!

Aesculap-trimmereiden yli 100 vuoden historia takaa tarkkuuden ja laadun. Nämä leikkurit on suunniteltu kestävästi päivittäistä työskentelyä ja ammattilaisten kovaa käyttöä.

Felcon sorkkasakset on suunniteltu yhteistyössä lammasta- ja vuohikasvattajien kanssa! Erinomainen leikkuutehokkuus ja ergonominen muotoilu.

rantsi

Rantsi, Honkasaarentie 98, 32200 LOIMAA, Finland - puh. 040-8355233 www.rantsi.fi - janne.makelainen@rantsi.fi

Lammas & vuohi

TEEMASIVUT 13–50

*Nappaa teemanumero talteen ja
nosta itsesi lammassammattilaisena uudelle tasolle!*

Menestys kumpuaa tiedosta, taidosta ja tuurista

Lammasliiketoiminnan onnistuminen nojaa vankkaan ammattiosaamiseen lampaankasvatuksessa. Menestymiseen tarvitaan runsaasti tietoa ja taitoa sekä hyppysellinen tuuria.

Tietoa voidaan ammentaa alan julkaisuista, koulutuksista ja oppilaitoksista. Taito karttuu vain tekemällä. Toistot ja virheet opettavat taitavaksi. Aloittavan lampurin olisi ihanteellista päästä kokeilemaan työtä käytännössä ammattimaisella lammastilalla.

Tässä Lammas & Vuohen teemanumerossa keskitytään tiedon kartuttamiseen lammastalouden perusasioissa. Tuhti paketti on tarkoitettu kaikille lammastalouden parissa toimiville aina harrastelijoista huippuammattilaisiin.

Pia Parikka

Kuva: Katja Sikka

Lammasroduista on varaa valita

Suomen yleisimmät lammasrodut ovat suomenlammas ja texel. Valinnanvaraa löytyy laidasta laitaan aina maidontuotantoon tarkoitettusta itä-friisiläisestä maitolampaasta ruotsalaiseen turkislampaaseen ja villansa itsestään pudottaviin dorpereihin. Laajasta valikoimasta löytyy jokaisen lampurin tarpeisiin sopivin rotu.

Pia Parikka

F1-polvi = Eläin, joka on syntynyt ensimmäisessä risteytyspolvessa. Esimerkiksi suomenlampaan ja dorsein risteytys.

Terminaalirotu = Teuraskaritojen isärotu, jolla astutetaan F1-uuhet. Esimerkiksi texel.

Suomen lammastalous nojaa kahteen roturyhmään: sikiäviin lyhythäntäisiin alkuperäisrotuihin sekä lihaksikkaisiin pitkähäntäisiin tuontilampaisiin. Alkuperäisroduista ylivoimaisesti suosituin on suomenlammas, tuontiroduista taas texel.

Nämä kaksi yleisintä lammasrotua eroavat toisistaan melkoisesti. Siinä missä suomenlammas paikkaa keskinkertaista lihakkuuttaan karitsoiden määrällä, panostaa maailman lihaksikkaimpiin lammasrotuihin lukeutuva texel ruhon laatuun.

Sikiävä suomenlammas on maamme yleisin lammasrotu

Alkuperäisrotuihin lukeutuvan suomenlampaan suosiolle ei näy loppua. Rotu on kestävä ja sopeutunut hyvin maamme olosuhteisiin. Sitä käytetään yleisesti maisemanhoidossa, johon se soveltuu erinomaisesti. Suomenlammas tuottaa lisäksi laadukasta käsitöyvälihaa. Suomenlampaan lihakkuus on tyydyttävä. Kasvuvauhti on keski-

määräinen. Rotua on viety runsaasti ulkomaille risteytystuotannon emäroduksi. Myös rodun lyhyt häntä on herättänyt kansainvälistä kiinnostusta.

Karitsointiaikana suomenlammas on suuritoinen. Vuonueet ovat kookkaita keskimääräisen vuonuekoon ollessa 2,4 karitsaa, joista 2,2 jää henkiin. Ensikoillekin syntyy 1,9 karitsaa, joista 1,7 on elossa kahden viikon iässä. Neulokset ovat yleisiä, mutta myös ykköset mahdollisia. Suurten vuonueiden hoito edellyttää lampurin panostusta ja lisäjuottoon tulee varautua tavalla tai toisella. Suhteellinen uuhimäärä suomenlammastiloilla on usein esimerkiksi texel-tiloja alhaisempi korkean sikiävyyden vuoksi. Suomenlampaan, kainuunharmaksen ja ahvenanmaanlampaan kasvatuksesta maksetaan alkuperäisrotutukea.

Helppohoitoinen texel pitää pintansa tuontirodun puristuksessa

Texelillä on kohtuullisen helppohoitoinen rodun maine. Vuonueet ovat

Alkuperäisrodut ahvenanmaanlammas (kuvassa vas.), kainuunharmas ja suomenlammas soveltuvat erinomaisesti maise-manhoitoon. Rodut kesyntyvät myös helposti ja ovat suosittuja green care -toiminnassa.

”Suomenlammasta on viety runsaasti ulkomaille risteytys tuotannon emäroduksi. Myös rodun lyhyt häntä on herättänyt kansainvälistä kiinnostusta.”

keskikokoisia. Vanhemmille uuhille syntyy keskimäärin 1,6 karitsaa, joista kahden viikon iässä on elossa 1,5. Texel-ensikot karitsoivat yleensä jo yksivuotiaina saaden keskimäärin 1,1 karitsaa, joista kahden viikon iässä on elossa tasan yksi. Karitsat ovat kookkaita ja elinvoimaisia. Karitsojen lisämaidon tarve on vähäinen, mutta poikima-apua voidaan joutua antamaan.

Texel-rodun rehuhyötysuhde on erinomainen, mikä alentaa rodun kasvatuskustannuksia. Texel-uuhille riittää kevyt tunnus, jotta karitsat eivät kasvaisi liian suuriksi. Väkirehutasot ovat maltillisia myös imeytysaikana ja vieroitettujen karitsojen loppukasvatuksessa. Texel soveltuu luomutuotantoon erinomaisesti karkearehuvallaisen ruokintansa ja karitsojen vähäisen lisäruokintatarpeensa vuoksi, joskin kaikkia lammassrotuja voidaan kasvattaa luonnonmukaisesti.

Kainuunharmakset ja ahvenanmaanlampaat monipuoliseen tuotantoon

Suomenlampaan lisäksi maassamme on kaksi muutakin alkuperäistä lammassrotua. Kainuunharmas muistuttaa ominaisuuksiltaan suuresti suomenlammasta ollen kooltaan hieman pienempi. Kainuunharmasten taljat ovat korkealaatuisia. Rotu on kasvattanut suosiotaan viime vuosina.

Saaristosta pelastettu ketterä ahvenanmaanlammas poikkeaa ulkonäöllisesti ja ominaisuuksiltaan muista alkuperäisroduista. Villa on kaksikerroksista pitkien peitinkarvojen hallitessa vaikutelmaa. Taljat monissa värisävyissä ovatkin eräs ahvenanmaan-

Oxford downin (kuvassa), suffolkin ja kainuunharmaksen väriyty muistuttaa toisiaan: pää ja jalat ovat tummemmat muiden alueiden ollessa vaaleampia.

Kuva: Outi Sirola

lampaan kiehtovimmista ominaisuuksista. Rotu on pienikokoinen ja karitsat hidaskasvuisia lihakkuusominaisuuksien ollessa vaatimattomia. Sarvia esiintyy yleisesti sekä uuhilla että pässeillä. Sikiävyys on samaa tasoa kainuunharmaksen kanssa: vuonueeseen syntyy keskimäärin 2,2 karitsaa.

Vivahteikkaat tuontirodut eri tarpeisiin

Dorset, rygja ja oxford down ovat vakiinnuttaneet asemansa Suomessa vuosikymmenien varrella. Dorsetin asema on vahvimmillaan kolmiroturisteytystuotannossa F1-uuhien isärotuna, sillä rodun maidontuotanto-ominaisuudet ovat erinomaiset ja rotu kykenee tiinehtymään ympärivuotisesti.

Oxford downia ja rygjaa kasvatetaan sekä puhtasrotuisina että risteityksinä. Oxford down on tunnettu nopeakasvuisista ja kookkaista karitsoistaan. Rotu soveltuu hyvin laidunkasvatukseen viljellyillä nurmilla. Rygja-kasvattajat hyödyntävät lihan lisäksi usein myös villan sekä upeat kookkaat taljat, joita rotu antaa monissa eri väreissä.

Uudet tulokkaat kokeilevat onneaan

Aivan viime vuosina maamme lammassrotujen valikoima on kasvanut useilla uusillaroduilla. Itä-friisiläinen maitolammas vastaa lypsylammastarpeeseemme sekä toimii F1-uuhien isärotuna esimerkiksi suomenlampaaseen risteytettynä erinomaisen maidontuotantaipumuksensa ansiosta.

Dorper-rodulle on tyypillistä pu-dottaa villansa itsestään vuosittain. Lisäksi rodun lihakkuusprosentti on poikkeuksellisen korkea. Ruotsalainen turkislammassrotu puolestaan on jalostettu turkistuotantoon. Muista tuontiroduista poiketen rotu kuuluu lyhythäntäiseen pohjoismaiseen lammastyyppiin.

Yksi uusimmista tulokkaista on maailmalla hyvin yleinen suffolk-rotu, jota käytetään usein texelin tavoin kolmiroturisteytystuotannon terminaalirotuna. Suffolk on suurikokoinen, nopeakasvuinen ja lihaksikas lammassrotu, jonka sikiävyys on keskinkertainen.

Ruokinnan ydin laadukas karkearehu

Lampaiden ruokinnassa on aina otettava huomioon tuotosvaihe, karitsan kasvutavoitteet, eläimen ikä, paino ja rotu.

Sini Hakomäki, Lammastalouden asiantuntija, ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Lampaan pääravinto on karkearehu ja sen laatu on onnistuneen ruokinnan avain. Aina on tavoiteltava korkealaatuista, hygieenistä ja ruokinta-arvoiltaan sopivaa rehua. Karkearehuanalyysien perusteella saadaan selville väkirehujen tarve; määrä ja laatu.

Ruokinnassa on otettava huomioon tuotosvaihe, karitsan kasvutavoitteet, eläimen ikä, paino ja rotu.

Karkearehuja täydennetään väkirehuilla; viljoilla ja valkuaisrehuilla. Lisäksi lampaat tarvitsevat kivennäisiä ja hivenaineita, myös suolaa on hyvä olla tarjolla.

Raikasta vettä on oltava aina tarjolla. Veden puute rajoittaa syöntiä, eli sillä on suora vaikutus terveyteen, tuotokseen ja kasvuun.

Ruokinnan suunnittelu aloitetaan tekemällä karkearehuista analyysit.

Analyysi kertoo säilönnällisen ja ruokinnallisen laadun, sekä koostumuksen. Jokaiselle eläinryhmälle (joutilaat, tiineet, imettävät, kasvavat), rotu huomioiden, tehdään oma suunnitelma, koska ravinnontarpeet ja syöntikyky poikkeavat toisistaan. Ruokinnan onnistumista on myös seurattava säännöllisin punnituksin ja kuntoluokittamalla eläimet.

Erilaiset tuotosvaiheet

Joutilaiden uuhien ja pässien ruokinta koostuu pääasiassa karkearehusta, kivennäisistä, suolasta ja vedestä. Laadusta ei sovi tinkiä.

Sulavuudeltaan heikommät rehut soveltuvat hyvin joutilaille. Tavoite D-arvo, eli sulavuus, on n. 600–650 g/kg ka. Myös joutilaiden kuntoluokkaa on hyvä seurata. Mikäli ruokitaa rajoitetaan, on huomioitava, että

eläimen kuiva-aineen tarve tulee täytettyä, eli eläin ei kärsi nälästä. Osan karkearehusta voi korvata esimerkiksi oljella, ellei heikommin sulavaa rehua ole käytettävissä.

Tunnetus aloitetaan noin 6–8 viikkoa ennen karitointia. Tunnetusvaiheessa monesti lisätään väkirehu lampaan dieettiin. Tarkoitus on paitsi täydentää karkearehujen pitoisuuksia tarvetta vastaaviksi, myös totuttaa pötsi imetysajan väkirehuille. Väkirehun määrä riippuu karkearehujen laadusta ja rodusta. Syöntikyky pienenee tiineyden loppua kohden, karitoiden valla-tessa pötsiltä tilaa, joten eläimen on saatava pienemmästä annoksesta enemmän ravintoaineita. Karkearehun sulavuuden tavoite yli 680 g/kg ka. Alkuperäisrodut ja, jotka kantavat usein monta sikiötä, tarvitsevat miltei poikkeuksetta väkirehulisän tunnetusruokin-

Kivennäisten saannista on tärkeää huolehtia myös laitumella

”Mikäli ruokintaa rajoitetaan, on huomioitava, että eläimen kuiva-aineen tarve tulee täytettyä, eli eläin ei kärsi nälästä.”

Kuva: Sijia Alamikkotervo

taan, samoin nuoret kasvavat uuhet.

Imetyskaudelle varataan parhaat karkearehut. D-arvotavoitteena voidaan pitää yli 700 g/kg ka. Mikäli karkearehua joudutaan täydentämään isoilla määrillä väkirehua, jakokertoja on hyvä olla monta päivässä, korkeintaan noin 400–500 g/jakokerta. Pötsin toiminta häiriintyy liian isoista väkirehun kerta-annoksista. Karkearehua on hyvä olla vapaasti tarjolla imettäville. Kuntoluokituksella seurataan ruokinnan onnistumista.

Kivennäisten saannista on huolehdittava. Ne voi jakaa väkirehujen mukana ja näin tai antaa vapaasti tarjolle, mikäli käytössä on täyskivennäiset. Kivennäisten syöntiä on myös seurattava. Makukivennäisiin on lisätty melassia, joten ne ovat maittavia ja eläimet syövät kivennäistä ”huvikseen”. Makukivennäinen ei voi olla vapaasti tarjolla. Suolakivet tai merisuolaa ja raikasta vettä pidetään vapaasti tarjolla.

Vitamiineja on hyvä antaa vuodenvaihteen jälkeen. ADE-vitamiinilisiä on saatavilla nestemäisenä ja rakeistettuna. Nestemäinen voidaan

sekoittaa juomaveteen, mutta on seurattava, että eläimet juovat. Lopputiineydessä, ja varsinkin luomutilojen, on huolehdittava seleenin ja e-vitaamiinin riittävästä saannista.

Karitsojen ruokinta

Kasvavien karitsoiden ruokinnan suunnittelussa otetaan huomioon kasvutavoitteet, rotu ja ikä. Karitsat ovat aluksi yksimahaisia ja niiden tärkein ravinnonlähde on maito, joko oman emon tai juomajauheesta valmistettu maito.

Karitsuille tarjotaan alusta alkaen karitsabaarissa väkirehujä, hyvä laatuista, lehtevää karkearehua, kivennäisiä ja vettä. Karitsabaarissa tarjolla olevat kuivarehut edesauttavat etumahojen toiminnan käynnistymistä ja ovat uuden imetyksen tukena. Karkearehuanalyysiin perustuva ruokinta on karitsoillakin tärkeää. Tavoitteena on kasvattaa lihaksikkaita, vähärasvaisia teuraita, joten ruokinnan on täytettävä karitsan energian ja valkuaisen tarve ja niiden oikea suhde. Energian liikasaanti rasvoittaa ja valkuaisen ylisytöllä rasitetaan eläimen elimis-

töä ja lampurin kukkaroa. Energian ja valkuaisen puute hidastaa kasvua.

Vieroituksen jälkeen karitsoille tarjotaan mahdollisimman sulavaa karkearehua, jota täydennetään tarvittaessa väkirehuilla. Laiduntaville karitsoille valitaan parhaat laidunlohkot ja tarvittaessa annetaan lisäruokaa laitumelle.

Siitokseen valittavien karitsoiden ruokinnassa kasvutavoite voi olla matalampi, energian liikasaantia välletään, ettei utare rasvoitu. Karitsoiden on kuitenkin saatava riittävästi hyvälaatuisia karkearehujä, kivennäisiä ja valkuaista kasvaakseen kestäviksi, perimänsä mukaisiksi tuotosuuhiksi.

Karitsaauhet kasvavat noin kaksivuotiaaksi asti, mikä on huomioitava ruokinnassa. Kasvua seurataan punnituksin.

”Energian liikasaanti rasvoittaa ja valkuaisen ylisytöllä rasitetaan eläimen elimistöä ja lampurin kukkaroa.”

LAMMAS- JA VUOHIKERHOT

1. Etelä-Karjalan Lammaskerho r.y.
pj. Heli Kärnä, puh. 045 349 9399, heli.karna@gmail.com, ekarjalanlammaskerho@gmail.com, www.facebook.com/ekarjalanlammaskerho ja www.lammaskerho.yhdistysavain.fi
2. Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho r.y.
siht. ja rahastonhoit. Sanni Parkkinen, puh. 040 717 7116, Kirkkotie 24, 66340 Sarvijoki, sanniparkkinen@gmail.com
4. Keski-Pohjanmaan Lammaskerho
siht. Leila Niemelä, Niemeläntie 41, 68230 Lohtaja, puh. 040 570 1599
5. Keski-Suomen Lampurit
siht. Sirpa Tyrväinen, Koivuniementie 90, 51260 Tahkomäki, puh. 0500 544 084
6. Kymenlaakson Lampurit
pj. Viivi Soimes, Alasranta 12, 46930 Huruksela, puh. 040 777 7428, viivi.soimes@hotmail.com, siht. Päivi Väinölä, Metsäläntie 542a, 47450 Perheniemi, puh. 040 588 5259, paivi.vainola@pp1.inet.fi
7. Lapin Lampurit r.y.
siht. Petri Leinonen, Mälikierintie 9, 95520 Tornio, puh. 040 581 8477, petri.leinonen@elomestari.fi
8. Pirkanmaan Lammaskerho
pj. Ira Hellsten, ira.hellsten@kurjentila.fi puh. 041 528 9672
9. Pohjois-Pohjanmaan Lammaskerho
siht. Risto Hänninen, Rautionmäentie 56, 92220 Piehinki, puh. 040 558 5421
10. Pohjois-Karjalan Lampurit
siht. Eila Pennanen, puh. 050 361 4144, pk.lampurit@gmail.com www.pohjoiskarjalanlampurit.blogspot.fi www.facebook.com/PohjoisKarjalanLampurit
11. Pohjois-Savon Lammaskerho/LF-team
siht. Annika Ruotsalainen, Pielavedentie 1313, 73640 Heinäkylä, puh. 050 544 4015, koivupihantila@gmail.com
12. Satakunnan Lammaskerho
siht. Hanna-Leena Juhola, Taipaleentie 73, 27150 Eurajoki, puh. 044 3124 272, www.satakunnanlammaskerho.nettisivu.org
13. Skärgårdens Fårklubb
siht. Bianca Norman, Sommarö, 21660 Nagu, puh. 02 465 5181
14. Suur-Savon Lampurit r.y.
puh.joht. Susanna Nuutinen, Putkisalontie 172, 58900 Rantasalmi, puh. 050 340 5130
15. Uudenmaan Lampurit r.y. – Nylands Fårfarmare r.f.
siht. Mikko Näri, Kabbölenie 393, 07750 Isnäs, puh. 019 634 446 tai 040 707 5194
16. Varsinais-Suomen Lammaskerho
siht. Katri Mäki, Nihtimäentie 75, 32200 Loimaa, puh. 040 749 6721, katri.maki@pp1.inet.fi
17. Ålands Fåravelsförening r.f
siht. Cecilia Persson, 22240 Hammarland, tel. 045 7523 0723
18. Österbottens svenska fårörening r.f.
siht. Magnus Berg, Nedranvägen 29, 66840 Pensala, tel. 040 545 7826, sofie.berg@yahoo.se
19. Suomen Vuohiyhdistys r.y.
siht. Marita Ollila, Saarenpääntie 32, 61350 Huissi puh. 050 339 0401, marita.ollila@netikka.fi

TILA
KERTOO

Paras hyöty aperuokinnasta saadaan, jos kaikki komponentit sijaitsevat lähellä toisiaan rehukeskuksessa. Kantava ympäristö ja ajoväylät sekä riittävä iso kuormauslaatta parantavat rehuhygieniää.

Seosrehu lampaiden ruokintavaihtoehtona

Ensimmäiset kokemukset ape- eli seosrehuruokinnan käytöstä lampailla saatiin 2000-luvun puolivälin maissa, kun muutamille tiloille hankittiin apevaunu ja ryhdyttiin, monesti kantapään kautta, opettelemaan oikeaa toimintatapaa. Tilamme oli yksi näistä pioneereista ja nyt reilu 10 vuotta myöhemmin voin vakuuttaa, etten vaihtaisi ruokintamenetelmäämme mistään hinnasta.

Outi Sirola, Sirolan tila, Tohmajärvi

Alkuvaiheessa kokemukset aperuokinnasta jouduttiin hakemaan lihanautailoilta. Nautatilat arvostavat pystyruuvimalleja, koska nopea ja tasainen sekoitus säästää aikaa ja polttoainetta. Lam-mastilalle taas sopivat hyvin myös vaunumallit, joissa on vaakatasossa vastakkain pyörivät sekoitus- ja silpuamisruuvit, jolloin tuloksena on kortisestakin rehusta hienojakoinen, maittava seos. Appeen resepti pitää olla sellainen, että sitä voi olla vapaasti tarjolla, tämä taas pitää pötsin ph-arvon tasaisena, jolloin eläimet pysyvät terveenä. Aperuokkijalla onkin äänetön lampa ja tyytyväiset eläimet.

Aperuokinnassa on kaksi toteutustapaa: varsinainen aperuokinta (TMR), jossa kaikki rehut sekoitetaan keskenään ja täydennetty

aperuokinta (PMR), jossa osa väkirehusta jaetaan yksilöllisesti. Meillä on käytössä nämä molemmat. Valtaosan sisäruokintakaudesta pärjäämme yhdellä seoksella, koska sekä kiihotusruokinta (flushing) että joutilasai-ka ovat koko katraalla suunnilleen samaan aikaan. Tunnetus ja etenkin imetysaika keväällä edellyttää jonkin verran täydennettyä mallia, että kaikille karitsoille taataan hyvä alkua. Ape valmistetaan kaksosia imettävien tarpeen mukaan ja kolmosten emät saavat lisäväkirehua, kun taas ykkösiä imettävien ruokintaa täydennetään kuivalla heinällä. Keskeisiä optimointikohteita ruokinnan suunnittelussa ovatkin tuotosvaiheen mukainen seoksen oikea täyttävyyden ja valkuaispitoisuus. Ruokintaan saadaan tarkkuutta ainoastaan jos rehut on analysoitu.

Minimivaatimus on pääkarkearehun laadun selvittäminen, sillä sille rakentuu koko appeen koostumus.

Aperuokinnan etuja ovat mm., että ruokintatyön fyysinen kuormittavuus vähenee, eläinten välinen kilpailu poistuu, rehujen hukkaprosentti on olematon, ja silputtu, tasajakoinen rehu maistaa hyvin. Aperuokinnassa voi hyödyntää edullisia rehukomponentteja ja myös ei-maittavat rehut on helppo syöttää (esim. ruokinta-kalkki ja seleeni). Toisaalta, aperehujen laadussa ei ole tinkimisen varaa, lammas on valikoivan syönnin mestari, joten erillisuokinnassa se voi itse "lajitella" epäkurantit rehut ja jättää ne syömättä. Aperuokinnassa tämä ei onnistu vaan on terveysriski. Kokemuksemme mukaan sekoitettuna ja silputtuna annetut rehut myös kasvattavat

erillisruokintaa paremmin ja hyvin suunnitellut reseptit mahdollistavat maksimoimaan karitsan kasvukyvyn ja hyvän teuraslaadun. Täsmälleen samanlaiset ympäristötekijät, ruokinta mukaan lukien, auttavat myös jalostustyössä geneettisen paremmuuden havaitsemista niin emoista kuin kasvavista karitoista.

Täysin ongelmatonta ei aperuokintakaan ole. Kone- ja käyttökustannus on korkeahko ja isot koneet vaativat tilavat ruokintakäytävät ja ne on pakasillakin saatava käyntiin. Tehokuus kärsii, jos eläimet eivät ole samassa tuotantovaiheessa. Miinuksena voi mainita myös käytettävissä olevan tiedon ja neuvonnan puutteen. Reseptien suunnittelu ja oikean seossuhteen selvittäminen tapahtuu toistaiseksi vielä ”yritä ja erehdy” -menetelmällä erillisruokintaoppeja soveltaen.

”Aperuokkijalla onkin äänetön lampola ja tyytyväiset eläimet.”

VALITSE APERUOKINTA JOS

Haluat vähentää ruokintatyön fyysistä kuormitusta ja rehun hukkaprosenttia

Konekantasi ja katraskokosi mahdollistavat koneinvestoinnin

Koneiden moitteeton toiminta voidaan varmistaa kaikissa sääolosuhteissa

Lampolassasi on tilavat ruokintakäytävät ja läpiajettavuus tai visiiripöydät ulkoseinillä

Rehut on varastoitu lähekkäin (rehukeskus) ja kuormausalueet ja ajoväylät ovat kantavia

Rehusi ovat hyvälaatuisia ja analyysi vähintään pääkarkearehusta

Haluat hyödyntää edullisia rehukomponentteja ja sivutuotteita

Ruokinnan ja reseptien suunnittelu sujuu tai saat siihen asiantuntija-apua

Pääosa eläimistä on samassa tuotantovaiheessa tai täydennät apetta tarvittaessa

Haluat tasapainoisen, jatkuvan ruokinnan, tyytyväiset lampaat ja hyvät kasvutulokset

PROAGRIAN LAMMAS- JA VUOHITIIMI

sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@proagria.fi

UUSIMAA, PIRKANMAA, VARSINAIS-SUOMI, SATAKUNTA JA HÄME SEKÄ KYMENLAAKSO JA ETELÄ-KARJALA

E=Etelä-Karjala, H=Häme, K=Kymenlaakso, P=Pirkanmaa, U=Uusimaa

Tuotantoasiantuntijat

Kaie Ahlskog, p. 0400 731 811, *Marja Jalo-Ryynänen*, p. 040 572 8387
tallennukset ja todistukset: *Merja Hietamäki*, p. 050 345 5449

Talousasiantuntija

Etelä-Suomi: *Anna Turunen*, p. 040 595 7543

Investointipalvelun yhteyshenkilöt

Etelä-Suomi: *Osmo Piekkari*, p. 040 709 2471 (H), *Jarmo Keskinen*, p. 0400 461 712 (U),
Alpo Jaakkola, p. 0400 943 227 (K), *Juha Tynkkynen*, p. 0400 358 667 (E-K),
Katri Myry, p. 050 518 4611 (P)

Länsi-Suomi: *Seppo Jokiniemi*, p. 050 66 471

Nurmentuotannon asiantuntijat

Etelä-Suomi: *Asko Laapas*, p. 040 721 9991 (E, K), *Markku Puttonen*, p. 040 709 2484 (H),
Outi Haalijoki, p. 0400 363 441 (H, U), *Tuomas Granni*, p. 0400 859 339 (H),
Esko Havumäki, p. 040 742 4981 (P), *Ritva Tolppa*, p. 0400 163 753 (P),
Tuula Kokkonen, p. 040 755 5480 (E), *Kari Siitarinen*, p. 040 135 0364 (E)
Länsi-Suomi: *Anu Ellä*, p. 040 180 1260, *Jarkko Storberg*, p. 0400 849 992

ETELÄ- JA POHJOIS-SAVO, POHJOIS-KARJALA

Tuotantoasiantuntijat

Sari Heltelä, ProAgria Etelä-Savo, PL 28, 51901 Juva, p. 040 593 7528,
Jarmo Piiparinen, p. 040 678 4212

Talousasiantuntijat

Etelä-Savo: *Vuokko Ahonen*, ProAgria Etelä-Savo, Mikkelin toimipaikka,
Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli, p. 040 524 9945
Pohjois-Savo: *Tuomo Rissanen*, ProAgria Pohjois-Savo, PL 1096, Puijonkatu 14,
70111 Kuopio, p. 040 563 8749

ETELÄ- JA KESKI-POHJANMAA, KESKI-SUOMI, ÖSTERBOTTENS SVENSKA LANTBRUKSSÄLLSKAP

Tuotantoasiantuntijat

Sini Hakomäki, p. 043 8250 526, *Milla Alanco* p. 040 706 0558,
ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki

Talousasiantuntijat

Keski-Pohjanmaa: *Heikki Ojala*, ProAgria Keski-Pohjanmaa, Ristirannankatu 1,
67100 Kokkola, p. 040 534 2166
Keski-Suomi: tulosanalyysi: *Irene Mäkinen*, p. 040 587 3245, Likvi ja elinkeino-
suunnitelma: *Hannu Laitinen*, p. 0400 321 907, ProAgria Keski-Suomi, Kauppakatu 19,
PL 112, 40101 Jyväskylä
Österbotten: *Tor-Erik Asplund*, ProAgria Österbottens Svenska Lantbrukssällskap ry,
Handelsplanaden 16 D, 65100 Vasa, p. 050 386 5922
Etelä-Pohjanmaa: *Marjut Viitasalo*, ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2,
60220 Seinäjoki, p. 040 353 0227

OULU, KAINUU JA LAPPI

Tuotantoasiantuntijat

Heini Rautiola, ProAgria Oulu, Kauppurienväylä 23, PL 106,
90101 Oulu, p. 045 657 8708, heini.rautiola@proagria.fi
Lapin alueella UÄ-mittauksia ja tiineystarkastuksia tekee myös *Johanna Alamikkotervo*
johanna.alamikkotervo@gmail.com, Vanhalantie 17, 95300 Tervola, p. 041 459 6657.

Talousasiantuntijat

Pohjois-Pohjanmaa: *Sari Isotalus*, ProAgria Oulu, Pappilantie 1, 85200 Alavieska,
p. 040 764 7904 (opintovapaalla)
Kainuu: *Tarja Poikela*, ProAgria Kainuu, Osmonkatu 9, 87100 Kajaani,
puh. 0400 386 274
Lappi: *Pekka Kummala*, ProAgria Lappi, Eteläranta 55, 96300 Rovaniemi,
p. 0400 260 103

ÅLAND

Ålands Hushållningssällskap, 22150 Jormala, p./tel 018 329 644 tai/eller
0457 526 7304, *Kerstin Lundberg*, kerstin.lundberg@landsbygd.ax
Föreningen Ålandsfåret r.f. (ahvenanmaanlammasta koskevat asiat)
Maija Häggblom, maija.h@maijas.ax
Ängo-bussövägen 288, 22630 Lumparland, p. 040 742 8967

Kaikilla ei ole säännöllistä toimistopäivää,
varmimmin tavattavissa maanantaisin.

”Keski- ja loppukesällä teuraskaritsoiden kasvatus luonnonlaitumilla edellyttää joko lisäruokintaa tai vähintään todella intensiivistä lohkosyöttöä ja laitumen seuranta.”

Kesä laitumella

Laiduntaminen on luontaisinta lampaan hoitoa ja ruokintaa. Laiduntamalla voidaan hyödyntää alueita, jotka eivät sovellu peltoviljelyyn. Lisäksi laidunbiotoopit ovat arvokas osa monimuotoista maaseutua.

Teksti **Petri Leinonen**
Kuvat **Erkki Pöytäniemi**

Lannelaidun on nuorta, 5–10 senttiä korkeaa ruohoa, joka tarpeeksi sulavana riittää kasvavankin karitsan tarpeisiin. Laitumella on säänsuojaa auringon paahdetta ja rankkasadetta vastaan. Lampaat eivät voi loukata itseään kivikoissa tai rautaromussa eivätkä pedot tai koirat ahdistele lampaita. Myös loistilanne on sellainen, että karitsat eivät ruohon mukana saa haitallista loistartuntaa.

Peltolaidun

Lampaille optimaalinen peltolaidun perustetaan omalla siemenseoksellaan, jossa on matala- ja tuuheakasvuisia nurmikka- ja nataheiniä sekä valkoapilaa, kuivilla paikoilla myös keltamaitetta. Laidunkertoja ja hoitoniittoja yhdistelemällä pidetään kasvusto lampaiden kannalta optimivaiheessa. Alkukesällä nurmien kasvu on voimakasta ja osalta alasta on järkevää korjata yksi säilörehu- tai heinäsaato, jolloin laidunnettavissa oleva pinta-ala lisääntyy loppukesäksi.

Varsinkin kevätkaritsoivissa kat-

raissa laiduntarve lisääntyy loppukesäksi. Tällöin yksivuotiset viljelylaitumet tulevat tarpeeseen. Sopiva seos viljaa, ruisvirnaa ja italian raiheinää täydentää kasvurytmiltään monivuotisia laitumia. Yksivuotisia voi laiduntaa myös huonommissa oloissa, jolloin monivuotista nurmea voidaan säästää laiduneläinten aiheuttamalta rasitukselta.

Luonnonlaidun

Lammas kykenee laiduntamalla hyödyntämään myös alueita, joilla normaali viljely ei ole mahdollista. Luonnonlaitumien laidunnus ylläpitää arvokkaita perinnebiotooppeja. Tukipolitiikan ansiosta maisemanhoito on monilla tiloilla myös tärkeä toimeentulon lähde.

Luonnonlaitumien tuotto vaihtelee voimakkaasti rehevyydestä riippuen. Useimmiten niiden rehuntuottokyky on kuitenkin vähäinen ja voimakkaasti alkukesäpaineinen. Keski- ja loppukesällä teuraskaritsoiden kasvatus luonnonlaitumilla edellyttää joko lisäruokintaa tai vähintään todella intensiivistä lohkosyöttöä ja

laitumen seuranta. Monissa ympäristökorvaussopimuksissa lisärehun vientiä laitumelle on rajoitettu, joten ne soveltuvat parhaiten joutilasuuhiin laitumiksi.

Luonnonlaitumien tuotantokykyä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota kasvilajikoostumukseen. Monesti runsaan näköinen alue on lampaan näkökulmasta täydellistä erämaata: saroja, kastikoita ja lauhoja lammas syö vasta äärimmäisessä pakossa, kun taas esimerkiksi nautojen karttama ruokohelpi maittaa lampaille erinomaisesti.

Jotta sähköaita toimii, langan alusta on niitettävä matalaksi, ettei lanka koske ruohoihin.

Lohkoa, eläinten siirtoa ja loisia

Eläinten pitäminen samalla loholla koko kesän soveltuu vain luonnonlaidunalueiden hoitoon joutilasuuhiilla. Alkukesällä voimakkaan kasvun aikaan rehua on liikaa, osa ehtii vanheta ennen syöttämistä. Loppukesällä jäljellä on vain ruokinnallisesti heikkoarvoista vanhempaa heinää.

Lohkojen lyhytaikainen laidunnus tai isompien lohkojen kaistasyöttö tarjoaa mahdollisuuden tehostaa laiduntamista. Tarvittaessa ylimääräinen kasvu niitetään maahan, jolloin jälkikasvu on sulavaa ja maittavaa rehua.

Lampaiden sisäloiset tarttuvat laitumelta. Aikuiset lampaat ovat poikkeuksetta saaneet loistartunnan ja levittävät loismunia ulosteessa. Ulostetun madonmunan itäminen infektiiviseksi toukaksi kestää muutaman viikon, jonka jälkeen (olosuhteista riippuen) loistoukka voi rehun mukana tartuttaa laiduntavan eläimen. Erityisesti pienet karitsat ovat herkkiä loisille, paha loistartunta saattaa jopa tappaa karitsan, lieväkin tartunta heikentää kasvua.

Tärkeintä laidunhygieniassa on puhdas "tervetulolaidun". Kevään ensilaidun karitsoille pitäisi olla lohko, jota ei ole laidunnettu edellisenä kesänä, tai ei ainakaan enää syksyllä.

Kesällä nyrkkisääntönä voi pitää maksimissaan kolmen viikon laiduntamista per lohko sekä vähintään kolmen viikon väliä eri laiduntamiskertojen välillä. Näin samalla laiduntamiskerralla ulostetut loismunat eivät ehdi kehittyä infektiiviseen vaiheeseen ja toisaalta edellisen laidunnuskerran loisit ovat ehtineet jo kuolla.

Pysyvä, koko kesän käytössä olevilla laitumilla olisi hyvä pyrkiä ohjaamaan lampaiden märehäytymis- ja lepoalueet vuosittain eri osiin laidunta, esimerkiksi juottopisteen ja suolakiven sijoittelulla.

Sähköaita soveltuu lampaille

Laidunaita voi olla joko pysyvä verkkoaita tai siirrettävä sähköaita. Pysyvä verkko on työläs pystyttää, mutta hyvin hyvästä verkosta tehtynä toimii vuosia. Verkkoja on monenlaatuista, kannattaa kysellä kollegoilta, mihin merkkiin ja malliin rahansa laittaa. Aidan kestoa parantaa, jos sisäpuolelle virittää yhden sähkölangan estämään aitaan nojailua.

Sähköaita on edullinen ja nopea rakentaa, 2–3 lankaa riittää hyvin lampaille. Lammaispyrkii aidasta läpi aina alapuolelta; alimman langan tulee olla noin 20 cm korkeudella. Jotta aita toimisi, on langan alusta niitettävä matalaksi, ettei lanka koske ruohoihin.

Eläinten kuljetukseen tarkoitettu karru on välttämätön, kun kuljetetaan eläimiä laidunpaikkojen välillä.

Kuva: Asko Veteläinen

Kuva: Jaana Makkonen

Maisemanhoidosta on hyötyä meille kaikille

Maisemanhoito tarjoaa loistavan mahdollisuuden huolehtia maatalousluonnon monimuotoisuudesta ja siitä voi saada elinkeinonkin. Luonto ja sen eliöstö monipuolistuu ja lampuri saa lisätuloja tehdystä työstä.

TILA KERTOO

Otto Makkonen
Vaahermäen tila
Savonlinna

Jos edellinen herättää kiinnostusta ja tuntuu siltä, että itsellä olisi halua lähteä tekemään tämän kaltaista työtä, niin aluksi tulee kartoittaa mahdolliset kohteet. Tähän kannattaa käyttää ulkopuolista apua. Hyviä yhteistyökumppaneita löytyy Maa- ja kotitalousnaisten sekä Neuvo 2020 -neuvojista. Rohkeasti vaan ottamaan yhteyttä ja suunnittelemaan kohteiden kartoitusta.

Monesti kohteet löytyvät aivan maatilan välittömästä läheisyydestä. Kohteiden löydyttyä alkaa maisemanhoitosuunnitelmien tekeminen. Tähänkin saa erinomaista apua edellämainituilta tahoilta. Lisäksi kannattaa jututtaa toisia lampureita, jotka ovat perehtyneet ja hoitaneet kohteita aikaisemmin. Heiltä saa varmasti hyviä neuvoja siitä, mitä tulee tehdä ja ottaa huomioon. Arvokkaita ovat myös neuvot asioista, joita tulee välttää.

Omia kokemuksia

Tilallemme ensimmäiset sopimukset tehtiin joskus 1990-luvulla. Tämä oli hyvin pienimuotoista vuoteen 2005, jolloin teimme sukupolvenvaihdon. Oli syytä tehdä pitempiaikaisia suunnitelmia ja maisemanhoito tuntui sopivan hyvin lampaiden kasvatuksen rinnalle. Metsähallituksesta löytyi sopiva yhteistyökumppani ja olemme toimineet Linnansaaren kansallispuiston alueella vuodesta 2006 alkaen.

Hoidettavien alueiden pinta-alat ovat vuosien aikana kasvaneet maltillisesti sitä mukaa kun on opittu maisemanhoidon saloja.

Alkuun oli yllätys miten paljon työtä maisemanhoito vaatii. Kohteiden alkuraivauksessa oli työtä ennakoitua enemmän. Lisäksi hoitokäynteillä lampaiden löytäminen aiheutti haasteita. Ajan myötä työnteko ja maisemanhoidonsuunnittelu ovat helpottuneet. Vuosien kuluessa on ollut palkitsevaa nähdä, kuinka luontomaisema muuttuu eläväiseksi omien valintojen ja tehdyn työn seurauksena.

”Vuosien kuluessa on ollut palkitsevaa nähdä, kuinka luontomaisema muuttuu eläväiseksi omien valintojen ja tehdyn työn seurauksena.”

Paimenkoira voi säästää työaikaa

Koulutettu paimenkoira voi parhaillaan olla kustannustehokas investointi lammastilalle, joka haluaa panostaa eläinten tarkkailuun sekä laadukkaaseen käsittelyyn.

Minna Eronen, lampuri ja koirakouluttaja, Farmirekku

Suomessa yleisimmät eläinten käsittelyyn käytety koirarodut ovat border collie ja working kelpie. Molemmat ovat kokoavia paimenkoiria, eli perusominaisuuksiin kuuluu kyky koota, hallita ja kuljettaa eläimiä kohti ohjaajaa.

Kumpikin soveltuu lammas- ja vuohitiloille. Roduissa on yksilöitä, jotka oppivat itse onnistumisten ja erehtymisten kautta rutiinitoihin. On kuitenkin tärkeää, että paimenkoira rotuun katsomatta peruskoulutettaisiin paimennustehtäviin, joista sen oletetaan selviävän tilalla, olivat ne rutiineja tai kausiluonteisia.

Suomen Paimenkoirayhdistys r.y pitää yllä työlinjaisten bordercollieiden ja working kelpieiden rekisteriä. Spky:llä on käytössä mittari, paimennuksen perusrata, jonka suoritettuaan koiralla on mahdollista päästä jalostusrekisteriin. Perusrata testaa koiran luontaiset paimennusominaisuudet. Perusradan lisäksi koiran tulee olla tutkitusti terve.

Paimenkoirayhdistyksen pentuvälityksestä voi kysellä sopivaa pentua. Välityksessä on toisinaan myös aikuisia eri tasoille koulutettuja koiria myynnissä.

Koulutetun koiran ostaminen on hyvä vaihtoehto, jos ei ole osaamista pennun kouluttamiseen, tai aikaa perehtyä siihen. Toisaalta toisen ihmisen kouluttaman koiraa ei automaattisesti siirry kuin työkalu tilalta toiselle. Uuden omistajan on tehtävä töitä oppiakseen käyttämään koiraa.

Paimenkoiraa hankkiessa kannattaa lähteä liikkeelle hyvissä ajoin. Tila, joka on vasta hankkimassa eläimiä, voi hyvin hankkia pennun mukaan kasvamaan, mutta pentua ei sovi unohtaa laajentamisen keskellä. Sopivaa koiraa kannattaa hakea jonkin aikaa, sillä mikään ei vie voimia kuin epäonnistunut eläinhankinta.

Hyvä perussääntö on: osta aina rekisteröity koira. Taustat tulee olla tiedossa niin emän kuin isänkin puolelta. Eläin kannattaa hankkia luotettavalta kasvattajalta/taholta, joka kantaa vastuun myymästään eläimestä. Se tarkoittaa, että kasvattajalla on valmiudet auttaa ongelmatilanteissa koiran terveydessä tai koulutuksessa.

Mihin kaikkeen koulutettua koiraa voidaan käyttää?

Sisäruokintakausi on Suomessa pitkä. Tilan käsityövaltaisuus tai koneistus eivät sulje pois koiran käyttömahdollisuuksia.

Kuivituksen ajaksi koiran voi opettaa siirtämään eläimet pois tieltä. Ruokinnassa koiraa voi auttaa ajaen päät pois pöydästä, että siihen mahtuu jakamaan rehua. Vielä enemmän apua on, jos ruokinnassa joudutaan menemään karsinaan sisälle ja toimimaan eläinten seassa. Napakka koiraa pystyy raivaamaan hoitajalle tilaa, että tämä pääsee jakamaan rehut jäämättä eläinten tallomaksi.

Eläintensiirroissa koirasta on suurin apu. Ei tarvita viljasankkoja, väkijoukkoja tai parisuhdetta koittelevia riitoja.

Viimeistään laidunkaudella koulutetun koiran apu konkretisoituu. Koiran avulla voidaan parhaimmillaan tehostaa laidunkiertoja ja laiduntaa alueita joille eläinten kuljetus muuten olisi vaikeaa. Väärälle lohkolle karanneet eläimet saadaan minuuteissa kerättyä pois ja parhaimmillaan hyvällä koiralla voidaan laiduntaa alueita, jossa ei käytetä aitoja lainkaan.

Koiraa voi käyttää apuna myös madotuksissa, punnituksissa, vieroituksessa ja kerinnöissä. Koiraa auttaa eläinten keruussa sekä karsina- tai rännityössä. Jos koiraa painaa eläimiä ränniin, yksi käsipari vapautuu muuhun.

Kuvassa laidunnetaan aitaamattomalla alueella. Paimenena on Hanne Virtanen, koiraa on Heili.

Kuva: Minna Eronen

Laumanvartijakoirat lammastilan apuna

Koirien käyttö petovahinkojen ennaltaehkäisyyn lammastiloilla on lisääntynyt viimeisen vuosikymmenen aikana samassa tahdissa susien lisääntymisen kanssa.

TILA KERTOO

Teksti ja kuva **Lauri Leinonen**
Lampuri, Leinosen lammastila
Loimaa

Meillä on keskimäärin neljä koiraa; maremmano abruzzese, keskiaasiankoira ja kaukasiankoira. Ensimmäiset ovat vanhuuttaan jo kuolleet ja uusia pentuja on työssä oppimassa vanhempien koirien mukana.

Ihmisen ei niitä tarvitse tehtäviinsä opastaa, mutta käytöstapoja ihmisten kanssa toimimisen suhteen pitää opettaa. Toisin kuin esimerkiksi border collieilla, näillä ei juurikaan ole miellyttämishalua, vaan ne toimivat itsenäisesti omien vartioimisviettien ohjaamina.

Laumanvartijat tarvitsevat terveisinä pysyäksensä paljon tilaa ja kunnollisen aitauksen, esimerkiksi toimiva susiaita yleensä riittää. Meillä eivät sudet ole toistaiseksi onnistuneet lampaita tappamaan, vaikka

niitä tilan välittömässä läheisyydessä laumoittain useasti liikkuukin ja koirien haukuntatyylistä erottaa milloin sudet ovat lähellä.

Laumanvartijakoirien myötä elämäntapa muuttui täysin. Nyt me asume ikäänkuin keskitysleirillä, sähköaitojen ja porttien takana, jolloin liikkuminen hankaloituu huomattavasti. Toisaalta eipä pihalle eksy turhia kauptelijoita, varkaista puhumattakaan. Eikä mitään ovia tarvitse pitää lukossa eli onhan siinä puolensa!

Meillä tilusrakenne ja peltojen sijainti mahdollistavat vartioivien koirien käytön. 7-lankaista, 140 cm korkeaa susiaitaa on kaksi kilometriä, ja sen sisällä on 20 hehtaaria laidunta sekä talouskeskus. Isoilla tiloilla hajasijoitettujen laidunten aitaaminen niin, että koirat pysyvät lohkoilla, on hankalaa.

Pelkän lammasverkon sisäpuolella eivät laumanvartijat välttämättä pysy, eivätkä sudet ulkopuolella.

Lisäksi aidan pitää olla sellainen, etteivät jokamiehen oikeuksilla luonnossa liikkuvat ihmiset vahingossa-kaan pääse laitumelle, jossa laumanvartijakoirat ovat töissä. Näiden koirien hyödyntäminen on siis tilakohtainen juttu, meille ne sopivat hyvin ja ovat toimineet odotusten mukaisesti.

”Näiden koirien hyödyntäminen on siis tilakohtainen juttu, meille ne sopivat hyvin ja ovat toimineet odotusten mukaisesti.”

Astutukseen valmistautuminen, karitsointi ja vieroitus

Astutusryhmiä kootessa uuhilta tarkistetaan utareet, hampaat, ja jalat, päseiltä hampaat, jalat ja kivekset.

Sini Hakomäki

Lammastalouden asiantuntija
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Utareista ei saisi löytyä kyhmyjä. Kyhmyt ovat merkki aikaisemmasta utaretulehduksesta ja aiheuttavat maitotuotoksen alenemaa, jopa utarelohkon ”pimenemistä” eli maitoa ei erity ollenkaan tai se ei tule ulos. Tällaiset uuhet laitetaan poistoon.

Pässin kohdalla astutukseen valmistaudutaan tarkastamalla kivekset, hampaat ja jalat. Kuntoluokka tulisi olla hyvä, että pässi jaksaa hoitaa tehtävänsä.

Kunnostusruokinta tehdään hyvisä ajojen ennen astutusta. Laihat lihoetaan, lihavat laihdutetaan.

Astutuskauden kesto on hyvä miettiä etukäteen. Uuhen kiimakierroksen keskimäärin 17 vrk. Rajaamalla astutuskauti, rajataan myös karitsointikauti. Astutusvaljaita käytettäessä voidaan seurata ja kirjata astutetut uuhet.

Karitsoiden vieroitusajankohta riippuu monesta asiasta. Pässikaritsoiden vieroitus tulee tehdä riittävän ajoissa n. 2–3 kk iässä, ennen

sukukypsyyden saavuttamista. Tärkeintä kuitenkin on, että karitsa on kehittynyt märehittäjäksi ja sen paino on noussut noin 10 kg syntymäpainoonsa verrattuna.

Kuntoluokitus

Uuhet kuntoluokitetaan ennen astutuskauden alkua, tiineyden puolivälissä ja karitsoiden vieroituksen yhteydessä. Kuntoluokan tulisi olla n. 3–3,5. Tasainen kuntoluokka läpi vuoden on hyvä tavoite. Kuntoluokitus on hyvä tehdä uuhille myös vieroituksen ja kerinnän yhteydessä.

Kuntoluokkia on hyvä seurata pitkän vuotta, samalla harjaantuu itsekin luokitusten tekemisessä. Kun karsinassa käydään esimerkiksi levittelemässä kuivikkeita, samalla tunnustellaan eläinten kuntoluokkaa, lantion etupuolelta viimeisten kylkiluiden takaa, tunnustelemalla oka- ja poikkihaarakkeiden pyöreyyttä ja terävyyttä ja arvioimalla rasvan määrää. Kuntoluokitus on hyvä apuväline ruokinnan onnistumisen seuraamisessa.

Loistorjunta

Keväällä karitsoinnin jälkeen otetaan uuhista papananäytteet. Papananäytetulosten perusteella uuhet tarvittaessa loislääkitään. Laiduntavista karitsoista kannattaa ottaa myös näytteitä. Karitsoiden kasvua seurataan laitumella säännöllisin punnituksin.

Jos karitsoiden kasvu hidastuu, on syytä ottaa papananäyte ja toimia tulosten mukaan.

Loislääkintä tulisi tehdä aina suunnitellusti; oikeaan aikaan ja näytteiden perusteella. Rutiininomaista loislääkitystä on syytä välttää. Hyvällä laidunkierrolla, tuotosvaiheen mukaisella ruokinnalla, karanteenikäytännöillä ja suunnitellulla lääkkeiden käytöllä saavutetaan parhaat tulokset loistorjunnassa.

Kerintä ja sorkkien hoito

Kerintä kaksi kertaa vuodessa edistää eläinten hyvinvointia ja kerityn villan laatu on parempi. Eläinsuojelulain mukaan lampaat on kerittävä vähintään kerran vuodessa. Pääsääntöisesti sopiva aika kerinnälle on ennen laittumelle laskua ja sisälle otettaessa. Samalla tarkistetaan sorkat ja leikataan ne tarvittaessa. Sorkat kannattaa tarkistaa ja leikata muulloinkin, mikäli siihen on tarvetta. Jos eläin esimerkiksi ontuu, syy voi löytyä sorkasta.

Uuhet tulisi keriä ennen karitsointia. Lammasta ei pidä keriä istuvassa asennossa enää lopputiineydessä. Keritty uuhi syö paremmin, karsinassa on tilaa enemmän ja karitsointi on hygieenisempää. Lämpötila on huomioitava kerintää miettiessä. Kovilla pakkasilla lampaita ei tule keriä, mikäli lampola ei ole lämmin. Keritty lammas palelee noin 5–10 pakkasasteessa. Jos karitsointi osuu kylmään jaksoon, uuhilta voi keriä vatsan alustaa, takajalkoja ja takapuolta; näin karitsat löytävät helpommin nisän.

Kerityt villat lajitellaan laadun mukaan. Heikkolaatuiset ja roskaiset villat hävitetään, yleensä mahanalusvillat ja takajalkojen villat ovat jatkojalostukseen kelpaamattomia; likaista, roskaista ja liika lyhyttä (alle 5 cm). Parhaat villat pakataan kuivana papperisiin säkkeihin tai muuten hengittäviin pakkauksiin esimerkiksi suursäkkiin tai pahvilaatikkoon ja lähetetään kehräämölle. Kehräämö voi joko ostaa villan tai jatkojalostaa niistä lankaa, karstalevyä tms. rahtityönä lampurille.

Sorkkien hoidosta on huolehdittava säännöllisesti, ne voivat usein olla myös syy ontumiseen.

Kuntoluokitukseen kannattaa harjaantuttaa molemmat kädet, niin se sujuu joutuisasti uuhien häiriintymättä. Käsi kannattaa kalibroida kuntoluokkaan 3, jolloin eläinten vertailu helpottuu.

Kuva: Eero Rautainen, Lammasmaailma

Ajoitus ratkaisee – työkaluja uuhien riittävän ruokinnan seuraamiseen ja varmistamiseen

Neljän päivän ikäisten karitsojen määrä astutettua uuhia kohden kertoo paljon ruokinnan, hoidon ja olosuhteiden onnistumisesta.

Lammaslääkäri, Lammasmaailma Oy

Neljän päivän ikäisten karitsoiden määrä astutettua uuhia kohti on lahjomaton ja vertailukelpoinen luku kuvaamaan karitsatuotosta. Kyseessä on ilmiselvä ”indeksi”, joka merkittävältä osin kuvaa ruokinnan onnistumista niin astutuskaudella kuin alku- ja loppu-tiineyden aikana. Ruokinnan lisäksi tulos kertoo eläinten hoidon ja olosuhteiden onnistumisesta, ja tietysti pässin kyvystä tiineyttää. Luvun ainoa huono puoli on, että se on tyyppillinen lopputulosta kuvaava mittari, jota voi hyödyntää vasta tulevissa tiineyksissä, ei tuotannonohjauksessa.

Kuntoluokitus

Uuhien kuntoluokitus on esimerkiksi työkalusta, jolla voi varmistaa ruokinnan onnistumista ja haluttua karitsatuotosta jo silloin, kun tulosta vasta tehdään. Tuotantovaiheen mukainen ruokinta tarjoaa runsaasti hyviä käy-

täntöjä, joita noudattamalla uuhien kuntoluokat ja tuotannon kannattavuus on mahdollista säilyttää hyvinä läpi tuotantokierron eri vaiheiden kunnostuksesta vieroitukseen.

Kuntoluokitus on ajoitettava oikein, koska esimerkiksi kuntoluokan nostaminen puolikkaalla luokalla vie 3–4 viikkoa. Jos halutaan ruokinnan osalta varmistaa, että uuhet tiinehtyvät hyvin ja istukat kehittyvät normaalisti, pitää kuntoluokitus aloittaa viimeistään kuusi viikkoa ennen astutusta, mieluiten jo vieroituksesta. Jos halutaan varmistaa myös karitsoiden hyvät syntymäpainot, ternimaidon hyvä laatu ja uuhien riittävää imetyskyky, pitää uuhet kuntoluokitaa viimeistään 6–8 viikkoa ennen karitsointien alkua. Hyvä tapa olisi kuntoluokitaa uuhia säännöllisesti 3–6 viikon välein (aikavälillä 2 kk ennen astutusta–2 kk karitsoinnin jälkeen).

Ruokintaryhmät

Kun uuhimäärä kasvaa, ruokinnan

tarkkuus edellyttää uuhien jakamista ruokintaryhmiin. Ryhmittely helpottaa rehunkulutuksen ja terveyden tarkkailemista. Yhtenä perusteena on juuri kuntoluokitus. Ryhmittely voi kuitenkin perustua myös eläinten ikään ja painoon sekä sikiömääriin. Sikiölaskenta on ajoitettava tiineyden 50–70 vuorokauteen. Tieto sikiömääristä ja tiineyksien kestosta helpottaa karitsointien valvontaa. Ruokinnan näkökulmasta oleellisinta on karsia tyhjät uuhet ja tunnistaa kolmea tai useampaa sikiötä kantavat uuhet. Samanlaista ruokintaa tarvitsevat uuhet ryhmitellään samoihin ryhmiin, ja kuntoluokkia seurataan. Erityistä huomiota vaativat uuhet päätyvät ”tarkkailuryhmään”.

Energia-aineenvaihdunnan mittari Kaikkein tarkinta ruokintaa tarvitaan monisikiötiineyksissä viimeisten 4–6 viikon aikana. Sikiöiden kasvusta taaphtuu tuolloin 75 prosenttia. Samalla kun emän energia- ja valkuaistarve kasvavat voimakkaasti, sen kyky lisätä kuiva-aineen syöntiä heikkenee mm.

pötsin tilanpuutteen vuoksi. Haasteseen on ennalta varauduttava ruokintaohjelmalla, jossa rehuanalyysiin perustuvaa ruokintaa täydennetään eläimen tarpeiden mukaisesti. Rehun koostumuksen lisäksi huomiota on kiinnitettävä ”tukitoimintoihin” – kuten oikeanlaisiin rehunjakokäytäntöihin ja vedenannosteluun.

Jos rehun energiasisältö ei täytä

lopputiineen uuhien tarpeita, se alkaa kuluttaa rasvavarastojaan. Vaikka tällainen riittämättömästi ruokittu uuhi ei sairastuisikaan tiineysmyrkytykseen, energiavajeella voi olla haitallisia vaikutuksia jälkikasvun tulevaisuuteen. Lopputiineen uuhien aliravitseminen näkyy kuntoluokan putoamista nopeammin veren ketoaineiden nousuna, jota on mahdollista mitata seerumista.

Ketoaineiden määrälle on maailmalla asetettu raja-arvoja, joiden ylittyessä tilanteeseen voi ja pitää puuttua uuhien ja karitsoiden terveyden varmistamiseksi. Lammasmaailma alkaa tänä keväänä seurata suomalaisille lampailla soveltuvia seerumin ketoaineiden raja-arvoja; tavoitteena korkeatuottoisten uuhien riittävän energiansaannin turvaaminen.

Lampaan jalostus tuotantosuuntana

TILA
KERTOO

Teksti ja kuva **Sarita Mikkonen**
Suosaaren texel
Kangasniemi

Meidän tila on erikoistunut texel-rotuisten lampaiden jalostamiseen. Tilamme peltopinta-ala rajoittaa eläinmäärän ja emme pystyisi tuottamaan tehokkaasti karitsanlihaa. Näin jalostaminen on valikoitunut meidän jutuksi niin paljon, että siitä on tullut työ ja harrastus, intohimo.

Omassa jalostustavoitteessamme pyrimme parantamaan sikiävyyttä, lihakkuutta, terveyttä ja taloudellisempaa kokoa. Eläinaineksen ominaisuuksien seuraaminen ja parantaminen on mielenkiintoista. Sukulaisuusasteet pyritään pitämään matalalla ja keilemme paljon eri sukuisia nuoria päsejä, joista parhaat saavat jatkaa muutaman vuoden. Keinosiemennys on myös meidän juttu, sillä päästy isoja askelia eteenpäin. Jalostuksella aikaan saadut muutokset ovat pysyviä.

*DE. Jermu on edesmennyt isäpääsi,
jonka jälkeläiset jatkavat hyvää tulosta.*

KEINOSIEMENNYS

Keinosiemennys sopii monille tiloille. Voit käydä tilasiemennyskurssin ja suorittaa näyttötutkinnon, näin saat siementää itse omia uuhia tai voit ostaa koko palvelun pässiasemalta HH Embryo Oy:lta. Tällöin tilan tehtäväksi jää vain uuhien valmiiksi laittaminen. Siementäminen on helppoa ja mukavaa, mutta tarkkaa puuhaa. Siemennyksellä voit mahdollistaa täysin uutta huippuainesta omaan katraaseesi.

Eläinaineksen laatuun kannattaa satsata!

Lampaanjalostuksessa tavoitteena on parantaa eläinainesta valinnan avulla. Jalostustavoitteiden pitkän aikajänteen laadinnassa painottuu taloudellisuus. Myös geenipoolin säilytysnäkökulma on tärkeä.

Kaie Ahlskog
ProAgria Etelä-Suomi

Eläinten perimä on tallentunut solujen tumissa sijaitsevaan DNA:n, joka puolestaan on sitoutunut kromosomeihin. Lampaalla on 54 kromosomia. Vanhemmat siirtävät sattumanvaraisesti määräytyvän puolikkaan perimästään jälkeläisilleen. Uuden yksilön perimä eli genotyyppi muodostuu hedelmöityksessä vanhempien kromosomipuolikkaiden yhtyessä vastinpareihinsa. Fenotyyppin eli ilmiänsä muodostumiseen vaikuttavat genotyypin lisäksi ympäristötekijät.

Jalostuksessa tavoitellaan perinnöllistä edistymistä

Jalostuksen tarkoituksena on parantaa eläinten perinnöllistä tasoa eli saavuttaa perinnöllistä edistymistä. Sen vaikutus on pysyvä. Edellytyksenä on yksilöiden välinen perinnöllinen muuntelu eli varianssi. Perinnöllistä edistymistä syntyy valittaessa seuraavan sukupolven vanhemmiksi keski-vertoa parempia eläimiä.

Tavoitteet pitkällä tähtäimellä

Jalostustavoitteet asetetaan pitkälle aikavälille ja työtä tehdään pitkäjänteisesti. Jalostusohjelma muodostuu jalostustavoitteiden määrittelystä, eläinten arvostelusta ja ankarasta valinnasta.

Lampaanjalostuksen yleistavoitteet ovat taloudellisen kannattavuuden lisääminen, eläinten hyvinvoinnin ja terveyden parantaminen sekä riittävän geneettisen muuntelun säilyttäminen.

Jalostettavat ominaisuudet ovat kasvukyky, ruhon laatu, lihaksikkuus, hedelmällisyys, karitsatuotos, kiimakauden pituus ja kyky tiinehtyä, karitsoiden elinvoimaisuus, emo-ominaisuudet, maitotuotos, kestävyys ja

Kuva: Silja Alamikkotervo

”Perinnöllistä edistymistä syntyy valittaessa seuraavan sukupolven vanhemmiksi keski-vertoa parempia eläimiä.”

rehuhyötysuhde, tautien vastustuskyky, rakenne, villan laatu ja väri sekä villantuotanto- ja turkisominaisuudet.

Jalostuskriteereiksi ei kannata valita liikaa ominaisuuksia, jotta saavutettaisiin perinnöllistä edistymistä. Taloudellisesti tärkeiden ominaisuuksien merkitys korostuu, minkä vuoksi

ominaisuuksia painotetaan siten, että saavutetaan euromääräisesti suurin kokonaisedistymisen. Lisäksi voidaan asettaa karsintarajoja tärkeille ominaisuuksille, esimerkiksi sarvellisuudelle.

Tilakohtaisten jalostustavoitteiden asettamisessa tärkeää on uuhien vahvuuksien ja heikkouksien tunteminen.

Lampaan periytyvyysasteita

Sikiävyys	0,1
Kolmosten syntymäpaino	0,18–0,29
Karitsoiden vieroituspaino	0,28
120 päivän paino	0,38
Selkälihaksen pinta-ala	0,49
Lihakkuusmittaukset ultraäänellä	0,39–0,46
EläväEUROP-arvostelu	0,27
Maidontuotanto	0,1
Villan hienous	0,56
Villan tasaisuus	0,11
Villan pituus	0,67
Turkiksen kiilto	0,21
Kiharatiheys	0,49
Villan pituus	0,66
Kuidun läpimitta	0,47
Puhtaan villan paino	0,42

Periytyvyysasteella (h^2) tarkoitetaan perimän osuuden vaikutusta ilmaisuun. Periytyvyysaste 1,0 tarkoittaa, että ominaisuus on kokonaan perimän ja 0,0 tyystin ympäristön ohjaama. Ulkomuoto-ominaisuuksilla on tuotanto-ominaisuuksia korkeampi periytyvyysaste.

Vaikuttavia tekijöitä ovat rotu, rehut, rakennukset, tuotantosunta ja malli sekä myyntitavoitteet.

Viisaita jalostusvalintoja

Hyvärakenteinen lammas on kestävä ja taloudellinen tuotantoeläin. Lisäksi valinnassa huomioidaan vanhempien suvut, tuotokset ja indeksit sekä emominaisuudet, villa tai turkisominaisuudet, sikiävyys ja lihakkuus. Karitsoilla huomioidaan kasvu, lihakkuus, indeksit, rakenne, väri, villa- tai turkisominaisuudet, sukuelinten oikea rakenne, hampaat sekä jalat.

Lihantuotanto-ominaisuuksien jalostamisessa keskitytään lihakkuuden parantamiseen, kasvukyvyyn kehittämiseen ja rasvaisuuden seurantaan. Ilman eläinten arvostelua, mittauksia ja punnituksia sekä niistä johdettuja BLUP-indeksejä ei päästä selville yksilöiden perinnöllisestä tasosta.

Lihakkuutta kuvaavat ruhon lihaluusuhde, lihasten koko ja muoto sekä lihan määrä ja lihakkuusprosentti. Lihakkuutta arvioidaan elopainon, ultraäänimittausten ja ruhon muotoa kuvaavan eläväEUROP-arvostelun avulla.

Villaominaisuuksien geneettinen

parantaminen ei ole kannattavaa ellei villaa jatkojalosteta. Raaka-aineen on oltava tasalaatuista, jotta kehrättyjen lankojen laatu olisi korkea. Tämä edellyttää määrätietoista eläinjalostusta.

Suomenlampaan villan laatuominaisuudet näyttävät periytyvän melko hyvin, lukuun ottamatta kiiltoa ja tasaisuutta. Mitä kiharampaa villa on, sitä lyhyempää, mutta myös tiheämpää se on.

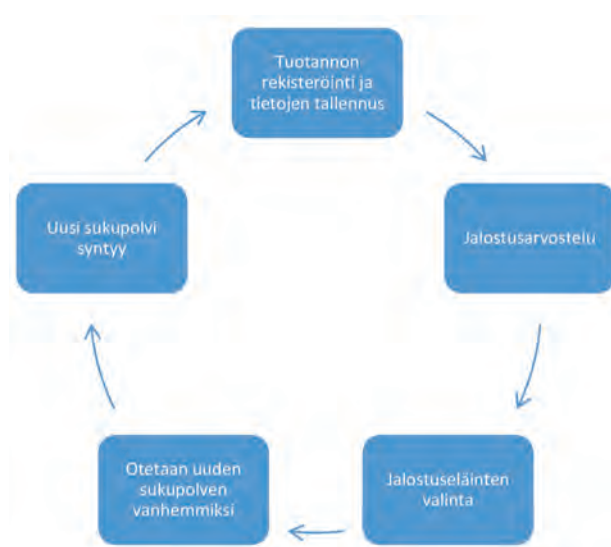
Pässeillä ja uuhilla on tehtävä

Pässejä uusimalla päästään jalostuksessa eteenpäin suuren jälkeläismäärän vuoksi nopeimmin. Pässit voivat kompensoida uuhien heikkouksia. Pässin viimeksi laskettu perinnöllistä tasoa kuvaava BLUP-indeksi on tärkeä. Valintatilanteessa tarkastellaan pässin rakennetta, luonnetta ja minkä kokoisessa vuounessa se on syntynyt.

Uuhi on keskiössä lihantuotanto-ominaisuuksien jalostuksessa. Hyvä uuhi kykenee tuottamaan runsaasti nopeakasvuisia karitsoja ja huolehtimaan niistä itsenäisesti. Karitsoinnit sujuvat helposti ja eloonjäämisprosentti on korkea. Uuhivalinnoissa kannattaa suosia hyviä emoja.

Uuhet karsiutuvat yleisimmin huo-

Jalostusympyrä

Lyhyellä sukupolvien välisellä ajalla voidaan nopeuttaa perinnöllistä edistymistä.

non tuotoksen, karitsamäärän, emominaisuuksien, indeksien, korkean iän, utarevian, luonteen, sairauksien ja tapaturmien, esimerkiksi emättimen esiinluiskahduksen vuoksi. Karsivia tekijöitä voivat olla myös epämuodostumat karitsoilla.

Sukusiitos ja lisääntyminen

Parituksia suunniteltaessa tulee välttää sukusiitosta. Sukulaisuusien perusteella laskettava sukusiitosaste kuvaa sitä todennäköisyyttä, että eläimen geeniparit ovat alkuperältään samoja. Kunkin rodun geenipoolin laajuus vaikuttaa suositeltavaan enimmäissukusiitosprosenttiin. Lisäksi valinnoissa huomioidaan pässilinjat ja pyritään etenemään järjestyksessä. Pässilinjat merkitään suomenlampaalla numeroilla, muilla roduilla kirjaimilla. Tuotosseurannassa linja kirjataan nimen eteen.

Lampaat lisääntyvät pääsääntöisesti luonnollisesti. Keinosiemennys on nousussa ja sitä on mahdollista käyttää. Siemennystekniikkana käytetään emätinsiemennyksiä pakastetun tuorespermalla omatoimisesti (tutkinnon suorittaneena) tai seminolo-

KÄÄNNÄ

”Heteroosi ilmenee sitä suurempana, mitä etäisempiä rotuja risteytetään keskenään.”

gien avulla. Keinosiemennyksellä voi vauhdittaa perinnöllistä edistymistä ja geenipoolin laajentamista, samalla eläintauteja välttää.

Keinosiemennyksen lisäksi myös genomijalostus tekee tuloaan lammassektorille. Genomisessa valinnassa lampaan ja vuohen jalostusarvo selvitetään DNA:n avulla ja jalostuseläinvalinnat perustuvat genotyyppiin. Genomijalostus ei ole vielä käytössä lampailla Suomessa.

Risteytystuotantoa suunnitelmallisesti

Risteytystuotannossa kaksi tai kolme eri rotua yhdistetään toisiinsa ihanteellisten tuotantoeläinten aikaansaamiseksi ja erilaisten geenien kohtaa-

misesta syntyvän risteytyselinvoiman eli heteroosin aikaansaamiseksi. Heteroosi ilmenee sitä suurempana, mitä etäisempiä rotuja risteytetään keskenään. Heteroosi on korkeimmillaan ensimmäisen polven risteytyksissä.

F1-uuheksi kutsutaan uuhta, joka on syntynyt ensimmäisessä risteytyspolvessa esimerkiksi suomenlampaan ja dorsetin risteytyksenä. Terminaali-rodulla tarkoitetaan teuraskaritojen isärotuja. F1-uuheet astutetaan terminaalirotuisella pässillä, esimerkiksi texelillä.

Risteytys vaatii suunnitelmallisuutta. Vaarana on systemaattisuuden puuttuminen ja hyvien katraiden sekoittuminen. Suomenlammasta käytetään pääsääntöisesti emärotuna

ja texeliä ja muita tuontirotuja isärotuina. Risteytyskuponki vastaa tuotanto-ominaisuuksiltaan vanhempien keskiarvoa heteroosilla höystettynä.

Genomisessa valinnassa lampaan ja vuohen jalostusarvo selvitetään DNA:n avulla. Eläimen koko DNA perusteella tehdään jalostuksen eläinvalinnat. Suomessa ei käytössä vielä.

Lähteet:

M.L. Sevón-Aimonen, Luke, Luento-materiaalit, Finnsheep-päivä;

M.L. Punttila, L ja V, 4/2000

M.L. Punttila, Fine Finnwool projektin loppuraportti, 2000/

(P. Parikka, materiaalit)

E. Sjödin, Får, 2007

Elävän jalostuseläimen tuominen Suomeen EU:n alueelta

Elävän jalostuseläimen tuontia koskeva lainsäädäntö on samansisältöinen kaikissa Euroopan Unionin jäsenmaissa. Eläinkaupasta käytetään nimitystä ”sisämarkkinakauppa”, kun se tapahtuu jäsenmaiden tai Sveitsin ja Norjan välillä. Tuonnilla tarkoitetaan EU:n ulkopuolelta tapahtuvaa eläintuontia ja sitä koskevat omat säädöksensä, kuten myös sukusolujen ja alkioiden kauppa.

Kirsi Vertainen

Sisämarkkinakauppaa koskevan lainsäädännön ehtojen tulee eläinkaupassa täyttyä ja ne on luettavissa Eviran sivuilta. Viranomaisen ohjeistuksen lisäksi kannattaa ottaa yhteyttä myös Eläinten terveys ry:hyn (ETT ry), mielellään 1–2 kuukautta ennen suunniteltua kauppa. ETT ry:n ohjeistus laaditaan tapauskohtaisesti ja riskiperusteisesti. Sen vuoksi ETT ry:n kotisivuilla on vain kauppa koskevia yleisohjeita. ETT ry:n ohjeistus kattaa salmonella- ja verikokeet, madotusohjeet, karanteenin ja tautisulun järjestämisen. ETT ry auttaa myös siinä tapauksessa, että uusien lampaiden mukana tilalle tulee saaneerattava eläintauti.

JALOSTUSELÄINTEN (LAMPAIDEN) SISÄMARKKINKAUPPAAN LIITTYVÄ LAINSÄÄDÄNTÖ JA OHJEISTUS

www.evira.fi

Rekisteröityminen tuojaksi (maksullinen toimenpide, 3 vuotta voimassa).

Rekisteröityminen TRACES-järjestelmään (Trade Control and Export System).

Tuontimaan mahdolliset rajoitukset (sinikielitauti, TSE), myös www.mmm.fi.

Ohjeet vapaaehtoisesta terveysvalvonnasta (TSE, MV).

Terveystodistus virkaeläinlääkäriltä lähtömaassa (voimassa 10 vrk).

Siirrettävän eläimen polveutumistodistus.

Merkitseminen elektronisella merkillä tavanomaisten lisäksi. Merkeissä oltava alkuperämaan tunnus.

Tuontieläimen rekisteröinti Suomessa rekisteröityyn pitopaikkaan.

Tuontitarkistus: eläinten, merkintöjen ja asiakirjojen vastattava toisiaan.

Luettelo tuoduista eläimistä (säilytettävä vähintään 5 vuotta).

Kuljetusta koskeva lainsäädäntö (reittisuunnitelma yli 8 h kestäville matkoille, hyväksytyt ajoneuvojen desinfiointipaikat).

www.mmm.fi

Voimassaolevat suojapäätökset lähtömaan rajoituksista.

www.ett.fi

Riskiperusteiset lisäykset eläinten maahantuontiin ja sisämarkkinakauppaan.

www.avi.fi

Kuljettajalupa.

Ajoneuvon rekisteröinti pitkille (yli 8 h) matkoille.

Karitsointi vaatii mutta palkitsee

Miten selvitä lammastilan tuloksen teon kannalta tärkeimmästä ja vaativimmasta, mutta myös palkitsevimasta ajasta

Teksti **Johanna Alamikkotervo**

Kuvat **Silja Alamikkotervo**

Vanhalan lammastila, Tervola

Karitsoinnin tavoitteena on mahdollisimman monta elinvoimaista hyvän vastustuskyvyn omaavaa karitsaa. Tavoitteeseen on mahdollista päästää valmistautumalla huolella ja varaamalla riittävä määrä työntekijöitä. Yksi ihminen selviää kunnialla noin 100 uuhien karitsoinneista 2–3 viikon aikana, kun hän samalla hoitaa kaikki muutkin lampolan työt. Tähän vaikuttaa tietysti lampolan automatisoinnin aste.

Suunnittelu

Astutusten ajankohta päätetään halutun karitsointiajankohdan mukaan, tavoitteena on yleensä mahdollisimman lyhyt, 3 viikon karitsointijakso. Kylmälampolassa karitsointijaksoa ei kannata ajoittaa talvelle. Uuhien sopivasta energian, valkuaisen, kivennäis- ja hivenaineiden sekä vitamiinien saannista on huolehdittava koko tiineysajan, hyvistä olosuhteista ja rauhallisesta käsittelystä varsinkin lopputiineyden ajan. Ennen karitsointia tunnusruokitaan rodun tarpeen mukaan ja pötsi totutetaan imetysajan rehuihin. Uuhet kannattaa keritä ennen karitsointia. Tiineystarkastus ja sikiömäärien laskenta helpottaa uuhien ruokintaa tiineysaikana, karitsointien valvontaa ja adoptioita.

Valmistautuminen

Karitsointiaikaan tarvittavat aidat ja kaikki tarvikkeet on hankittava riittävän ajoissa. Viimeistään viikko ennen ensimmäistä mahdollista karitsointia kannattaa kasata karitsointikarsinoita valmiiksi. Ne on oltava riittävän isoja (esim. eläinten hyvinvointikorvausten lampaiden ja vuohien hoito – toimenpiteeseen sitoutuneilla tiloilla väh. 2,2 m²), vedottomassa paikassa, hyvin kuivettuja (mieluiten oljella) ja kylmissä tiloissa varustettuna lämpölampuilla. Eläimet on pystyttävä ruok-

Uuhien kantoaika on 144–155 vrk. Kun astumisajankohta on tiedossa, osataan karitsointiin valmistautua oikeaan aikaan.

Karitsointiaikaan on hyvä varautua hoitamaan myös mahdollisia sairauksia, joita ovat uuhilla hypokalsemia, tiineysmyrkytys, kohtu- ja utaretulehdukset sekä karitsoilta ripuli, niveltulehdus ja jäykkäkouristus (yläkuva).

Yleensä ensimmäisenä ulos työntyvät sikiökalvot ja sorkat. Terveitä karitsoitu synnyttäneen uuhien sikiövettä kerätään talteen adoptioita varten.

Uuhi muodostaa siteen karitsoihinsa muutamassa tunnissa, karitsalla siihen menee hieman kauemmin (alakuva).

kimaan ja juottamaan karsinoihin, mieluiten sujuvasti, jotta työaika ei kulu turhaan rutiineihin. Karitsoiden hukuttaminen vesiastioihin estetään korkeammalla olevilla vesiastioilla. Kamerateat helpottavat karitsointien valvontaa.

Karitsointi

Karitsoinnin alkaessa lähestyä uuhien utare kehittyä ja ternimaitoa alkaa muodostua, lantion jänteet löystyvät ja häntä muuttuu irtomaiseksi. 1–2

KÄÄNNÄ

vuorokautta ennen karitsointia uuhien maha laskeutuu, maito laskeutuu utareeseen ja kohdun kaulan limatulppa sulaa (saattaa näkyä limavuotona). Karitsointipäivänä uuhi siirretään karitsointikarsinaan, uuhien käytös saatetaan muuttua, se kuopii, on rauhaton, nousee ylös ja menee makuulle, vilkuilee mahaansa, jättää syömättä ja eristäytyy laumasta. Varsinainen kohdunkaulan avautuminen kestää 1-8, jopa 12 tuntia. Kun kohdunkaula on kokonaan avautunut, sen ja emättimen rajaa ("rengasta") ei voi enää tuntea. Työntövaiheen, joka kestää n. 2 tuntia, aikana työntyvät ulos ensin sikiökalvot, jotka voi nähdä vesipussina ("vesipää") ja sen jälkeen karitsat. Jälkeisvaiheessa, joka kestää useamman tunnin, kohdun supistelu tyhjentää kohdun ja synnytyskanavan ("jälkeiset" tulevat ulos).

Karitsointiapu

Karitsointeja on valvottava mieluiten aina, mutta niihin puututaan vain tarvittaessa. Jos kaikki syntyvät karitsat halutaan pelastaa, on lampolassa käytävä muutaman tunnin välein. Synnytysapua tarvitaan esimerkiksi, jos avautumisvaihe kestää yli 8 tuntia, karitsa ei ole syntynyt puolentunnin sisään voimakkaiden polttojen alkamisesta tai tunnin sisään vesipussin tulosta, seuraava karitsa ei ole syntynyt tunnin sisään edellisen karitsan syntymästä, kohdusta on tulossa ulos väärä osia karitsasta tai jälkeiset eivät ole irronneet 12 tuntiin. Syynä avuntarpeeseen on esimerkiksi avautumaton kohdunkaula, syntyvä karitsa on liian suuri, epämuodostunut, kuollut tai syntymässä on useampi karitsa yhtä aikaa, karitsa on syntymässä väärässä asennossa (oikea asento pää ja etujalat/etujalka edellä tai takajalat edellä) tai kohtuun on jäänytkin vielä karitsa.

Aina, jos tilanne on epäselvä, kannattaa kokeilla, mikä on tilanne synnytysteissä. Synnytysapua annettaessa on muistettava aina puhtaus, ohuen kohdun seinämän varominen ja liukasteen käyttö. Väärässä asennossa tulevat karitsat (esim. pelkkä pää) on työnnettävä takaisin kohtuun asennonkorjausta varten. Jos synnytysapua joudutaan antamaan, kannattaa

kohdusta auttaa ulos kaikki karitsat kummastakin kohdun sarvesta. Kiinnijääneitä jälkeisiä ei revitä irti, mutta katkaistaan ulkona roikkuva osa.

Karitsoinnin jälkeen

Vastasyntyneen karitsan suusta ja nenästä kannattaa aina puhdistaa limat, muuten on paras antaa uuhien hoitaa puhdistaminen. Vetimet tarkistetaan, että niistä tulee maitoa. Karitsan on saatava ternimaitoa mahdollisimman pian syntymänsä jälkeen eli mieluiten heti kun karitsan naama on sen veran puhdistettu limasta, että se pystyy imemään. Jos imeminen ei onnistu, kannattaa ternimaito antaa letkulla.

Karitsoinnin jälkeen on tärkeää seurata uuhien ja karitsoiden vointia ja maidon riittävyyttä vähintään kaksi kertaa vuorokaudessa. Karitsan kylmeneminen (voi kokeilla esim. suusta) on merkki riittämättömästä maidon saannista. Riittävä ternimaidon määrä ensimmäisen vuorokauden aikana on 180–210 ml/kg. Kylmetettyjen karitsoiden hoidossa käytetään glukosia vatsaonteloon, varovaista lämmitystä ja maitoa. Karitsat punnitaan 3 vrk:n iässä (syntymäpaino) ja ne merkitään. Siirto karitsointikarsinasta ryhmäkarsinaan voidaan tehdä 3–7 vrk karitsoinnista.

MUISTILISTA KARITSOINTIA VARTEN

- Omaan kalenteriin varattuna aika
- Haluttuun aikaan astutetut, tiineysajan oikein ruokitut ja käsitellyt sopivan kuntoiset ennen karitsointia kerityt uuhet
- Hyvin kuivitetut, tarvittaessa lämpölampuilla varustetut yksilökarsinat, joihin ruokinta ja vesihuolto onnistuu hyvin (karsinoita väh. 40 % 3 viikon aikana karitsoivien uuhien määrästä)
- Karitsointiavun antamiseen pesubetadine, liukaste, mahaletku ja ruisku, helposti puhdistettavaa narua, puhdas ämpäri ja kauha
- Adoptointia varten sikiövettä jääkaapissa tai pakastimessa (lisää adoptoinnista Lammak & vuohi 1/2011)
- Karitsan maidonsaannin varmistamiseen pakastettua uuhien ternimaitoa, mahaletku ja ruisku, tuttipullo, pakastettua uuhien maitoa tai juomarehua
- Terveystilanteiden ongelmien ratkaisuun kuumemittari, emätinlaite, glukosii, lääkkeet, ruiskut, neulat, lettupannutesti
- Karitsoiden merkitsemiseen ja punnitsemiseen korvamerkki, korvamerkkipihdit ja vaaka
- Kirjanpitolvälineet
- Eläinlääkärin puhelinnumero ja toisten lampurien neuvot puhelimitse tai sosiaalisen median kautta

Onnistuneita karitsointeja kaikille!

Tavoitteena voidaan aina pitää mahdollisimman helppoja karitsointeja ja erityisen hyvin karitsoitaan hoitavia runsasmaitoisia uuhia. Näistä asioista kannattaakin pitää kirjaa jalostusvalintojen tueksi.

Karitsoiden kasvatusta tehokkaasti

Karitsoiden tehokas teuraskasvatus vaatii paljon aikaa lampolassa, tietää 24 vuotta lampaita kasvattanut Ollqvistin tila Vöyriltä.

Christer Ollqvist
Lampuri
Vöyri

Aluksi lammastalous oli pienimuotoista, mutta vuodesta 2010 lähtien teuraskaritsat ovat olleet päätuotantosuuntana. Noin 40 hehtaaria on viljelyksessä ja lisäksi kesälaitumia noin 20 ha. Uuhia on 200 joista suomenlampaita 75, texeleitä 80 ja loput risteytyksiä (suomenlammas-texel, suomenlammas-dorset, suomenlammas-oxforddown). Risteytyksille käytetään aina texel-pässiä. Pässejä on 10, joista kolme suomenlammasta ja loput texeleitä. Hyvä eläinainainen ja sen ylläpito on kaiken A ja O. Huippupässejä hankitaan ja uuhia karsitaan huolellisesti syksyllä astutusryhmiä tehdessä tulosten perusteella. Uudet pässit testataan pienemmillä ryhmillä ja vanhat hyväksi todetut käytetään loppuun asti.

Paljon aikaa lampolassa

Tavoitteena on kasvattaa karitsat mahdollisimman nopeasti teuraaksi. Karitsointi ajoitetaan kevättalveen alkaen tammikuusta. Tarkoituksena on, että suurin osa karitsoista teurastetaan ennen syksyn ruuhkia.

Uuhet pidetään hyvässä kunnossa hyvällä säilörehulla, jota täydennetään väkirehulla. Ryhmittelyä tehdään paljon, koska rodut pitää huomioida ruokinnassa. Tiinehtyvyyystavoite on 100 prosenttia, joten astutusryhmät pidetään kohtuullisen kokoisina. Tavoitteena on saada erittäin hyvälaatuisia teuraita paljon. Tämä vaatii paljon aikaa lampolassa; karitsointien valvontaa vuorotyönä, huolellista kasvun seurantaa, punnituksia, ryhmittelyä. Lisäksi hyvälaatuiset rehut ja tarkkailaan syöntiä. Tehdään muutoksia, jos huomataan karitsoiden kasvussa tai uuhien kuntoluokissa heikentymistä.

Kuvat Sari Mantila

Emot pidetään hyvässä kunnossa hyvällä säilörehulla ja täydennetään väkirehulla. Ryhmittelyä tehdään paljon, koska rodut pitää huomioida ruokinnassa.

Kaikista karitsoista tavoitellaan teuraskaritsan laatupalkkiota. Rotujen ominaisuudet hyödynnetään, esimerkiksi texel- ja risteytyskaritsoilla tavoitteena E-U-luokitus, kasvatusaika 120–150 pv, suomenlampailla R-O ja 140–160 pv. Keskiteuraspainot 23–25 kg ruhona joten elopaino päseillä 50 kg ja uuhilla 48 kg.

Olosuhteet on oltava kunnossa; puhdas vesi, oljitus päivittäin, valot, ilmanvaihto, säilörehu jaetaan päivittäin, tilaa runsaasti (karsina-alaa n. 3 m²/uuh). Rehupöytätilaa 50 cm/uuhi. Stressitön ympäristö varmistetaan siirtämällä teuraita vähän ja tarjoamalla tasaiset olosuhteet.

Teurasketjun viivästykset sotkevat

Tavoitteiden saavuttamisessa on ollut haasteista koska teurastusketjussa

ei kaikki suju suunnitellun mukaan. Teurastamoon on pidettävä yhteyttä ja varmistettava teuraiden hakuaikatauluja. Viivästykset aiheuttavat mm. rasvoittumista ja tulon menetyksiä lisääntyneinä ruokintakustannuksina. Myyntikanavia olisi hyvä olla vähintään kaksi juuri tämän vuoksi.

Karitsojen kasvua seurataan huolellisesti.

MIKÄ VOI MENNÄ PIELEEN? Ei saa tulla ripulia eikä sairastumisia, poikkeamiin on reagoitava nopeasti. Huono tiinehtyvyys, karitsoiden heikkous tai huonokasvu, teurastamo ei hae ajallaan tai lihanhinta romahtaa.

TÄRKEIMMÄT TYÖKALUT; eläinvaaka, rehuvaaka, weblammas, laskin, muistiinpanot. Ruokintasuunnitelma tehdään vuosittain analyysien perusteella ja seurataan toteutumista ja säädetään tarvittaessa.

KENELLE SOPII? Sille joka haluaa viettää aikaa lampolassa ja tulee toimeen pienillä investoinneilla. Tavoitteet tulee asettaa korkealle ja aina tavoitella parempia tuloksia, vaatia itseltä ja eläimiltä paljon.

Paperityöt lammastilalla

Kaikki lampaat ja vuohet tulee merkitä korvamerkein ja rekisteröidä Eviran Lammas- ja vuohirekisteriin. Myös liuta muita säädöksiä koskettaa lammastiloja.

Pia Parikka, Suomen Lammasyhdistys, **Marja Jalo-Ryynänen**, Pro Agria Etelä-Suomi

Aloittava lammastila törmää heti toimintansa ensimetreillä melkoiseen byrokratiavuoreen. Tieto tarvittavista asiakirjoista on hajanaista, mutta Lammas & vuohi -lehti kokosi kaiken kätevästi yhteen pakettiin.

Lammastrekeri on kaiken A ja O

Toimintaansa aloittavan lampurin tai vuohitilallisen tulee rekisteröityä lampaan- tai vuohenpitäjäksi Eviran Lammas- ja vuohirekisteriin. Rekisteröityminen tehdään ennen eläinten pidon aloittamista oman kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle.

Jokainen lammas ja vuohi on merkittävä Eviran hyväksymillä korvamerkeillä sekä rekisteröitävä Lammas- ja vuohirekisteriin. Korvamerkkejä voi tilata Lammas- ja vuohirekisterin verkkosovelluksen kautta. Rekisterin käyttäjätunnukset pyydetään oman kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselta.

Merkkejä voi tilata myös paperilomakkeella tai Lammas- ja vuohirekisterin asiakaspalvelun kautta: puh. 09 85 666 002 ja sähköposti: lammastilalla@moy.fi. Lampaista ja vuohista maksetaan rekisteröintimaksua tilattujen korvamerkkien perusteella. Maksu on 1,20 euroa kutakin eläintä kohden.

Karitsat merkitään pääsääntöisesti kahdella korvamerkillä. Poikkeuksena karitsat, jotka kuljetetaan teurastettavaksi suoraan syntymäpitopaikastaan. Ne voidaan merkitä vain yhdellä merkillä.

Tärkeät ilmoitukset ajallaan

Tilalle hankittaville lampaille tai vuohille tehdään ostoilmoitus Lammas- ja vuohirekisteriin seitsemän päivän kuluessa hankinnasta. Eläinten myyjän tulee sitä ennen huolehtia karitsojen tai kilien rekisteröinnistä.

Karitsat rekisteröidään emän poikimisilmoituksen yhteydessä. Karitsointien ilmoitusaika on puoli vuotta, mutta kuitenkin aina ennen siirtoa uuteen pitopaikkaan. Omaan kirjanpitoon, esimerkiksi lampolavikoon, tapahtumat on kirjattava kolmen päivän kuluessa.

Pitopaikalla tarkoitetaan lampaan sijaintipaikkaa. Tilan pitopaikat tulee rekisteröidä Lammas- ja vuohirekisteriin omassa kunnassa. Lampaalle tulee tehdä siirtoilmoitus pitopaikasta toiseen siirrettäessä.

Kun lammas kuolee, myydään eloon tai teuraaksi tai teurastetaan omaan käyttöön, tulee sille tehdä poistoilmoitus Lammas- ja vuohirekisteriin. Siirto- ja poistoilmoitusten ilmoitusaika on seitsemän vuorokautta. Ilmoitukset tehdään verkkosovelluksen kautta, Eviran sivuilta ladattavilla lomakkeilla tai ottamalla yhteyttä asiakaspalveluun.

Jokaisella lammas- ja vuohitilalla tulee olla ajantasainen eläinluettelo tilan eläimistä. Luettelo voi olla joko sähköisessä muodossa tai paperitulosteena, johon muutokset on kirjattu.

Taloussasiat ja ennakkoilmoitukset kuntoon

Lammastaloutta aloitettaessa tulee rekisteröityä alkutuotannon toimijaksi oman paikkakunnan elintarvikeviranomaiselle. Lisäksi kaikkien rehuna tuottavien maatilojen tulee rekisteröityä rehualan alkutuotannon toimijoiksi Eviraan. Lomake on ladattavissa Eviran verkkosivuilta.

Myös verottajalle tulee tehdä ilmoitus toiminnan käynnistämisestä. Verohallinnon ennakkoerintä- ja arvonnäverovelvollisten rekistereihin hakeudutaan perustamisilmoituslomakkeilla, jotka ovat ladattavissa vero.fi -palvelusta. Tämän jälkeen maatila saa Y-tunnuksen ja ennakkoerintä veroennakoiden maksua varten.

Kaikki maatilat ovat muistiinpanovelvollisia maatalousverotuksessa. Myös tilan kirjanpito tulee siis laittaa kuntoon tavalla tai toisella.

Maatalousyrittäjillä on maatalousyrittäjäläkelain mukaan velvollisuus ottaa MYEL-vakuutus MELA:n kautta. Muut vakuutukset ovat vapaaehtoisia, mutta maatilavakuutus ja vapaa-ajan tapaturmavakuutus ovat suositeltavia.

Rekisteröitymisiä ja lupia riittää

Jokaisen maatilan tulisi myös laatia kuvaus omavalvonnasta. Oma-valvonnassa kuvataan tilan toimintatapoja ja sen avulla pyritään varmistamaan, että elintarvikkeet täyttävät niille asetetut vaatimukset. ProAgria tarjoaa apua omavalvontakuvausten tekemiseen.

Ympäristölupa tarvitaan vain, jos lampaita on tarkoitus hankkia paljon. Ympäristölupaa tarvitaan, jos maatilalla suunnitellaan vähintään 250 uuhien tai vuohen yksikköä. Lupa haetaan oman kunnan ympäristötoimistosta.

Itse lampaita kuljettavien lammastilojen tulee pääsääntöisesti hankkia tilakohtainen eläinkuljetuslupa Aluehallintovirastosta. Eläinkuljetuskaluston tarkastukseen lupahakemuksen yhteydessä kannattaa varautua. Jokaisen eläimiä kuljettavan henkilön tulee lisäksi pätevytyä eläinkuljettajiksi osallistumalla eläinkuljetuskoulutukseen ja Eviran järjestämään eläinlajikohtaiseen tenttiin.

Kannattaa selvittää tuleeko tilan laatia myös palo- ja pelastussuunnitelma tilan eläinsuojiiin. Ainakin investointitukea saaneilta lammastiloilta on edellytetty suunnitelman tekoa.

Tautien vastustusta vapaaehtoisesti

Vapaaehtoiseen maedi visna -tautiseurantaan liittymistä kannattaa myös harkita, varsinkin jos suunnitelmissa on siitoseläinkasvatusta. Liittyminen tehdään ennen aloituseläinten hankintaa oman kunnan virkaeläinlääkärille. Scrapie-valvontaan lienee luvassa muutoksia vuoden 2016 kuluessa, sillä komissio on esittänyt Suomelle mitättömän scrapie-riskin maastatusta.

Kuva: Pia Parikka

Lampuri työskentelee sesongista toiseen

Kevät on lammastilojen kiireisintä aikaa ja lampurien työpäivät venyvät helposti pitkiksi. Vastapainoksi tulee kesä ja laidunkausi, jolloin työmäärä kevenee tai ainakin muuttuu erilaiseksi.

Sari Kotivirta

Karelia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä ”Työn tehokkuus ja työmenetelmät lampoloissa” vuodelta 2015 tutkittiin lampureiden työaika ja -menetelmiä. Tutkimuksen työaikamittaukset tehtiin viidellä eri tilalla sisäruokintakaudella, sesonkien ulkopuolisena aikana.

Tulokseksi saatiin, että päivittäiseen lampaanhoitoon kului keskimäärin aikaa vajaa minuutti eläintä kohden. Työläin arkirutiini oli ruokinta, vieden keskimäärin noin puolet lampaanhoitoon käytetystä kokonaisajasta.

Määrällisten työaikamittausten lisäksi sesonkitöistä kerättiin tietoa haastatteluiden avulla. Lampurit arvioivat työpäivän pituutta tunneissa ja sesongin kestoa päivissä. Vertailukelpoista aineistoa saatiin karitsointiin, kerintään ja lampolan tyhjennykseen kuluva ajasta.

Karitsointiaika työläin

Ympärivuotinen karitsointi mahdollistaa lihantuotannon tasaisesti ympäri vuoden ja siten myös tulojen saanti voi olla säännöllisempää. Se aiheuttaa kuitenkin työhuippuja ja suuret karitsamäärät voivat lisätä keinoruokinnan tarvetta.

Tutkimuksen mukaan karitsointiaika kasvatti lammastilan työmäärää noin viisinkertaiseksi normaalista sisäruokintakauden työajasta. Parhaiten menestyivät tilat, joilla karitsointiaikaista työtä oli pyritty tehostamaan ja valvontaa helpottivat esimerkiksi valvontakamerat. Tilojen vuositason karitsointityön määrässä oli paljon vaihtelua: suurin työmenekki oli kaksinkertainen alhaisimpaan työmenekkiin verrattuna.

KARITSOINTI KERRAN VUODESSA

YMPÄRIVUOTINEN KARITSOINTI

Lammastilan vuosikierto: karitsointi kerran vuodessa ja ympärivuotisena (Evira 2013)

Kerintä ja lampolan tyhjennys – koneet ja tehokkuus valttia

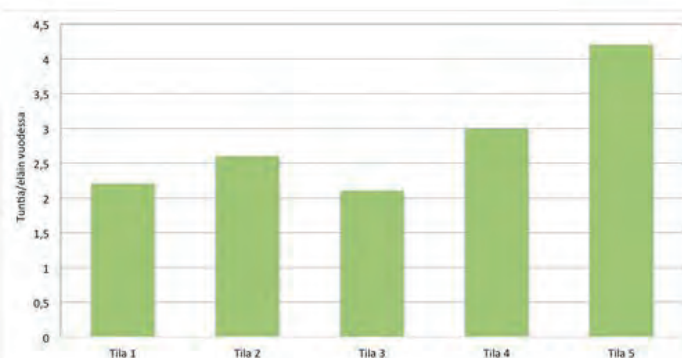
Kerintätyön määrä vuodessa oli pienintä tiloilla, jotka käyttivät rahtikeritsijää ja vuosittaiset kerintään kulutetut ajat vaihtelivat 4–18 minuuttia eläintä kohden. Tutkimuksen mukaan tehokkaampaa olisi käyttää rahtikeritsijää kuin tehdä kerintä itse. Lampolan tyhjennys oli luonnollisesti nopeinta tiloilla, joilla suurimman osan työstä voi tehdä koneellisesti ja hitainta käsityövaltaisilla menetelmillä.

Sesonkiaikaiset työt tarkasteluun

Lampurin työläin sesonki on karitsointiaika, joten karitsointiajankohdat tulisi suunnitella tarkemmin ja pitää sesongit mahdollisimman lyhyinä. Tiloilla olisi myös tärkeää selvittää ne työvaiheet, joihin karitsointiaikana kuluu eniten aikaa, jotta kehittämis-kohteet saadaan selville. Lisäksi lampurin työn eri sesongit tulisi kartoittaa tarkemmin, jotta saataisiin oikeampi kokonaiskuva lammastilan vuosittaisesta työmäärästä.

Opinnäytetyö luettavissa verkossa:
urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201504244915

Arvio lampoloiden karitsointiin käytetyn ajan määrästä vuodessa eläintä kohden

Arvio lampoloiden kerintään ja lampolan tyhjennykseen käytetystä ajasta vuodessa eläintä kohden

	Tila 1	Tila 2	Tila 3	Tila 4	Tila 5
Kerintä Lammas (min)	8	16	5	4	18
Lampolan tyhjennys Lammas (min)	0,24	8	5	1	35

Muutama vuosi työtä takana Seppälän lammastilalla

Kuvassa Harri ja Anu Turu.

Lampurin työ houkuttelee tällä hetkellä monia. Alan monipuolisuus luo mahdollisuuksia, mutta työn määrä voi tulla monelle yllätyksenä.

Teksti **Sari Kotivirta**

Kuva **Hanna Nieminen**, Cursor Oy

Anu ja Harri Turu pitävät Seppälän lammastilaa Miehikkälässä. Harri työskentelee tilalla kokoaikaisesti Anun käydessä yhä päivätöissä tilan ulkopuolella. 100 suomenlammasuutta tuottavat tilalle lihaa ja villaa. Karitsanliha menee pääosin suoramyyntiin ja siitä tehdään myös jatkojalosteita alihankkijoilla. Villa kehrutetaan ja tuotteistetaan käsitoiksi tilan omin voimin ja suurena apuna työssä on Anun äiti.

Yllätyksenä työn määrä

”Lampaiden kasvatus alkoi vuonna 2011 ja varsin vahingossa luisuttiin maisemanhoitajista kasvattajiksi. Työtä on hämmäntävän paljon”, kertoo Anu. Työ on kuitenkin kantanut hedelmää ja tila sai tunnustusta lampaanjalostuksesta vuonna 2014:1. palkinto uuhien katraskoossa 30–49.

Karitsanlihaa ympärivuoden

Seppälän tilalla työpäivät pitenevät karitointiaikana ja sesonkeja on useita. Käytössä on osittain tihennetty karitointi ja astutusryhmiä perustetaan siten, että karitsanlihan saatavuus olisi mahdollisimman ympärivuotista. Karitointiaikana yksilöruokinta karitointikamareihin vie paljon aikaa ja se osaltaan kasvattaa sesongin työkuormaa.

Työ helpottui uutta rakentamalla

Uusi lampola rakennettiin vuonna 2014 ja eläimet ovat nyt pääosin yhdessä rakennuksessa, mikä helpottaa työtä. Tilaratkaisujen myötä on pystytty tehostamaan korsirehuruokintaa:

rehu tarjotaan paaleina ja paali vaihdetaan traktorin etukuormaimella. Väkirehut jaetaan käsin. Toisin kuin opinnäytetyön tutkimuksessa, normaalia sisäkauden ruokintaa ei pidetä tilalla työläänä.

Tulevaisuus

Tulevaisuudessa tavoitteena on, että tila työllistäisi kaksi henkilöä täysipäiväisesti. Tuotekehitystä tullaan jatkamaan ja erilaisia toimintoja lisäämään karitsanlihan ja villan ympärille. Käynnistymässä on ryhmille suunnattu tilausravintolatoiminta, jossa karitsanliha on tietysti pääosassa. Tavoitteena on myös uuhikaritsoiden myynti jalostuskäyttöön.

Mitä haluaisit sanoa aloittaville lampureille?

Ole realistinen: mieti huolella resurssit ja taloudellinen kannattavuus etukäteen. Lisätietoja: <http://seppalanlammastila.webs.com>

Tarkkaile katrasta, ja olet askeleen edellä hoidon aloittamisessa

Taitava lampuri erottaa sairastuvan lampaan sen käytöksen muutoksista jo ennen varsinaisten sairauden oireiden puhkeamista. Sairaiden eläinten nopea bongaus laumasta ja hoidon ripeä aloittaminen säästää sekä hoitokuluja että edistää hoidon onnistumista.

Eila Pennanen

Ensimmäiset merkit lampaan sairastumisesta ovat normaalin käyttäytymisen muutokset, tärkeimpänä eristäytyminen laumasta, ruokahalun väheneminen tai katoaminen ja lisääntynyt makoilu. Sairas eläin seisoo jännittyneessä asennossa ja roikuttaa päätään, korvien asento poikkeaa rodulle tyypillisestä. Ilme muuttuu kireäksi sekä katse sisäänpäin kääntyneeksi ja pysähtyneeksi. Hampaiden kirskuttelu, kylkien vilkuilu, mahanalustan potkiminen ja vaikeus nousta ylös sekä muutokset liikkumisessa kielivät kivusta.

Aikuisen lampaan normaali ruumiinlämpö vaihtelee 38,5–39,5°C (jopa 38,3–39,9°C) välillä. Pulssi on keskimäärin 60–70 krt/minuutissa ja hengitys 12–20 krt/minuutissa. Rasitus, ympäristön korkea lämpötila ja villan paksuus sekä stressi ja pelko vaikuttavat arvoja nostavasti. Karitsoilla normaaliarvot ovat hieman aikuisia korkeampia.

Lämpöä mitatessa kuumemittarin kärki käännetään varovasti koskettamaan suolen seinämää, mittarin kärkeen kannattaa lisätä hieman liukastetta. Lampaan pulssi löytyy helpoiten

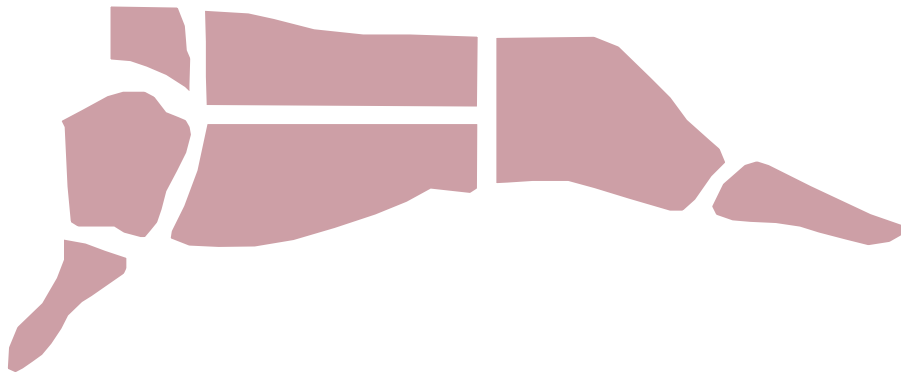
etsimällä kädellä reiden sisäpuolen yläosasta, jossa reisivaltimo kulkee lähellä ihon ulkopintaa. Hengitystheyden laskeminen joko kädellä tai katseella kylkiluiden/lavan alueen hengitysliikkeistä, pakkasella hengityshöyryt erottuvat helposti kauempaakin.

Oiretaulukko muutamista tavallisimmista sairauksista

Sairaus	Oireet
Tiineysmyrkytys	Ruokahaluttomuus, hoiperteleva käynti, nojailu, eristäytyminen, hengitys ja pulssi kiihtynyt, lämpö normaali, hampaitten pureminen yhteen, sylkivuoto, pään taivuttaminen taaksepäin, asetonin haju hengityksessä ja virtsassa, uloste tumma ja löysä, pötsin pysähtyminen, näön vahingoittuminen
Karitsointi-halvaus	Vaisuus, alakuloisuus, tylsyys, maha- ja suolistokanavan liikkeiden heikkeneminen, pötsi voi pysähtyä ja puhaltuminen mahdollista, hengitys pinnallista, alilämpöä, kehon ääreisosat tuntuvat viileiltä, käynti hoipertelevaa, jäykkyys, lihasvärinä, makailee paljon, ei pääse lopulta ylös
Laidunhalvaus	Lihasvärinä, käynti huojateleva, pulssi ja hengitys kiihtynyt, hampaitten pureminen yhteen, kuolaus, lopulta kouristelu
Sorkkakuume (Lamiiniitti)	Akuutti: Kuume, aristavat sorkat, ei halua liikkua, makoilee paljon, liikkuminen huonompaa kovalla kuin pehmeällä alustalla, jalan suuren valtimon pulssi tuntuu voimakkaana Krooninen: Sorkan muoto muuttuu, kestää huonosti rasitusta
Sorkkanvälin ajo-tulehdus (aiemmin sorkkamätä)	Ensioire ontuminen, mahdollinen pieni märkivä ihohaava ja tulehdus -> kuolioinen tulehdus leviää syvempiin kudoksiin, kuume, paha haju, turvonnut sorkkanväli, sorkkapuoliskot erillään, ylösnousuhaluttomuus, syömättömyys, tuotoksen ja yleiskunnon lasku, tarttuva
Karitsaripuli	Koli-ripuli: yleisin ensimmäisinä elinpäivinä. Pahanhajuinen kellertävä, vetinen tai tahnamainen ripuli, turvonnut maha, heikkous, kuivuminen, kuolaus, kylmä suu, vatsakipu, syömättömyys, tylsyys, makailu Koli-ripuli muuttuu hoitamattomana nopeasti septiseksi, jolloin kuume ja verinen ripuli -> kuolema Kokkidioosi: yleisin 4–6 vk iässä, laihtuminen ja huono ruokahalu, pahanhajuinen ja runsas ripuli, ei yl. kuumetta. Lisäksi ripuli voi sis. limaa ja tuoreita veripilkkuja, jatkuva ulostustarve vaikka suoli olisi tyhjä Klostridium perfringens/B: yleensä alle 3-viikkoisilla, vatsakipu, syömättömyys, verinen ruskehtava ripuli -> kunnon nopea romahtaminen (toksiinit) -> kuolema (myös äkkikuolema ilman ennako-oireita mahdollinen)

Asiointi teurastamon kanssa

Lampaiden teurastus on monimutkainen prosessi, joka edellyttää eläinten ja asiakirjojen hyvää hallintaa. Jotta kaikki sujuisi hyvin, tulee toimitukseen valmistautua hyvissä ajoin. Ala on tarkoin säädelty, joten tieto vaatimuksista on valttia.

Pia Parikka

Suomessa on kymmeniä erikoisia lammasteurastamoita eri puolilla maata. Käytännöt teurastamojen kesken vaihtelevat. Muutamat peruseräasteet ovat kuitenkin yhteisiä koko alalle.

Tärkeä ennakoilmoitus

”Karitsat eivät kasva teuraaksi yhdessä yössä”, muistuttaa teurastamoyrittäjä *Kaarin Knuuttila* Muhniemen Lahtivajasta. Valitettavan usein teurastusajan sopiminen jää kuitenkin viime tippaan.

Erityisesti alalle tuleville uusille yrittäjille teurasruuhkat voivat tulla yllätyksenä. Syksyisin ja pääsiäisen alla lammasteurastamot toimivat täydellä kapasiteetillaan. Tarjontaa olisi usein enemmän kuin töitä pystytään tekemään. Ennakointi on siksi tärkeää.

Teurastamoon on tärkeää ottaa yhteyttä viimeistään siinä vaiheessa, kun voidaan arvioida teuraiden oletettu teurastusajankohta. Yhteydenoton merkitys korostuu eläinmäärän kasvaessa. Suuren lammastilan olisi hyvä ilmoittaa teurastamolle jo astutuskauden alusta – varsinkin jos karitsointirytyimiin on tullut muutoksia.

Puntari kertoo teuraskypsyydestä

Karitsojen punnitseminen teuraskypsyyden arvioimiseksi tulisi aloittaa jo kesällä. Kahden–kolmen viikon välein tehtyjen punnitusten avulla voi-

daan arvioida karitsojen kasvunopeus sekä teuraskypsyyden saavuttamisajankohta.

Teuraskasvatuksessa tavoitteena on yleensä noin 50 kilon lähtöpaino eli elopaino teuraaksi lähetettäessä. Rotu ja teurasprosentti vaikuttavat tavoitepainoon. Lihaksikkailla tuontiroduilla jo 40 kilon elopaino voi olla riittävä.

Alkuperäisroduilla lihakkuusprosentti on yleensä reilu 40 %, texelillä jopa 50 %. Teuraskaritsan laatu-palkkion alarajana oleva 18 kilon teuraspaino saavutetaan 45 kilon lähtöpainolla, jos lihakkuusprosentti on 40.

Peruspaloittelua vai palvia?

Erityisesti suoramyijillä pitää kiirettä ennen varsinaista teurastuspäivää. Aluksi pohditaan miten lihaa halutaan kuluttajille tarjota: myydäänkö kokonaista tai puolikasta ruhoa leikattuna ja vakumoituna vai yksittäisiä ruhonosia? Tehdäänkö lihoista jatkojalosteita, esimerkiksi erilaisia makkaroita tai palvilihaa? Entä miten ja mihin tuotteet pakataan?

Jos päädytään valmiiksi paloittelujen ruhonosien myyntiin, jatkuu pohdinta leikkuuvaiheeseen. Tarjotaanko asiakkaille peruspaloiteltua luullista lihaa, vai hienopaloiteltuja tuotteita? Peruspaloittelussa viulut ja lavat ovat yleensä kokonaisia. Selkä on leikattu luullisiksi kyljyksiksi ja etuselkä sekä niska kiekkoiksi. Lisäksi kokonaisu-

teen kuuluvat yleensä kupeet eli kylkilihat sekä luullisena leikatut rinta ja ribsit eli kylkiluut.

Kare, kruunukyljykset, êntrocote, potkat, paistin osien erottelu ja luuton leikkuu makkaraleikoksi tai jauhelihaa ovat erikoistyötä. Teurastamojen mahdollisuus erikoistöiden tekoon vaihtelee, joten asiasta on hyvä sopia etukäteen.

Sitten vain markkinoimaan! Teurastusaikaa varattaessa tulee olla tiedossa suoramyytävien ja teurastamolle jäävien ruhojen karkea jakauma, jotta teurastamollekin jäisi riittävästi aikaa ostaruhojen markkinointiin. Määriä voidaan tarkentaa lähempänä teurastusajankohtaa. Määrät on kohtuullista lyödä lukkoon viimeistään kaksi viikkoa ennen teurastusta.

Paperit ja blanketit kuntoon

Ainoastaan Eviran Lammas- ja vuohirekisteriin rekisteröityjä lampaita ja vuohia voidaan teurastaa virallisissa teurastamoissa. Eläimet rekisteröidään emän karitsointi-ilmoituksen yhteydessä. Kesälampaiden kasvatustajien kannattaa varmistaa jo ennen lampaiden hankintaa, että ne on rekisteröity oikein.

Korvamerkkien tulee olla kunnossa. Teuraslampaille tehdään poistoilmoitus Lammas- ja vuohirekisteriin seitsemän päivän kuluessa lampaiden lähdöstä. Teurastamo huolehtii

Kuva: Veljekset Rönkä Oy/ Meri-Lapin Karitsa

Teurastamolle tulee antaa selkeät ohjeet palautettavien ruhojen leikkuusta. Vaihtoehtoja on paljon, eivätkä kaikki teurastamot tee esimerkiksi jauhelihaa.

vastaavasti teurasilmoitusten kirjauksesta rekisteriin.

Teurastus edellyttää useiden asiakirjojen täyttämistä. Yksinkertaisimmillaan tila täyttää teurastusilmoituksen ja ketjuinformaatiolomakkeen. Rahtiteurastettaessa eli lihaa suoramyytäessä täytetään lisäksi erillinen paloitteluohje.

Teurastusilmoituksella pyydetään tietoja myyjätilasta sekä teurastettavista lampaista. Teuraseläimistä voidaan tulostaa myös erillinen liitelomake, josta käyvät ilmi ainakin eläimen EU-

tunnus, syntymäaika ja sukupuoli.

Ketjuinformaatiolomake liittyy elintarviketurvallisuuteen. Teurastamoeläinlääkäri tarkistaa asiakirjan tiedot ennen teurastusta tehtävän ante mortem -tarkastuksen yhteydessä. Ketjuinformaatiolomakkeella tulee ilmoittaa esimerkiksi havaituista taudista sekä lääkityksistä varoaikoihin.

Luomulampaita teurastettaessa tulee teurastamolle toimittaa lisäksi asiakirjaselvitys eli todistus luomuvuontajärjestelmään kuulumisesta

sekä tuote-eräkohtainen vaatimuksenmukaisuusvakuutus alkuperästä. Myös teurastamon tulee kuulua luomuvuontaan, jos tuotteet halutaan myydä edelleen luomu-statuksella. Rahtiteurastettaessa luomuvuontaan kuulumattomassa laitoksessa voi tila kuitenkin tehdä alihankintasopimuksen teurastamon kanssa, jolloin liha säilyttää luomustatuksensa.

Jos taljat halutaan muokkauttaa, tulee teurastamolle jättää selkeä ohje taljojen käsittelystä. Ohjeella kerro-

KÄÄNNÄ

KYLMÄÄ KYITIÄ LIHOILLE

Kylmäketjun hallinta kannattaa käydä huolella läpi jo etukäteen. Pääperiaate on, että kylmäketju ei saa katketa missään vaiheessa.

Jakelu ja kylmäketjun hallinta liittyvät oleellisesti toisiinsa. Voi olla houkutteleva ajatus pyytää asiakkaita noutamaan lihansa suoraan teurastamolta. Käytännössä tämä ei useinkaan toimi, koska teurastajat ovat kiireisiä töissään.

Moni tila on päättänyt hankkimaan oman kylmäkuljetuskaluston. Pienien erien yhteydessä voidaan käyttää tarkoitukseen suunniteltuja styrox-laatikoita. Monella ammattimaisella suoramyyntitilalla on käytössään kylmälaiteilla varustettu peräkärry tai kylmäkuljetusauto, joka voi toimia samalla myymäläautona. Oma kalusto helpottaa jakelua, mutta sitoo runsaasti alkupääomaa.

Useat yritykset tarjoavat kylmäkuljetuspalveluita. Teurastamoilla on usein jo valmiiksi tietoa oman alueensa kylmäkuljetusyrityksistä, jotka saattavat olla hinnaltaan varsin kilpailukykyisiä. Kylmäkuljetusyritystä käytettäessä jakelu tulee pääsääntöisesti keskittää kiinteään pisteeseen, josta asiakkaat käyvät lihansa noutamassa.

taan mitkä taljat halutaan suolattavan ja kuinka valitut lampaat on merkitty. Esimerkiksi nippuside tai villalanka korvamerkissä on hyvä tapa kertoa taljan suolaustoiveesta, punainen merkintäväri päässä sen sijaan ei.

Kunniallinen viimeinen kuljetus

Eläinten lastaus voi joskus aiheuttaa harmaita hiuksia, varsinkin kun toimeen tartutaan ensimmäisiä kertoja. Jos eläimet ovat vielä laimella, tulee ne saada ensimmäiseksi kiinni. Usein lampaat siirretään lampolaan ennen lopullista kuljetusta. Siirto kannattaa tehdä jo edellisenä päivänä, jotta aikaa jäisi varmasti riittävästi.

Laitumelta teuraskuormaa kootaessa rakennetaan lohkolle kokooma-aitaus, paitsi jos lampaat saadaan siirrettyä paimenkoirien tai kauraämpärin avulla. Kokooma-alueen tulee olla riittävän suuri, jotta lampaat eivät säikähdä ahtautta. Materiaalina voidaan käyttää esimerkiksi irtoaitoja ja lammasverkkoa.

Aitauksen suulle rakennetaan ohjausaidoista suppilo. Kokoaminen

helpottuu, jos suppilon toinen reuna saadaan rajattua johonkin kiinteään, vaikkapa laidunaitaan. Lampaat ajetaan parin-kolmen ihmisen voimin varovaisesti ja rauhallisesti aitaukseen, ja suppilon toinen reuna suljetaan niiden takana. Tilannetta kannattaa harjoitella etukäteen, jos aiempaa kokemusta ei ole.

Teuraskuljetus voidaan tehdä joko omalla kalustolla tai eläinkuljetusautoilla. Lastaus tapahtuu rauhallisesti. Eläimet kootaan pieneen kokooma-aitaukseen, josta ne siirretään vaa'alle lähtöpunnitusta varten. Vaa'alla luetaan myös eläimen EU-tunnus. Tunniste- ja painotiedot kirjataan ylös. Lähtöpunnitus voidaan tehdä myös edellisenä iltana.

Vaa'alta lampaat siirretään autoon yleensä yksitellen. Liiallista voimankäyttöä ja villoista repimistä tulee välttää. Etujalkojen taakse sijoitettavat remmit voivat auttaa lampaanhallinnassa. Aiemmin punnitut voidaan siirtää myös ryhmänä paimenkoiria, ohjausaitoja ja houkutuslammasta apuna käyttäen.

Itse kuljetettaessa tilalla tulee

pääsääntöisesti olla voimassa oleva eläinkuljetuslupa. Lisäksi kuljettajan tulee olla eläinkuljetuskoulutukseen osallistunut ja Eviran tentin kautta pätevästi eläinkuljettaja. Myös eläinkuljetusasiakirjan tulee eläinkuljetusluvan lisäksi olla mukana kuljetusmatkalla. Eläinkuljetusasiakirja voi olla esimerkiksi tuloste teuraseläimestä, johon kirjoitetaan otsikoksi eläinkuljetusasiakirja sekä tiedot kuljettajasta, lähtöpaikka ja määränpää sekä arvioitu lähtö- ja saapumisaika sekä kuljetuksen kesto.

Itse kuljetettaessa eläimet puretaan teurastamolla niille varattuun karsinaan. Ainakin ensimmäisillä kerroilla teurastamon väki on yleensä auttamassa kuorman purussa. Samalla teurastukseen liittyvät asiakirjat luovutetaan teurastamon väelle. Teurasautoa käytettäessä asiakirjat annetaan kuljettajalle. Lista teuraista kannattaa lisäksi lähettää myös sähköisesti. Suojavaatteita on hyvä käyttää teurastamon alueella liikuttaessa eläintautien leviämisen ehkäisemiseksi.

MUISTILISTA TEURASTUSTA VARTEN

Teurastettavien eläinten tulee olla terveitä, puhtaita ja mielellään kerittyjä. Useimmilla teurastamoilla suositellaan hygieniasyistä vähintään kaulan alueen ja mahan alustan ajamista. Varmista teurastamokohtaiset vaatimukset.

Sovi teurastusajankohta ajoissa. Alustava kysely kannattaa tehdä jo 6 viikon tai viimeistään 4 kuukauden punnitusten jälkeen, jolloin tulevien teuraiden määrä ja teuraskypsyysajan ajankohta on arvioitavissa.

Rekisteröinti ja merkitseminen on oltava kunnossa. Puutteellisesti merkittyjä eläimiä ei voida lainsäädännön mukaan palauttaa tilalle vaan ne lopetetaan erillään ja todetaan ihmisravinnoksi kelpaamattomiksi. Kulut tulevat omistajan maksettaviksi.

Alle 12 kk ikäiselle karitsalle riittää yksi merkki, yli 12 kk ikäisellä lampaalla merkki on oltava molemmissa korvissa.

- Eläimet, joista halutaan taljat jatkojalostukseen kannattaa merkitä esim. nippusiteellä korvamerkissä. Kaksi korva-merkkiä karitsallakin helpottaa taljojen tunnistusta, jolloin toinen merkki menee taljan mukana muokkaamoon.

Eläinten merkitsemistä spray-väreillä ei suositella niiden vaikean poistettavuuden takia.

Eläinluettelo (Eviran eläinrekisterilista suositeltava), jossa on EU-tunnukset ja syntymäajat sekä ketjuinformaatiolomake toimitetaan teurastamolle mielellään paria vuorokautta ennen teurastusta.

Ilmoita teurastamolle ajoissa myös mahdollisen palautuslihan määrä, paloitteluohjeet sekä sovi taljojen nouto tai muokkaamolle lähetys.

Ilmoita teuraseläimet mahdollisimman nopeasti Eviran eläinrekisteriin. Eläimen poistopäivä tuottajalle on eläimen lähtöpäivä tilalta.

Eila Pennanen, Kaarin Knuuttila

Kahden tilan vinkit teuraskasvatukseen

Koonnut **Eila Pennanen**

SYRJÄLÄN LAMMASTILA

Lihaksikkaita teuraskaritsoituja laadukkaalla karkearehulla

Hannu-Pekka Syrjälä ja Katja Sihvon panostavat texel-rotuisten teuraskaritsoitensa ruokinnassa laitumien kuntoon ja säilörehun optimaaliseen laatuun.

Syrjälän lampolassa Tammelassa kaikki uuhet karitsoivat maalishuhtikuussa ja ensimmäiset 4 kuukauden ikäiset teuraat lähtevät tilalta jo elokuun lopussa. Viimeisessä pääsiäisesongin suoramyyntiin tarkoitettua erässä teurastetaan lähes vuoden ikäisiä karitsoituja, vaikka teuraspaino olisi saavutettu jo aiemmin. Suurin osa teurastetaan 6 kuukauden iässä suoraan laitumelta, ja myydään teurastamolle. Karitsatuotannosta noin puolet myydään suoramyyntinä, käytännössä nopeimmin ja hitaimmin kasvaneet.

Tilan teuraskaritsoiden keskiruuhopaino oli viime vuonna 22,1 kg, uuhikaritsoiden tavoite-elopainona pidetään 45 kiloa ja pääsikaritsoiden 50 kiloa. Yli 8 kuukauden ikäisillä elopainorajat voivat olla alhaisemmat, koska texeleiden teurasprosentti nousee iän mukana – Sihvosen mukaan viimeiset voi laittaa huoletta teurastamoon jo 40–45-kiloisina. Viime vuoden keskiteurasprosentti oli 46 %.

Syrjälässä kaikkien lampaiden ruokinta perustuu säilörehuun ja laiduntamiseen, väkirehua ei käytetä lainkaan. Syksyn viimeinen teuraserä otetaan sisäruokintaan ja loppukasvatus tehdään laadukkaalla säilörehulla. Sihvon painottaa tarkkuutta säilörehun teon ajoittamisessa sekä laidunten hoitoniitojen tärkeyttä korsirehu-ruokinnan onnistumisen edellytyksenä. ”Tilamme ruokintasysteemin A ja O on laadukas säilörehu!”

Kuva: <http://syrjalantila.fi>

Syrjälän texel-tilalla ruokinta perustuu säilörehuun ja laitumeen, väkirehua ei käytetä lainkaan.

NOITTAAN TILA

Teuraskaritsojen kokonaisvaltainen hyvinvointi keskiössä

Helinä Leppänen perustaa teuraskasvatuksen onnistumisen riittävään ja laadukkaaseen ruokintaan, ennalta ehkäisevään terveydenhoitoon sekä säännölliseen kasvun seuraamiseen.

Kainuunharmaksia ja suomenlampaita kasvattavalla Noittaan tilalla Tohmajärvellä teuraskaritsoiden tavoit-

teruuhopaino 18 kg saavutetaan keskimäärin 7–8 kuukauden iässä. Kasvunopeuteen eniten vaikuttava tekijä on karitsoiden syntymäajankohta. Syyskaritsoiden tehokkaampi kasvu selittyy uuhien laidunkauden jälkeisellä hyvällä fyysisellä kunnolla, syyskaritsoinnin pienemmällä vuonuekoolalla sekä sisäruokintakauden optimaal-

KÄÄNNÄ

lisellä rehustuksella ja tasaisemmillä ympäristöolosuhteilla.

Teuraskypsyys Leppänen arvioi kasvuvauhdin hidastumisesta ja/tai riittävän painon saavuttamisesta, luiden ympäriltä on painon lisäksi löydyttävä lihaksia. Suomalaisissa rodussa ikä ja paino eivät juuri vaikuta ruhon laatuun, kuitenkin yli potentiaalisen kasvuajan pidetyt uuhikaritsat saattavat rasvoittua. Leppäsen kokemuksen mukaan tällöin kannattaa laittaa hie- man pienempikin eläin teuraaksi, jos kasvu alkaa selkeästi hidastua.

Loppukasvatuksessa karitsat ryhmitellään koon mukaan epäreilun kilpailun välttämiseksi. Isompaa teuraserää varten suurimmat siirretään ylläpitoruokintaan ja pienempien väkirehuruokintaa jatketaan. Karitsat pyritään keritsemään 4–5 kuukauden iässä kasvupotentiaalin lisäämiseksi. Ehdottoman tärkeänä Leppänen pitää pässi- ja uuhikaritsoiden erottamista mielellään mahdollisimman etäälle toisistaan.

Ripuliepidemia on Leppäsen mukaan pahin kasvua rajoittava tekijä, klostridioosi taas karsii parhaat päältä. Ruuassa nuukailu, etenkin valkuaisrehun puute, kostautuu ikävästi ruhoissa. Ajantasaiset rokotukset ja madotukset sekä hyvä yleiskunto suojaavat karitsoita sairauksilta. Leppänen korostaa lisäksi riittävän väljen kasvatusolojen, rehun ja juomaveden puhtauden sekä seleenin merkitystä teuraskasvatuksen onnistumisen edellytyksinä.

Kotimaisten rotujen teuraskasvatuksen erityislaadun ja vahvuudet Leppänen kiteyttää toteamalla: ”Ruo- kinnalla voidaan vaikuttaa teurastus- ajankohtaan ruhon laadun kärsimättä ja ympärivuotisella karitsoinnilla pys- tytään vastaamaan eri vuodenaikojen kysyntähuippuihin!”

”Ruuassa nuukailu, etenkin valkuaisrehun puute, kostautuu ikävästi ruhoissa.”

Teurastamot, joilla lupa teurastaa lampaita tällä hetkellä

Evira, maaliskuu 2016

Hyväksy- misnro	Laitoksen nimi	Paikkakunta
4660	Ab Tajma Oy	Pedersöre
78	Atria Suomi Oy	Kauhajoki
152-2	Hahtolan Liha Oy	Isokyrö
082-1	Hattulan tilateurastamo Oy	Hattula
323	Kemijärven poroteurastamo	Kemijärvi
214-2	Ketsun Tilateurastamo	Kankaanpää
243-1	Kimito Gårdsslakteri /Greger Gustafsson	Kemiönsaari
260-1	Koivikon Lähiliha Oy	Kitee
232-4	Kometos Mobile-teurastamo	Kauhajoki
276-3	Kontiolahden Tukuturkis Tmi	Kontiolahti
427-1	Kuntun Lähiliha Oy	Lohja
507-2	Kuvalan Liha Tmi	Mäntyharju
319-1	Lallin Lammas Oy	Köyliö
699-3	Lapin Kaamosliha Oy	Rovaniemi
5	Liha Hietanen Oy, Lihapalvelu Keijo Renfors Oy	Sastamala
044-1	LihaREM Oy	Iitti
728-2	Louhen Liha	Parikkala
3103	Muhniemen lahtivaja	Kouvola
933-1	Noutotila Niittymäki	Mänttä-Vilppula
758-2	Osuuskunta Kota-Poro Sodankylä	Sodankylä
322	Osuuskunta Kuivaniemen Tilaliha	Ii
887-1	Paijan Tilateurastamo	Uusikaupunki
849-1	Polson Lammas Oy	Toholampi
607-1	Polvijärven Liha-Aitta	Polvijärvi
325	Pudasjärven pienteurastamo	Pudasjärvi
739-1	Reiposen tila	Savitaipale
316	Sallan poroteurastamo	Salla
64	Sastamalan Teurastamo Oy	Sastamala
312	Sodankylän poroteurastamo	Sodankylä
635-3	Strutsitila Syrjynen	Pälkäne
213-1	T:mi Roinilan Karjatila	Kangasniemi
293-2	Tenhon tilan tilateurastamo	Ulvila
405-1	Tilateurastamo Ikonen	Lappeenranta
886-1	Tilateurastamo Vuorenmaa	Ulvila
413-1	Tourun tilateurastamo	Pori
3	W.J. Dahlman Ab	Maarianhamina
99	Vainion Teurastamo Oy	Orimattila
29	Veljekset Rönkä Oy	Kemi
90	Viskaalin teurastamo	Muhos
140-2	Väisänen Kotiliha Jouko Väisänen	Iisalmi

Kehräämöt

Kehräämö Christina, Merijärvi
 Kehräämö Mustalammas, Reila
 Kehräämö Salo-Angora, Itä-Aure
 Pirtin Kehräämö, Hiirola
 Virtain Villa, Virrat
 Ylistaron Kehräämö, Ylistaro

Muokkaamot

Finskin, Mikkeli
 Kanta-Hämeen Turkismuokkaamo
 Kemin Nahkatarkkiva, Lautiosaari
 Modifur, Panttila
 Rantasen nahkajalostamo, Lavia

Syyssadon markkinat rantautuvat mannermaalle

TILA
KERTOO

Viola ja Kalevi Fredin
Röykkälän lammastila
Joutsa

Ahvenanmaalla järjestetään syksyisin Skördefesten på Åland -viikonloppu, jossa mekin saimme hankeryhmän mukana vierailla syksyllä 2013. Tapahtuman teema on maan & veden antimet ja niiden myynti sekä valmistus ruuaksi niin maatiloilla kuin ravintoloissakin. Viikonloppu kerää runsaasti kävijöitä läheltä ja kaukaa.

Kymmenille maatiloille sadonkorjuuteemalla rakennettu tapahtuma

teki meihin vaikutuksen ja halusimme tuoda idean lammastilallemme. Nyt olemme järjestäneet Lammastilan "Syyssadon markkinoita" kolme kertaa ja kokemukset niistä kaikin puolin positiiviset.

Vuosi vuodelta tapahtuma on kerännyt enemmän osallistujia ja innokkaimmat jo kysevät hyvissä ajoin ajan-kohtaa. Ilmoittelu on silti syytä tehdä hyvin, pelkkä Facebook tai kotisivut uskin riittää.

Oman tilan tuotteet ovat pääosassa tapahtumassa, mutta mukaan kannattaa kysyä lähistön myös muita suoramyyntitiloja, jolloin kokonaisuus on houkuttelevampi. Oheisohjelma ja maistiais- ja kuuluvat asiaan, maaseudullahan ollaan vieraanvaraisia ja meininki kaikin puolin rento.

Lammastilan puodissa myymme taljoja, lankoja, säilykkeitä ja makaroita.

RODUISSA ON EROJA – MIKÄ ON TAVOITTEESI?

Suoramyyntiä harkitsevan on mietittävä tarkoin lampaidensa rotu. Me päädyimme norjalaisiin ryggiin, joilla on nopean kasvuvuon lisäksi suuret muhkeat taljat ja lankoihin hyvin soveltuva kiiltävä villa. Luonnollisia värejäkin villasta löytyy neljä: valkoinen, musta, vaalea ja tumma harmaa. Onkin kiva sanoa langan ostajalle vaikkapa, että tämän värisen villan on tehnyt Sylvi-uuhi ja sen 3 värikaimaa! Erikoisimmat taljat on mahdollista yksilöidä.

Villan ja taljojen suoramyyntissä on oma puuhansa, mutta niistä saatava tulo kyllä maksaa vaivan. Uniikki talja tai mainio lankaan soveltuva syysvilla voivat myyntituotteeksi jalostettuna antaa huomattavasti paremmat tulot kuin lihan myynti.

Pienille ja ketterille markkinointitaitoisille lammastiloille nettikauppa ja suoramyynti voivat olla todellinen mahdollisuus verrattuna pelkkään massiiviseen karitsanlihatuotantoon suurine tilainvestointeineen. Kerron mielelläni lisää aiheesta, tutustukaa monipuolisen pienen lammastilamme toimintaan www.lammastila.com ja kysykää rohkeasti!

Suoramyyntiä isossa mittakaavassa

TILA
KERTOO

Tapio Rintala
Rintalan tila
Pöytyä (Yläne)

Meidän tilalla on aina ollut lampaita. Mennessämme naimisiin ja muuttaessamme tilalle *Annen* kanssa, saimme häälahjaksi 5 lammasta vuonna 1982. Siitä pitäen olemme lammastaloutta harjoittaneet, ja myyneet kaikki tuotteet suoramyyntinä. Tilamme on ollut luomussa 20 vuotta, ja kasvatamme suomenlampaita. Nyt tilalla on n. 370 uuhta ja päätuotantosuuntana on karitsanlihan tuotanto, mutta kehräytämme villat langoiksi ja valmistutamme kaikki taljat.

Karitsat teurastetaan Vammalassa ja lihat leikataan ja pakataan Punkalaitumella. Tilallamme on myös lihanjalostuslaitos, jossa leikkaamme, pakkaamme, punnitsemme ja hinnoitellamme lihoja. Osa lihoista palvautetaan naapurikylässä, osa tehdään makkaraksi ja osa purkitetaan.

Toreilla, Rekoissa, verkkokaupassa

Tuotteet myydään asiakkaille suoraan

toreilla, markkinoilla ja yhä enenevässä määrin Reko-ruokaryhmien kautta. Osa tuotteista myydään ravintoloille, ja myös muutamiin kauppoihin. Tällainen toimintatapa työllistää kovasti ja tuo myös mukanaan paljon kuljetuskustannuksia, mutta lihan hinta on tietysti myös korkeampi.

Tilamme työtunneista puolet menee peltotöihin ja lampaankasvatukseen ja toinen puoli tuotteiden jatkojalostukseen ja markkinointiin. Koetamme kehittää toimintaa koko ajan; pyrimme saamaan tarjontaan 2–3 uutta tuotetta vuodessa.

Ei pikavoittoja

Tällaisen alihankinta- ja asiakasverkkoston luominen on pitkälistä toimintaa; meillä se on vaatinut vuosikymmeniä. Lampaankasvatus on kaiken kaikkiaan ala, jossa ei pikavoittoja tunneta.

Langat ja taljat myydään markkinoilla ja messuilla, ja nykyisin yhä

enenevässä määrin verkkokaupassa, joka meillä on ollut pari vuotta. Villan myynti on yksi syy siihen, että olemme aina kasvattaneet suomenlampaita. Langan myynnissä olemme siirtyneet yhä enemmän luonnonvärisiin lankoihin, ja olemme luoneet oman tuotesarjan oman karitsan villoista kehrätyistä langoista, joita myymme omilla tuotenimillä.

Suoramyyntiin perustuva lammas-tuotanto vaatii harjoittajiltaan myynti- ja yrittäjähenkisyyttä ja paljon työaikaa. Meidän tilallamme on töissä puolitoista vierasta työntekijää, ja markkinoinnissa tyttäreemme *Mari*.

”Työtunneista puolet menee peltotöihin ja lampaankasvatukseen ja toinen puoli tuotteiden jatkojalostukseen ja markkinointiin.”

Lähikaritsaa ravintolan listalle

Alkukesä on paras hetki olla yhteydessä ravintolaan, jos syksyn listalle haluaa karitsaa tarjolle. Kutsu ravintolan edustajat tilavierailulle suunnittelupalaveriin.

Outi Sirola, Sirolan tila, Tohmajärvi

- Suunnittele yhteistyö mahdollisimman tarkkaan etukäteen keittiömestarin kanssa.
- Varaudu kertomaan paljonko mitäkin ruhonosaa karitsasta saadaan ja suunnitelkaa yhdessä miten esim. vuoden aikana vaihtuvilla listoilla karitsan eri ruhonosat voisivat olla monipuolisesti tarjolla.
- Arvioi asiakkaan kanssa menekki ja pystytkö toimittamaan tarvittavan määrän
- Selvitä miten ravintola haluaa tuotteet leikattavan ja pakattavan. Yleensä pakastettu liha on mieluisinta, kunhan pakkauksen koko on 3–5 annosta, jolloin hukkaprocentti jää mahdollisimman pieneksi.
- Varmista, että leikkaamosi on valmis asiakkaan vaatimaan hienopaloitteluun, selvitä hinnoittelu etukäteen niin varmistat, että itsellesikin jää palkkaa
- Hinnoittele tuotteesi niiden arvon mukaisesti, mutta sydämen asiana tulee myös olla korkea laatu ja toimitusvarmuus
- Sovi toimitusajankohdat, maksuaikataulu ja varastointikustannusten korvaus
- Myy tuotteen mukana tarina ja tuottajan ”kasvot”, ruokalistalla oleva tutun lähitilan nimi tuo aina lisäarvoa laatu-tietoiselle ravintolan asiakkaalle
- Muista myös elintarviketurvallisuus, katkeamaton kylmäketju ja tee tarvittaessa elintarvikehuoneistoilmoitus ja laadi omavalvontasuunnitelma niin tuotteiden säilytykselle, pakastamiselle kuin kuljetuksellekin

Kuva: Amarillo, Joensuu

LAMMASKNOPPEJA MAAILMALTA LAMMASKNOPPEJA MAAILMALTA LAMMASKNOPPEJA MAAILMALTA

TIESITKÖ TÄMÄN LAMPAISTA?

- Bighorn-pässien puskemistaistelu uuden suosiota voi jatkua yhtäjaksoisesti jopa vuorokauden
- Maailman maista eniten lampaista on Kiinassa, toisena tulee Australia ja kolmantena Intia
- Kiinassa Yi-heimolaiset käyttävät lampaan mahalaukkuja perinteisten viinipullojen valmistukseen
- Sana ”lammas” lausutaan kiinaksi samoin kuin ”lupaava” tai ”otollinen”

Lähde: Karen Gee: Sheep's miscellany

Mahalaukkuja
viinipullojen
valmistukseen?

*Kutut asuvat yleensä kylmäpihatossa ja saavat väkirehunsä lypsyt yhteydessä. Kuva Vatajara-
nan vuohitilan kuttulasta.*

Vuohituotannon perusteet

Vuohenmaidolle olisi lisää tilausta ainakin eteläpohjalaisella Juustoportilla, joka keräilee myös Pirkanmaalta. Muualla maassa maito on melkein päälästettävä itse.

Teksti ja kuvat **Milla Alanco**
Lammas ja vuohiasiantuntija
ProAgia Etelä-Pohjanmaa

Suomessa vuohia on 165 tilalla yhteensä 4 360 eläintä. Osa tiloista on harrastajia. Pirkanmaa ja Etelä-Pohjanmaa ovat suurimpia eläinmääriltään. Suomen isoimmilla vuohitiloilla on noin 300 lypsykuttua. Maailmalla vuohi on merkittävä eläin, joka menestyy karuissa ja kuivissakin olosuhteissa tuottaen maitoa ja lihaa. Vuohirotuja on maailmalla yli 300, joista korkeatuotoksisin on Saanen-vuohi. Suomessa valtarotuna on suomenvuohi, muita rotuja on vain yksittäisiä eläimiä (kääpiövuohi ja villakuitua tuottava mohair-vuohi).

Suomenvuohet astutetaan yleensä noin vuoden iässä riippuen kasvusta. Vuohet ovat melko pitkäikäisiä ja

tuottavat maitoa jopa 10–12 vuoden ikään asti.

Yritystoiminnan aloittaminen

Ensimmäinen asia yritystoiminnan aloittamisessa on suunnitella mitä tuotteita tuotetaan? Minne ne myydään? Samat periaatteet pätevät kaikessa yritystoiminnassa. Tulon ja menojen suhde tulee olla sopiva ja velan pitäisi olla kohtuullinen suhteessa yrityksen liikevaihtoon. Talouden lukuihin on aina suhtauduttava realistisesti. Vuohitaloudessa olisi hyvä suunnitella kohtuuhintaiset rakennukset sekä ruokinta ja lypsyjärjestelmien valinnassa huomioida työtä helpottavat ratkaisut. Vaikka kuttu kokoonsa nähden tuottaa paljon maitoa (keskituotos 600–800 litraa vuodessa), niitä pitäisi olla noin 150–200 että saisi riittävästi yrittäjätuloa, riippuen tietysti tulovaatimuksesta.

Vuohet saavat kuttutukea jonka perusteena on maidon tuottaminen vähintään 400 litraa vuodessa kuttua kohden. Muita eläinkohtaisia tukia ovat hyvinvointikorvaus ja teuraskiln laatupalkkio. Alkuperäisrotutukea

saavat suomenvuohirotuiset vuohet, jotka ovat mukana säilytysohjelmassa (ProAgia ylläpitää). Myytävä tuote on pääasiassa maito, sivutuotteena tulee lihaa ja muita mahdollisia tuotteita ovat jatkojalosteet kuten juusto, jogurtti, jäätelö, makeiset ym. Osa ahkerista tuottajista hyödyntää myös nahat ja jopa sarvet ja luut.

Ruokinta ja lypsyasemat

Vaikka vuohi tunnetaan maailmalla eläimenä, joka selviää hengissä kuivissa, kuivissa ja karuissakin olosuhteissa, maidon tuottamiseen tarvitaan vettä. Kuttu tarvitsee 1,43 litraa vettä tuottaakseen kilon maitoa. Hyvälaatuisia vettä tulee olla tarjolla jatkuvasti. Vuohen veden kulutus vaihtelee 4–18 litraan päivässä.

Vuohi on märehijä ja syö samoja rehuja kuin lammas ja lehmä. Ruokinnan perustana ovat hyvälaatuiset nurmirehut, joita täydennetään sopivilla väkirehuilla. Käytetyimpiä ovat vilja, rypsi ja teolliset valkuaisrehut. Valkuaisrehuina voidaan käyttää myös pallokasveja. Korkeaa tuotosta ylläpidetään tasapainoisella ruokinnalla. Valku-

aisen laatuun ja erityisesti pötsihajoa-
vaisuuteen on kiinnitettävä huomiota.

Vuohet tarvitsevat energiaa yllä-
pitoonsa 6–8,5 MJ ME/pv, riippuen
vuohen koosta. Kahden viimeisen
tiineyskuukauden aikana energian
tarve kasvaa n. 2–4,6 MJ ME/pv. Mai-
don tuotantoon kuttu tarvitsee 5,1 MJ
ME/kg EKM. Kuntoluokka tulee huo-
mioida ruokinnassa. Kuntoluokka on
hyvä mittari myös ruokinnan onnis-
tumisen seuraamisessa. Vuosikkaan
ruokinnassa on huomioitava energian
lisätarve, jonka eläin käyttää omaan
kasvuunsa.

Kutut asuvat yleisimmin kylmäpi-
hatossa ja ne lypsetään lypsasemalla
koneellisesti. Usein kuttujen väkirehu-
ruokinta tehdään lypsyn yhteydessä.
Säilörehut jaetaan ruokintapöydille
tai heinähäkkeihin. Säilörehujen jako
kannattaa jo rakennuksen suunnitte-
lun tai remontoinnin vaiheessa suun-
nitella huolellisesti. Työtä helpottavat
laitteet ovat investointi myös yrittäjän
jaksamiseen.

Vilkkaita jälkeäläisiä

Poikimisen jälkeen kilit saavat kutun-
maitoa muutamasta päivästä kahteen
viikkoon. Se jälkeen ne siirretään omalle
osastolle, jossa saavat maitoa ja totuttele-
vat väkirehujen sekä heinän syöntiin.
Maitoa annetaan noin 3 kuukauden ajan,
kunnes kilit syövät muita rehuja hyvin.

Kilit ovat erittäin vilkkaita, joten
luontainen käyttäytyminen tulee huo-
mioida kasvatuspaikassa. Rehujen la-
jittelu on tyypillistä ja syömättömyyttä
saattaa esiintyä, joka vaikuttaa kasvua
heikentävästi. Kasvu saattaa vaihdella,
jopa pysähtyä ajoittain.

Karitsoiden ruokintasuosituksia
voidaan soveltaa kileille, mutta virtsa-
kivet ovat yleisiä, jos väkirehuruokinta
nostetaan korkealle tasolle. Kili-
en ruokinnassa tulee välttää nopeita
ruokinnanmuutoksia ja totuttaa eläi-
met maltillisesti uuteen rehuun. Kili-
en kasvu vaihtelee 50–200 g päivässä,
teuraspaino yleensä 8–16 kg. Kilien
teuraskasvatus on viime vuosina ollut
erittäin hiljaista, mutta nyt kiinnostus

on kasvanut. Lihan suoramarkkinointi
vaatii aikaa ja myyntiosaamista.

Maidon laatu

Maidon korkea laatu on erittäin tär-
keää varsinkin pitkään kypsytettävissä
juustoissa. Hyvät lypsikäytännöt
sekä laitteistojen toimivuus varmista-
vat, että saadaan huippulaatuista mai-
toa. Pitkään kypsytettävien juustojen
ongelmana ovat voihiappoitiot, mutta
niiden määrään voidaan vaikuttaa lyp-
syhygienialla sekä säilörehun laadun-
hallinnalla sekä oikealla käsittelyllä.

Sukulaisuusseuranta

Vuohille on tehty oma sukuseuranta-
rekisteri ja jalostusopas vuohirekiste-
ri. Se on ollut käytössä 2015 vuoden
alusta. Varsinaista tuotosseurantaa ei
ole vaan tilat pitävät omatoimises-
ti kirjaa tuotoksesta. Tämän hetken
tavoitteina on säilyttää vuohien su-
kusiitosaste riittävän matalana sekä
kiinnittää huomiota eläinten raken-
teeseen ja lypsettävyyteen.

Vatajarannan tila
myy pääosan vuo-
henmaidosta Juus-
toportille, mutta
jalostaa maitoa
myös itse. Kuvassa
isäntä Jaakko Nie-
mi lypsyllä.

NIEMET TUOTTAVAT MAITOA JA VALMISTAVAT JUUSTOJA SEKÄ JÄÄTELÖÄ

Vatajarannan Vuohitilalla Kurikassa tuotettu vuohenmaitoa 2006 vuodesta alkaen. Pääosin maito myydään juustoportille, mutta lisäksi Niemillä on oma pienmeijeri ja juustola. Seillä jalostetaan 15–20 prosenttia tilalla tuotetusta maidosta juustoiksi, jäätelöksi ja muiksi tuotteiksi.

”Vuohituotannossa on omat haasteensa, mutta ainakin toistaiseksi olemme olleet tyytyväisiä valintaan”, kertoo Jaakko Niemi.

Katse karkearehuntekoon!

Koonnut **Sini Hakomäki**

Lammastalouden asiantuntija, ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Muistilista säilörehun tekijälle:

- Valitse säilöntäaine.
- Käytettäessä urakoitsijaa sovi kesän työt ja aikataulut.
- Huolla koneet.
- Lannoita.
- Seuraa kasvustoa; kevätsato vanhenee nopeasti! Kevätsadossa tavoittele korkeaa D-arvoa.
- Puhdista siilot.
- Tavoittele maittavaa, sulavaa ja hygieeniseltä laadultaan ensiluokkaista säilörehua.
- Niitto 8–10 cm sänkeen, noin kämmenen leveys (epäpuhtauksien välttäminen rehun joukkoon, mahdollisen karhotuksen onnistuminen). Huomioi erityisesti yksivuotisten kasvustojen niiton pituus.
- Esikuivatus; tavoitteena 25–45 % kuiva-ainetaso.
- Säilö tiiviisti. Silputtu massa tiivistyy paremmin. Tiiviit paalit -> hidas ajonopeus. Siilossa huolellinen tiivistäminen -> siilon reunat!
- Muista muovi! Pyöröpaalilla vähintään 6–8 kerrosta. Siilon peittämisessä ja painotuksessa huolellisuutta.
- Paalirehua tehtäessä; muovita paalit mahdollisimman pian, viimeistään kahden tunnin kuluessa paalauksesta. Siirrä paalit säilytyspaikkaan, varovasti käsitellen, päätypuoli alaspäin. Suojaa paalit linnuilta ja jäniksiltä.
- Anna rehun käydä; noin kolme viikkoa ennen paalin tai siilon avaamista.
- Ota rehunäytteet ja tee analyysi. Hyöty irti analyysistä; ruokinnan suunnitteluun (koostumus ja ruokinnallinen laatu), säilönnän onnistuminen, pellon kasvukunnon tulkinta, lannoituksen tarve, satotas.
- Tee kesän aikana kasvustokäyntejä; seuraa rikkatilanne, uusimisen tarve, pellon kunto, täydennyskylvöjen tarve; kirjaa muistiinpanot.

Lehdistön kertomaa lammastaloudesta vuosilta 1980–1983

Lammasyhdistyksen jäsenlehden ohella muutkin lehdet ovat vuosien varrella kirjoittaneet lammastaloudesta. Yhdistyksen toimistossa on säilynyt vanhoja lehtileikkeitä, joita selailtuani olen koonnut niistä havaintoja.

Eino Hautakangas

Vuonna 1980 työllisyyskurssitoimintaan sisällytettiin myös lammastalous ja lyhyiden kurssien lisäksi alettiin järjestää yli kuukaudenkin kestäviä lammaskursseja, joista raportoi Maaseudun Tulevaisuus. Lampaan monipuolisuutta tuotantoeläimenä, sen sopivuutta perheviljelmille ja yleistä lammastalouden nousua ennakoitiin mm. Itä-Savossa, Pellervossa, Lihantuottajassa ja Karjatalous-lehdessä.

Yleistä lammastalouden nousua ennakoitiin lehdissä (1980).

Vuonna 1981 Maaseudun Tulevaisuus kertoi lammastalouden sopivuudesta Kainuuseen, jalostuksen mahdollisuuksista, kiinnostuksesta ruotsalaiseen turkislampaaseen ja toisaalta suomenlampaan turkisten mukanaolosta turkishuutokaupassa Finlandia-talossa sekä jalostuslampaiden viennistä Egyptiin. Pellervossa kerrottiin lampaiden käytöstä vesakontorjunnassa.

Suomenlampaan turkikset mukana turkishuutokaupassa Finlandia-talossa (1981).

Vuonna 1982 Maaseudun Tulevaisuudessa kerrottiin jälleen kuinka ympärivuotinen karitsointi lisää lampaanlihan tuotantoa, lampaat sopivat hyvin viljatilalle ja erikseen nimetyissä kunnissa lammastaloudelle aletaan maksaa erityisavustusta. Lehden mukaan lampaanlihaa riittää pakastinlihalla täydennettynä jopa pääsiäisajan myyntiin. Käytännön Maamiehessä kerrottiin Kainuun turkiskurssilla todetun, että vanhasta kainuulaisesta lampaasta saadaan myös kelpollisia turkiksia ja Kehitysaluerahastossakin ollaan mahdollisesti kiinnostuneita avustamaan tuotannon kehittämistä alueella.

Vanhasta kainuulaisesta lampaasta saadaan myös kelpollisia turkiksia (1982).

Vuonna 1983 Maaseudun Tulevaisuus kertoi suomenlampaan turkiksia kaupatun suhteellisen hyvällä menestyksellä Kööpenhaminan kansainvälisessä turkishuutokaupassa. Lehdessä todettiin, että lammastaloudessa on ristiriitainen tilanne, kun jalostustyötä pitäisi tehostaa joka suuntaan. Keväällä kirjoitettiin lampaanlihan kaupan käyvän kuumana ja myös Islannista tuodun lihan menekkin olevan hyvä. Lehden mukaan kaikkia lammastalouden mahdollisuuksia ei ole osattu käyttää hyväksi ja elpyminen on liian hidasta. Alalle toivottiinkin lisää neuvoja tuotantoon ja neuvonnan tehostamista. Lehdessä kerrottiin myös susien tappaneen lampaita Merikarvialla.

Lehdessä kerrottiin susien tappaneen lampaita Merikarvialla (1983).

Vasabladetissa kerrottiin, että villasta tuottajille maksettava hinta on liian alhainen. Alueen lammaskerhon edustajat esittivätkin villan perushintaan ja tuotantopalkkioon korotusta.

Helsingin Sanomat kertoi kasvattajien luvanneen, että lampaanlihaa saadaan pysyvästi kauppaan. Toisessa numerossa uutisoitiin mm. ilveksen raadelleen lampaita Lieksassa. Lampaanvillan osalta lehden mukaan tilanne on hankala, kun vanhan pesulaitoksen tilalle ei maahamme saada uutta, eikä pesettäminen ulkomaille kannata. Tehdasvilla Oy on myynyt ensimmäisen kerran pesemätöntä villaa ulkomaille, mutta hinta on liian alhainen. Käytännön Maamies kirjoitti lampaankasvatuksen kiinnostavan maassamme ja maatilahallituksen rakennuskohteenakin on uusi lampola Evijärvelle.

Vuohenlihantuotanto – kokeilua ja kannattavuuden arviointia

Suomen vuohitilat ovat pääasiassa maidontuotantotiloja, eikä vuohenlihalle ole vielä vakiintunutta käyttöä.

Sari Kotivirta

Maidontuotantoa varten kuttun täytyy säännöllisesti tii-
nehtyä. Syntyneet kuttukilit
jatkavat elämänsä tiloilla maidon-
tuottajina, mutta pukkikilit ovat yli-
jäämää ja päätyvät tavallisesti lope-
tettaviksi muutaman päivän ikäisinä.

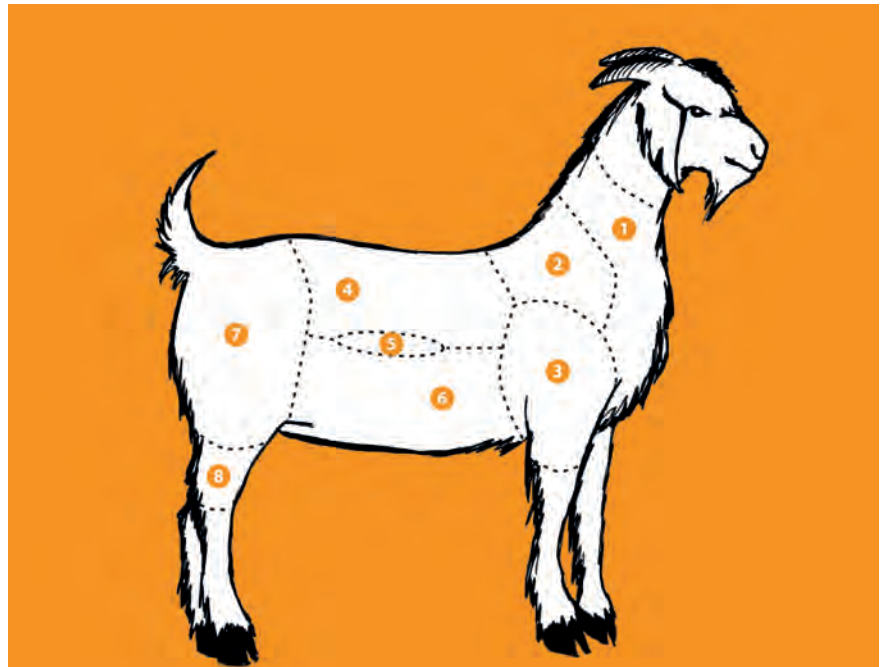
Suomenvuohi on jalostettu mai-
dontuotantoa silmälläpitäen ja eläi-
met voivat olla rakenteeltaan pieniä-
kin, kunhan maidontuotanto-ominais-
suudet ovat hyvät. Siten pukkikilien
kasvatusta lihantuotantoa varten ei
ole pidetty tiloilla kannattavana. *Su-
sanna Kujala* päätti ottaa härkää, vai-
sanottaisiinko pukkia sarvista, ja tart-
tua tähän ongelmaan.

Ensiaskelita vuohenlihan tuotannossa

Länsi-Suomen Eurassa sijaitsee eräs
maamme ensimmäisistä vuohenli-
han tuottajista.

”Omatarvetuottajia on, mutta vas-
taavassa mittakaavassa lihantuotantoa
ei vielä ole”, tarkentaa Susanna Ku-
jala. Hän kasvattaa miehensä *Mikko
Raitasen* kanssa vuohenmaitotiloilta
tulleeista pukkikileistä lähiruokaa: kilit
kasvatetaan tilalla isoksi ja ne pääty-
vät teurastamon kautta suoramyynti-
in asiakkaille.

Ensimmäiset kilit saatiin kasvatuk-
seen huhtikuussa 2015 ja tällä hetkel-
lä tilalla on 80 eläintä. Kilit hankittiin
lähiseudun tutuilta tiloilta, isommissa
erissä ja yhteistyötä tullaan jatkamaan
myös tulevaisuudessa. Toiminta on
sen verran uutta ja alkuvaiheessa,
että varsinaista nimeä yritykselle ei
ole vielä keksitty, vaan edetään hitain
askelin. Mikko on päätoiminen maa-

VOOHENLIHAN KÄYTTÖ

1. KAULA – keittoihin ja jauhelihaksi. Niskakiekkopataruokiin.
2. ETUSELKÄ – kyljyksiksi, luottomana käärepaistiin.
3. LAPA – pataruokiin, vartaisiin, paistiksi ja luottomana käärepaistiin.
4. SELKÄ – kyljyksiksi, kruunuksi, kokonaisina tai medaljonkeina.
ULKOFILÉE – pannulle ja uuniin.
5. SISÄFILÉE – paistettuna pannulla.
6. RINTA – luottomasta rinnasta käärepaisti tai jauhelihaksi.
7. PAISTI/VIULU – uuniin kokonaisena tai ilman luuta.
8. POTKA – keittoon tai pataan.

VOOHENLIHA

Vuohenliha on punaisista lihoista ravintopitoisin, koska se sisältää paljon proteiinia ja rautaa. Monilta ominaisuuksiltaan se on muita punaisia lihoja terveellisempää, sillä se on vähärasvaisempaa ja sisältää vähemmän tyydyttyneistä rasvoja kuin esimerkiksi naudanliha.

Erilaisten lihojen ravintoarvovertailu/annos.

Annoskoko on noin 85 grammaa lihaa.

	Kaloria	Rasva (g)	Tyydyt. rasva (g)	Proteiini (g)	Rauta (g)
Vuohi	122	2,58	0,79	23	3,2
Nauta	245	16,0	6,8	23	2,0
Sika	310	24,0	8,7	21	2,7
Lammas	235	16,0	7,3	22	1,4
Kana	120	3,5	1,1	21	1,5

Lähde: http://msue.anr.msu.edu/news/eat_goat_it_is_a_healthy_choice

”Yleensä pikkukilit oppivat käyttämään automaattia nopeasti, sillä ne ovat luonnostaan uteliaita ja kilpailuhenkisiä.”

talousyrittäjä ja Susannalla on vielä toistaiseksi päivätyö muualla.

Maitojuotto työläin

Kilien kasvatusta lihantuotantoon on pioneerien työtä ja kaikki asiat ovat uusia. Kilipukkien teurasikää, painoa ja kasvatusaikaa on vielä mahdollista sanoa, ja kasvatus työ on jatkuvaa oppimista ja kokeilua. Jo nyt on huomattu, että kasvuissa on suurta hajontaa: toiset yksilöt kasvavat nopeammin ja tulevat lihaksikkaammiksi kuin toiset.

Heikoimmat kilit tulisi karsia laumasta jo maitojuoton aikana eli kahden ensimmäisenä elinkautena. Kileistä ei kuitenkaan tuossa vaiheessa vielä selkeästi näe tulevaa kasvupotentiaalia. Karsinta myöhemmässä vaiheessa taas tuntuu haaskaukselta, koska kileihin on jo satsattu ja kasvatuksen työläin kausi ohitettu.

Maitojuotto on aluksi käsityötä heti kiliryhmän saapuessa. Pari ensimmäistä päivää tulee koko katra juottaa tuttipullolla kolmesti päivässä. Tämän jälkeen niille tarjotaan hapatettua maitoa automaattijuottona. Pulloruokinnan loputtua Susanna on yleensä tarkkaillut tilannetta viikon ajan ja kävellyt tuttipullon kanssa katraan läpi, tarjoten ruokintaa hitaammin oppiville kileille. Yleensä pikkukilit oppivat käyttämään automaattia nopeasti, sillä ne ovat luonnostaan uteliaita ja kilpailuhenkisiä.

Lihan markkinointi ja myynti

Vuohenlihan markkinointia on tehty kiirettä pitämättä. Susannalle on tärkeää, että tuote ei ole sesonkeihin sidottua, vaan lihaa olisi tarjolla ympäri vuoden. Näin tuotteen mainostusta voi tehdä omassa tahdissa, eikä markkinointityötä tarvitse aloittaa uudelleen joka sesonkina. Suoramyynti on koettu parhaaksi myyntitavaksi, sillä tuote on edelleen asiakkaille hieman outo ja myyntitilanteessa pystyy kertomaan tarkemmin tuotteesta ja antamaan käyttövinkkejä. Samalla

voi kuunnella asiakkaiden toiveita. Esimerkiksi lihan paloittelusta on kysely asiakkaiden mielipiteitä ja toistaiseksi perinteiset leikkuut ovat olleet halutuimpia.

Ensimmäiset omat vuohenlihat saatiin myyntiin viime syksynä ja kauppa kävi hyvin.

”Puskaradio tuntuu toimivan parhaiten”, myhäilee Susanna. Markkinointiin ei vielä muutenkaan satsata erityisemmin, koska kasvatus työ on kokeiluasteella. Susanna ja Mikko ovat mukana Reko-ruokaringeissä Turun, Porin, Rauman ja Euran alueella. Myös Tampereen seudulle lihaa on toimitettu.

Tulevaisuuden suunnitelmat

Tulevaisuutta suunnitellaan pikkuhiljaa edeten. Ensi kesäksi pukeille saadaan käyttöön uutta laidunta sekä metsälaidun. Ruhojen painot eivät ole olleet vielä riittäviä teurastuksen saamiseksi, mutta aika näyttää jos niihinkin tavoitteisiin päästään kasvatuksen edetessä.

Haaveissa on myös suoramyyntin laajentaminen pääkaupunkiseudulle, esimerkiksi parin kuukauden välein. Siten pääsisi tavoittelemaan suurempaa ja mahdollisesti erikoistuneempaa asiakaskuntaa. Myös lähiseudun ravintolan kanssa neuvotellaan, jotta vuohenlihasta saataisiin vakituinen myyntituote listalle.

Lisätietoja: ”Panelian Vuohitila / Pukkeja & Pupuja” www.facebook.com/erilaistalihaa

”Suoramyynti on koettu parhaaksi myyntitavaksi, sillä tuote on edelleen asiakkaille hieman outo ja myyntitilanteessa pystyy kertomaan tarkemmin tuotteesta ja antamaan käyttövinkkejä.”

Suomen vuohiyhdistys ry

Perustettu
23.04.1979

Postiosoite
Poikojantie 331, 31400 SOMERO

Pankkiyhteys
Kiikalan Rekijoen OP 514408-210870

Jäsenmaksu
20 e (ilmoita tietosi jäsenrekisteriin)
<http://www.suomenvuohiyhdistys.net>

HALLITUS

Puheenjohtaja
Marita Ollila, Ilmajoki
050 339 0401, marita.ollila@netikka.fi

Varapuheenjohtaja
Riitta Saloniemi, Laitila
040 557 3544, rj.saloniemi@lailanet.fi

Rahastonhoitaja, jäsenrekisteri
Suvi Viander, Paalijärvi
045 808 2600, suviande@gmail.com

Sihteeri
Jani Sivunen, Ilmajoki
0400 289 063, jani.sivunen@netikka.fi

Muut hallituksen jäsenet
Milla Alanco, Pro Agria Etelä-Pohjanmaa
040 706 0558, milla.alanco@proagria.fi
Ari Aaltonen, Kirkkonummi
040 543 3810, ari.aaltonen@patakukko.fi
Jaakko Niemi, Kurikka
044 564 8522, jaska@vatajanranta.net
Erkki Väisänen, Keikyä MTK:n edustaja
0400 722 027, ervaisan@gmail.com

Varajäsenet
Tytti Stähle, Nuutilanmäki
Henri Kannosto, Ilmajoki
Emma Tuominen, Kytäjä
Susanna Kujala, Panelia
Markus Koivisto, Kihniö
Anna-Kaisa Niemi, Kurikka
Mirva Hakamaa, Kauhajoki
Laura Toivonen, Laitila

Suomen Vuohiyhdistys toimii yhdyssiteenä vuohenkasvattajien välillä. Lisäksi sen tehtävänä on edistää vuohitaloutta ja jalostusta sekä vuohien ja vuohitaloustuotteiden käyttöä ja tunnettuutta. Yhdistyksen jäseneksi ovat tervetulleita kaikki vuohenkasvattajat sekä vuohista ja vuohitaloustuotteista kiinnostuneet harrastajat ja ammattilaiset.

Kainuunharmas kantakirjaan – lampureiden ja lammastoimialan odottama päätös

Kainuunharmas-rotu sai viimein oman kantakirjaohjesääntönsä ja kansainvälisen hyväksynnän.

Pia Parikka

ProAgria Keskusten Liitto on hyväksynyt kainuunharmas-lammastodun kantakirjaa pitäväksi yhteisöksi Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran päätöksellä.

Kyseessä on historiallinen päätös, sillä nyt vahvistettu kantakirjaohjesääntö on samalla kuvaus rodun perusolemuksen määrittävästä alkuperäkantakirjasta. Se on ensimmäinen kainuunharmas-rodusta laadittu virallinen kuvaus, ja se määrittää rodun olemuksen. Hyväksynnän myötä kainuunharmas-rotu sai EU:n hyväksynnän ja virallisen rodun aseman kansainvälisesti.

ProAgria Keskusten Liitto pitää kirjaa jalostukseen käytettävien puhdasrotuisten lampaiden jalostusarvon määrittämisessä saaduista tuloksista sekä eläinten perinnöllisistä erikoispiirteistä ja -virheistä.

”Kantakirjatiedoista ajetaan yksilökohtaisia, tilakohtaisia, alueellisia ja valtakunnallisia yhteenvetoja. Tiedot auttavat lampureita kehittämään omaa eläinainestaan sekä toimintaan-

sa ja parantamaan yrityksen tulosta”, kertoo palveluryhmäpäällikkö *Henna Mero* ProAgria Keskusten Liitosta asiaa koskevassa tiedotteessa.

Yksi kolmesta alkuperäisrodusta

Kainuunharmas-lampaiden kantakirjaus pohjautuu rodun omaan ohjesääntöön. Eläin katsotaan puhdasrotuiseksi, jos sen vanhemmat ovat vähintään kahdessa suoraan takanevassa polvessa kainuunharmaksia. Puhdasrotuinen kainuunharmas voidaan hyväksyä varsinaiseen kantakirjaan sen täyttäessä yleisvaatimukset.

”Lampaalla tulee olla hyväksyttävä rakenne, pässin on oltava siitoskykyinen ja uuhien on ainakin kerran karitsoinut. Tällä hetkellä tuotosseurannan rekisteriin on merkitty 731 kainuunharmas uuhia. Kantakirjaus helpottaa myös pässin valintaa”, sanoo lammas-

tuotannon asiantuntija *Kaie Ahlskog* ProAgria Etelä-Suomesta.

Jalostuksella pyritään säilyttämään itse rotu, sen seitsemän pääsiliinää (A, I, L, M, P, R ja T) ja rodunomainen väriyys sekä hyvät maisemanhoito-ominaisuudet. Lisäksi jalostuksessa pyritään ylläpitämään hyviä hedelmällisyysominaisuuksia ja parantamaan lihantuotantokykyä sekä villa- ja turkisominaisuuksia niin, että kaikkien alkutuotteiden laatu vastaisi sekä niitä jalostavan teollisuuden, että kuluttajien toiveita.

”Tavoitteisiin pyritään tekemällä tarkkailua seuraavista ominaisuuksista: hedelmällisyys, emo-ominaisuu-

det, kasvunopeus, teurasominaisuudet, terveys, rakenne, villan määrä ja laatu sekä turkiksen laatu. Vain parhaat yksilöt pääsevät kantakirjan arvoluokkiin (I, II ja III). ProAgrian asiantuntijat tekevät ominaisuuskoh- taisia arvosteluja tuotosseurantatiloil- la. Jalostuseläinten myynti voi tuoda huipputiloille tärkeän tulomuodon”, kertoo Ahlskog.

Käyttöominaisuuksiltaan monipuolinen

Kainuunharmaa on suomalainen al- kuperäisrotu, joka kuuluu pohjois- maiseseen lyhythäntäiseen tyyppiin. Se on kooltaan keskikokoinen ja voi olla

joko sarveton tai sarvellinen. Edus- tajat ovat monivärisiä, mutta tyyppi- simmillään ne syntyvät lähes mustina ja vaalenevat ensimmäisten elinvuo- sien aikana.

Rotu on hedelmällisyysominaisuuksiltaan erinomainen ja emo-omi- naisuuksiltaan hyvä. Ruhojen teuras- laatu on tyydyttävä.

”Harvinaisten värien ansiosta vil- lat ja taljat ovat hyvin kysyttyjä. Kai- nuunharmaa soveltuu hyvin myös maisemanhoitoon. Ne viihtyvät hyvin pusikoissa ja metsissä uteliaan luon- teensa sekä ketterän liikkuvuutensa ansiosta”, kuvailee Ahlskog.

Pauli Salosen muistolle

Lampuri *Pauli Salonen* kuoli 5.1.2016 Porvoossa 68-vuotiaana vaikean sairauden uuvuttamana.

Pauli ja *Marjatta Salonen* olivat lampureita 30v 11kk 9pv. Lammastalous aloitettiin 1980-luvun alussa ja viimeinen lammas lähti tilalta 14.5.2012. Vaikka tämä on Paulin muistokirjoitus, tulee Mar- jatta usein esille, sillä tila oli yhteinen yritys ja molempien työmaa.

Alussa tilalla oli puhtaita suomenlampaita. Vuonna 1989 tuotiin Tanskasta Suomeen jalostuslam- paita. Uutena rotuna tuli mm. oxford down. Saloset halusivat ennakkoluulottomina kokeilla niitä ja ostivat 10 uuhia ja pääsin. Näistä kanta-eläimistä kasvoi hyvä katras, josta myytiin jalostuseläimiä monille tiloille, samoin kuin puhtaita suomenlampaitakin. Teuraiksi kasvatettiin rotujen risteytyksiä.

Alussa lampolana toimi vanha navetta, mutta eläinmäärän kasvaessa päätettiin rakentaa uusi lampola. 1980-luvulla lampolan rakentaminen oli harvinaista ja vaati uskoa alan tulevaisuuteen. Lampola valmistui ja Saloset päättivät järjestää sen vihkiäiset kesällä 1989. Ne olivat ikimuistoiset. Minulle ja Marja-Leena Punttilalle juhlat olivat vielä uniikimmat, sillä meidät oli kutsuttu lampolan kummeiksi, hauska idea. Kuinkahan monella lampolalla on ”viralliset” kummit.

Paulille aktiivisena ja idearikkaana ihmisenä ei tilatason työ lammasektorilla riittänyt, vaan hän osallistui myös järjes- tötoimintaan sekä alueellisella että valtakunnan tasolla. Uudenaamaan Lampureissa hän oli jossain vaiheessa puheenjohtaja. 1980-luvun loppupuolella hän oli Suomen Lammasyhdistyksen hallituksen jäsen ja vuodesta 1994 alkaen pitkään MTK:n lammassaostossa, välillä puheenjohtajana, välillä varapuheenjohtajana ja välillä rivijäsenenä.

Suurin ponnistus järjestöpuolella oli 1990-luvulla useamman vuoden kestänyt Valtakunnallinen kotimaisen lampaanlihan tuotekehitysprojekti, jota Pauli veti. Projektissa kehitettiin useita tuotteita lampaanlihasta, tuotemerkki ”Puhtaasti suomalais- ta lammasta” ja koottiin reseptivihko ”Lammasherkkua arkeen ja juhlaan” sekä järjestettiin monia markkinointitapahtumia. Myyntitapahtumissa Pauli oli elementissään ja uskon, että ne olivat hänelle mukavia työpäiviä, vaikka pitkiä ja raskaitakin.

Salosten lammastalouden tieto- taidosta saivat osansa muutkin lampurit, kun Pauli useilla valtakunnallisilla lammaspäi- villä piti puheenvuoroja mm. toimivista lampolaratkaisuista ja oxford down -rodun kasvattamisesta. Lisäksi Salosilla kävi retkikuntia tutustumassa lammastalouteen. Itse he olivat mukana monilla lammaretkillä sekä kotimaassa että ulkomailla.

Salosten tila valittiin vuoden 1990 lammastilaksi. Silloin tilalla oli ollut lampaita kymmenkunta vuotta. Suomenlampai- ta oli jalostettu menestyksellisesti, oli rakennettu uusi lampola ja oxford down-rodun jalostus oli alullaan. Lisäksi Pauli oli jo mukana alan järjestötoiminnassa. Yritteliäs lampuripariskunta oli tunnustuksen ansainnut.

Paulilla oli laaja sukulais-, ystävä- ja tuttavapiiri. Tästä kertoivat hänen hautakummulleen lasketut lukemattomat kukka- vihkot sekä muistotilaisuuden adressit ja puheenvuorot. Lähimpinä häntä jäivät kaipaamaan Marjatta-vaimon ohella tytär ja poika perheineen.

Ulla Savolainen

Valtakunnalliset Lammaspäivät Tampereella kokosi keväisen lammaskansan yhteen

Pahasti pääsiäisen alle ajoittuneet Valtakunnalliset Lammaspäivät yllättivät keräämällä yhteen rei-

lun satapäisen lampurijoukon Tampereelle. Kaksipäiväinen tapahtumakokonaisuus koostui opintoretkestä,

lampuri-illallisesta, ProAgrian lammasseminaarista sekä Suomen Lammasyhdistyksen kevätkokouksesta.

Kaie Ahlskog (oik) kiitti Miila ja Janne Viitaniemeä lampoloidensa esittelystä kesken vilkkaimman karitsointikauden. Ikaalislaisen tilan laadukkaat suomenlammaspässit herättivät runsaasti kiinnostusta opintoretken osallistujissa ja ainakin kaksi pässiä löysi tiensä uusille omistajille. Viitaniemiellä on 130 suomenlammassuuta kaikissa väreissään. Uuhet karitsoivat kahdesti vuodessa.

Kurottajaa hyödynnetään Viitaniemiä lampaanhoitotöissä. Rehu-paalit siirretään vanhoihin laakasiiloihin rakennettuihin karsinuihin kurottajan avulla. Kurottajaa käytetään rehunjaossa myös muissa rakennuksissa. Karkearehu tehdään omalla kalustolla. Viljat ostetaan.

Hanna Äijälän ja Jouni Virtasen tilalla keskitytään rygja- ja texel-rotujen luomutuotantoon. Ruokinta pidetään yksinkertaisena. Koko tuotanto myydään suoraan kuluttajille. Leena Jussila esitteli paimenkoirien käyttöä tilavierailun yhteydessä.

Sää suosi opintoretken osallistujia. Upea auringonpaiste ja hohtavat keväthanget loivat mahtavat puitteet lampoloihin tutustumiselle.

Timo ja Tiina Nylund Hämeenkyrön Lavajärveltä ovat keskittyneet karitsalihan risteytystuotantoon. Tilalla hyödynnetään useita eri rotuja. Risteytysuuhet pohjaavat suomenlampaisiin, joita ostetaan tilalle pieniä määriä. Astutuksissa käytetään oxford down-, rygja- ja texel-rotuisia pässejä. Katraassa on lisäksi puhtaita oxford down - ja rygja-uuhia. Tuotantotulokset ovat erinomaisia.

Syrjynen Pälkäneeltä teurastaa liki kaikkia eläinlajeja. Lammasta on yksi teurastamon päätuotteista. Vuosittain teurastetaan 400–500 lammasta, 60 nautaa, noin 20 sikaa tai villisikaa sekä 50–60 strutsia. Rahtiteurastuspalveluita tarjotaan kattavasti ja palvelu on yksilöllistä.

Myös Nylundit olivat muuntaneet vanhat laakasilot lampolakäyttöön. Leveä valoharja toi avaruuden tuntua ja kirkkautta karsinoihin. Ilma oli luonnollisen ilmanvaihdon ansiosta raikasta ja eläimet viihtyivät silminnähden hyvin.

Retronik esitteli Valtakunnallisilla Lammaspäivillä uuden monipuolisen vaakamallinsa. Vaa'assa on päännkiinnitysteline ja avattava sivuaita, mikä helpottaa karitsojen lihasmittauksia ja eläväEURO-arvostelua huomattavasti. Vaa'asta voidaan jakaa lampaat kolmeen eri ryhmään. Pienien karitsojen punnitusta varten vaa'assa on väliseinä, joka hillitsee karitsojen ryntäilyä.

Suomen Lammasyhdistystä vuonna 2016 johtaa hallitus: Jarmo Latvanen (vas), Anne Jurva, Kaarin Knuutila, Helinä Leppänen, Timo Heikkilä, Christer Ollqvist (varapj) ja Petri Leinonen (pj). Hallituksen sihteerinä toimii yhdistyksen toiminnanjohtaja Pia Parikka.

ProAgrian nurmiseminaari veti tuvan täyteen aiheesta kiinnostuneita lampureita. Erityisesti eläkkeelle siirtyvän Ulla-Maija Leskisen opit jäivät varmasti monelle mieleen.

Pirkanmaan Lammaskerho loi tapahtumaan hyvää henkeä ja maukkautta Kultasuklaan valmistamilla kauniilla erikoissuklailla.

Liuta uusia jalostuslampoloita hyväksyttiin

Suomen Lammasyhdistyksen hallitus vahvisti taannoin jalostusvaliokunnan esityksen voimassa oleviksi jalostuslampoloiksi. Hyväksytyksi tuli peräti viisi uutta jalostuslampolaa.

Jalostuslampolat tuottavat huippulaatuisia siitoslampaita toisten lammastilojen käyttöön. Kokelaat käyvät läpi tiukan seulan aina lammassiantuntijan ja jalostusvaliokunnan arvioista Suomen Lammasyhdistyksen hallituksen lopulliseen hyväksyntään.

Uusien valintojen myötä jalostuslampaiden ostajilla on luvassa todelliset kissanpäivät!

Voimassaolevat jalostuslampolat ovat:

Oxford down:

Hannele Enberg, Outi Sirola

Texel:

Paula Kiiski, Sarita Mikkonen, Rauno Pohjasenaho

Dorset:

Putkisaloon kartano (uusi)

Kainuunharmas:

Niina ja Ismo Lohva (uusi)

Suomenlammas:

Frugårdin kartano (valkoinen ja musta, uusi), Kati ja Tony Kajander (ruskea, uusi), Juha Koro ja Nina Snellman (valkoinen, uusi), Riikka ja Sami Miikkulainen (valkoinen)

Lampaan- ja karitsanliha

Sari Kotivirta

Lampaanlihaa on täysikasvuisen eli yli vuoden ikäisen lampaan liha. Lihan maku vaihtelee alku-perämaan ja vuodenajan mukaan. Suomalaista lampaanlihaa pidetään hienosyisenä, vaaleana ja miedonmakuisena. Lampaanlihasta tehdään esimerkiksi paistia tai kyljyksiä ja paloiteltuna se sopii patoihin tai grillaukseen.

Karitsanlihaksi kutsutaan nuoren, alle vuoden ikäisen lampaan lihaa. Karitsanliha on hienosyistä ja siinä on vain vähän sidekudosta ja sopivasti rasvaa, joka pitää ruoan mehevänä. Karitsanlihasta valmistetaan muun muassa paistia ja kyljyksiä.

Lampaan- ja karitsanliha sisältää rasvaa noin 6–14 prosenttia ja runsaasti proteiineja, sinkkiä, rautaa, kaliumia, fosforia ja B-ryhmän vitamiineja. Lihaa voi käyttää monipuolisesti erilaisiin ruokiin, riippuen siitä, mistä ruhon osasta liha on peräisin.

1,8 milj. kg

LAMPAANLIHAN KÄYTTÖ

1. NISKA – niska ja kaula sopii keittoihin ja pataruokiin sekä jauhelihaksi
2. LAPA – paistiksi, pataruokiin, vartaisiin ja luuttomana käärepaistiin
3. KYLJYSSELKÄ – kyljyksiksi, pataruokiin, vartaisiin ja luuttomana käärepaistiin
4. RINTA – luuttomana käärepaistiin tai jauhelihaksi
5. FILEESELKÄ – voidaan paistaa kokonaisena, lampaankruununa tai kyljyksinä. SISÄ- JA ULKOFILEE – paistettuna kokonaisena tai leikattuna medaljongeiksi.
6. KYLKISIIVUT – uuniin, jauhelihaksi
7. PAISTI/VIULU – uuniin kokonaisena tai ilman luuta
8. POTKAT – keittoon tai pataan

LAMPAANLIHAN KULUTUS NOUSUSSA SUOMESSA

Vuonna 2015 karitsanlihan kotimaisuusaste oli 51,2 prosenttia ja lampaanlihan 10,8 prosenttia. Lukuja olisi varaa nostaa, sillä muilla lihalajeilla kotimaisuusaste on selvästi korkeampi.

Vuonna 2014 EU:ssa syötiin lammasta keskimäärin 1,9 kiloa henkilöä kohden ja koko maailmassa hieman vähemmän, noin 1,7 kiloa per henkilö (YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO). Suomalaiset syövät lampaanlihaa nykyisin vielä keskiarvoja vähemmän: lihaa syödään vuodessa noin 75 kiloa henkilöä kohden ja tästä vain 700 grammaa on lampaanlihaa.

Lampaanlihan tärkein sesonki on pääsiäinen. TNS Gallupin lihabarometrin mukaan karitsanlihaa kulutetaan myös muulloin. Suomessa syötiin karitsanlihaa vuonna 2015 noin 1,8 miljoonaa kiloa, mikä oli 11 prosenttia enemmän kuin vuonna 2014. Samanaikaisesti karitsanlihantuotanto kasvoi maassamme 16 prosenttia.

Lähde: LUKE, Luonnonvarakeskus

www.luke.fi/kotimainen-karitsa-paasi-suomalaispoytiin

Yrttikuorrutettu
karitsanfilee.

Käyttöä koko ruholle

Kuvat ja reseptit Veljekset Rönkä Oy / Meri-Lapin Karitsa.
Reseptit ovat laatineet keittiömestarit Irja Wüstefeld ja Jussi Kumpulainen.

Tillikaritsaa.

Uunissa haudutettua karitsan niskaa

500 g	karitsan niskaa
	voita tai öljyä ruskistamiseen
1 kpl	porkkana
1 kpl	palsternakka
1 kpl	sipuli
2 kpl	laakerinlehteä
3 kpl	mustapippuria
1 oksa	tuoretta rosmariinia
1 rkl	suolaa
	vettä

Kuivaa liha ja ruskista joka puolelta kuumalla pannulla. Asettele lohkotut kasvikset, mausteet ja ruskistettu liha uuninkestävään vuokaan. Huuhtele paistinpannu kylmällä vedellä ja kaada neste vuokaan. Lisää vettä niin, että kaikki ainekset peittyvät. Hauduta 120-asteisessa uunissa noin 3–4 tuntia tai kunnes liha on pehmeää. Huolehdi, että liha on koko ajan nesteen sisällä. Lisää suolaa tarvittaessa nesteeseen haudutuksen aikana.

Karitsaa padassa

400 g	karitsan paistia tai lapaa
	isoina kuutioina
	suolaa
200 g	sipulia hienonnettuna
	valkosipulia
100 g	palsternakkaa tai selleriä
300 g	lanttua lohkoina
300 g	porkkanaa lohkoina
	öljyä
1 rkl	tomaattipyreetä
	valkopippuria
	laakerinlehtiä
n. 1 l	paistolientä pannulta
	timjamia, rosmariinia

Kuullota juurekset ja sipulit haudutuspadan pohjalla, lisää tomaattipyree ja jatka kuullottamista vielä hetki. Ruskista karitsanlihapalet pannulla, mausta ja kaada lihapalat pataan juuresten joukkoon. Lisää pataan lihojen paistoliemi ja vettä noin 2/3 aineksien korkeudesta. Sekoita ja hauduta kypsäksi miedolla uuninlämmöllä.

Karitsaa punajuuriliemessä

400 g	karitsan etuselkää
300 g	raakaa punajuurta
200 g	valkokaalia
100 g	sipulia
100 g	pekonia
1 rkl	valkoviinietikkaa
3 kpl	maustepippuria
2 kpl	laakerinlehtiä
	rosmariinia
	timjamia
	suolaa
	vettä

Laita liha ja puolet punajuurista kattilaan, lisää vesi ja kiehauta. Kuori pinnalle muodostuva vaahto pois. Lisää mausteet. Keitä hiljalleen, kunnes liha on mureaa. Nosta liha pois liemestä ja siivilöi liemi talteen. Kuori ja lohko loput punajuuret, sipuli sekä kaali isoiksi paloiksi. Kuumenna liemi ja keitä kasvikset liemessä melkein kypsäksi. Lisää joukkoon etikkaa ja kuutioitu keittoliha. Kiehauta ja tarkista suola. Tarjoa kuumalla pannulla rapeaksi paahdetun pekonin ja smetanana kera.

Karitsan yrttikuoorrutettu filee

1 kpl	karitsan ulkofileetä
	suolaa

Kuorrute:

100 g	voita
1 kpl	kananmunan keltuainen
100 g	raastettua tuoretta leipää
½ pnt	persiljaa hienonnettuna
½ pnt	timjamia hienonnettuna
	suolaa

Vaahdota voi ja sekoita muut ainekset joukkoon. Paremman värin saat kuorrutteeseen, jos hienonnat yrtit pieneen öljymäärään esimerkiksi tehosekoittimella. Asettele seos kahden voipaperin väliin ja kaulitse noin 4 millin paksuiseksi levyksi. Laita levy kylmään. (Kuorrutteen voi valmistaa jo edellisenä päivänä.)

Ruskista filee kuumalla pannulla. Mausta suolalla paiston aikana. Ota liha työpöydälle ja leikkaa terävällä veitsellä kuorrutteesta sopivan kokoinen pala lihan päälle. Loppukypsennä 120 asteisessa uunissa noin 10 minuuttia. Anna lihan vetäytyä ennen leikkaamista noin 5–10 minuuttia.

Tillikaritsaa

1 kpl	karitsan ulkopaistia, muukin
	lihaosa käy, noin 300 g
1	litra vettä
1	nippu tilliä
3 kpl	mustapippuria
2 kpl	laakerinlehtiä
1 rkl	suolaa
1 kpl	porkkana
1 kpl	palsternakka
1 kpl	sipuli

Kastike:

4 dl	keitinlientä
2 rkl	vehnä jauhoja
1 rkl	valkoviinietikkaa
1 rkl	sitruunanmehua
½ tl	sokeria
1 dl	kermaa
	tuoretta tilliä
	suolaa tarvittaessa

Lisää lohkotut juurekset ja liha kiehuvaan veteen ja kiehauta. Kuori pinnalle muodostuva vaahto pois. Lisää joukkoon tilli varsineen, pippurit, laakerinlehdet ja suola. Keitä hiljalleen, kunnes liha on mureaa. Anna lihan jäähtyä liemessä. Nosta liha pois, siivilöi liemi ja keitä liemi kokoon. Sekoita 4 desiin lientä vehnä jauhot sekä muut kastikkeen aineet paitsi tilli. Keitä hiljalleen koko ajan sekoittaen noin 10 minuuttia. Lisää joukkoon tilli hienonnettuna ja paloitettu liha. Jatka keittämistä noin 5 minuuttia. Tarkista maku.

WebLammas ja WebVuohi – ohjelmat tuotannon tueksi

Ohjelman täysversio tarjoaa tuotosseurantatiloille mm.:

- sukutiedot
- Evira-yhteyden
- raportit
- hoitotoimenpiteet

Lisätiedot ja tilaukset:

ProAgrian lammas- ja vuohiasiantuntijat

www.mloy.fi/weblammas, www.mloy.fi/webvuohi

Maatalouden Laskentakeskuksen ohjelmistotuki puh. 09 8566 5900

Maatalouden
Laskentakeskus Oy

PALVELUKORTTI

- ☐ uusi lehtitilaus 79 €/vuosi
- ☐ lehtitilaus ja kannattajajäsenyys 300 €/vuosi
- ☐ perhejäsenyys ilman lehtitilausta 20 €/vuosi
- ☐ osoitteenmuutos
- ☐ tilauksen peruutus

Hinnat voimassa 31.12.2016 asti.

Lammas & vuohi lehti on alan ammattilaisille suunnattu erikoisjulkaisu, joka ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Suomen Lammasyhdistyksen jäsenyys sisältyy Lammas & vuohi -lehden tilaushintoihin.

Etu- ja sukunimi

Osoite

Vanha osoite (jos muuttanut)

Allekirjoitus

Puhelinnumero

Sähköposti

Päätoimittaja: Pia Parikka, puh. 044 973 7000, pia.parikka@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri: Terhi Torikka, puh. 040 752 6363, terhi.torikka@gmail.com

Vuohiasiat: Milla Alanco, puh. 040 706 0558, milla.alanco@proagria.fi

Toimituksen osoite: Terhi Torikka, Kuutostie 470, 59130 Koitsanlahti

Ilmoitukset: Eila Pennanen, puh. 044 236 9902, ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat: raili.lindblad@proagria.fi

Lammas & vuohi

Suomen Lammasyhdistys

ProAgria Palvelukeskus

PL 251

01301 VANTAA